

Kandidatafhandling, cand.merc.aud

Institut for Regnskab og Revision

Copenhagen Business School 2010

Regler for nedskrivninger og hensættelser til tab på udlån i danske pengeinstitutter

- og deres påvirkning på pengeinstitutternes stabilitet under finanskrisen

Udarbejdet af

Mia Reker Holm – 120885

Vivi Kobberup – 280885

Vejleder: Jens Marcus-Møller

Censor: _____

Afleveret mandag d. 31. maj 2010

Antal anslag: 271.500

Executive summary

In 2005 the part of the Danish GAAP,¹ regarding the regulations on a bank's ability to make provisions for bad debts, was made compatible with the International Financial Reporting Standards (IFRS). This transition implied a new underlying principle for making loan loss provisions, which forced the Danish banks to reverse a considerable amount of their accumulated provisions. Before 2005 the banks in Denmark made yearly assessments of the loan portfolios and made provisions in accordance to the assessed risk profile. This routine was fairly unregulated, whereas the applicable international standard IAS 39 requires objective evidence of impairment by way of an event or a combination of events that has occurred. Expected losses as a result of future events could for that reason not be considered if no objective evidence here for existed. These loan loss provisions constituted and represented a form of safety buffer for future recessions.

The objective of this thesis is to determine if this change in accounting principle has had an effect on the banks in Denmark during the current financial crisis. In addition the thesis seeks to find the newly proposed measures and models' effect on the stability of the banks in Denmark in the future.

The crisis on the financial markets worldwide affected the banks in Denmark substantially. The years leading up to the crisis had been economically very good and influenced by the lengthy booming economy. The banks expanded rapidly and the lendings followed. These circumstances combined with the significant amount the banks were forced to reverse due to the implementation of the IFRS meant that year 2008 became a tough one for the credit institutions and some didn't survive.

This current incurred loss model has been criticized for being pro-cyclical and enlarge the impact of the downturn. Politicians and the regulative institutions are in the process of developing new methods of valuating impairment and provisions. The general opinion amongst all the parties involved in this process seems to be that a forward looking loan loss provisioning method based on future expected losses is most desirable.

¹ Generally Accepted Accounting Principle

In conclusion the Danish banks were affected by the change of regulation in 2005. The financial buffer in the form of impairments and provisions had been cut substantially and the capital adequacy was lowered as well, partially due to separate regulation on this matter implemented in 2007. The issue is highly relevant and the development of new measures for the future is in progress at this moment and the process of an adoption of a final proposal is going to be interesting to follow.

Indholdsfortegnelse

Executive summary	2
1.0 Del I.....	7
1.1 Indledning.....	7
1.2 Processtyringsfaktorer	8
1.2.1 Problemstilling	8
1.2.2 Problemformulering	10
1.2.3 Opgavens akademiske bidrag.....	11
1.2.4 Projektets formål	12
1.2.5 Afgrænsning	12
1.3 Metode.....	16
1.3.1 Undersøgelsesproces	17
1.3.2 Undersøgelsesdesign	17
1.3.3 Dataindsamling.....	18
1.3.4 Validitet & Reliabilitet	22
2.0 Del II.....	23
2.1 Finanskrisen og de danske pengeinstitutter.....	23
2.2 Finanstilsynet.....	27
2.3 SKAT.....	29
2.4 Procykikalitet.....	30
2.5 Overgang fra danske regnskabsregler til internationale regnskabsregler i 2005.....	32
2.6 De danske regnskabsregler vedrørende hensættelser før 1. januar 2005.....	35
2.7 De nye gældende internationale regnskabsregler - IAS 39	39
2.7.1 IFRS 9.....	42
2.7.2 Delkonklusion.....	43
2.8 Kapitalkravsdirektivet	44
2.8.1 Det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet	51
2.8.2 Delkonklusion.....	55
2.9 Forslag til nye modeller.....	57
3.0 Del III	58
3.1 Effekten af ændringen af reglerne for hensættelser/nedskrivninger: Empirisk/teoretisk analyse	58
3.1.1 Internationale standarder	58
3.1.2 Hjælpepakker fra staten.....	59
3.1.3 Kapitaldækningskrav	60
3.1.4 Procykikalitet.....	61
3.1.5 Delkonklusion.....	62

3.2 Effekten af ændringen af reglerne for hensættelser/nedskrivninger: Regnskabs- og nøgletalsanalyse.....	63
3.2.1 Hensættelser og nedskrivninger	63
3.2.2 Bankernes driftsresultater	65
3.2.3 Udlån	67
3.2.4 Solvens	70
3.2.5 Egenkapital	71
3.2.6 Forrentning af egenkapital.....	73
3.2.7 Udbytte	74
3.2.8 "Alt andet lige"-betragtning.....	78
3.2.9 Alternativer.....	79
3.2.10 Bankpakke II	83
3.2.11 Delkonklusion.....	84
3.3 Effekten af ændringen af reglerne for hensættelser/nedskrivninger: Analyse ud fra interviews.....	86
3.3.1 Internationale standarder	87
3.3.2 Tilsynets rolle	88
3.3.3 Længerevarende højkonjunktur.....	90
3.3.4 Indlån.....	92
3.3.5 Medierne.....	93
3.3.6 Kapitaldækningskravene	93
3.3.7 Stress-test.....	94
3.3.8 Sammenhæng mellem de internationale standarder og kapitaldækningskravene ...	95
3.3.9 Delkonklusion.....	95
3.5 Expected loss modellens betydning for pengeinstitutternes stabilitet.....	96
3.4.1 Effekterne	97
3.4.2 Udfordringerne	99
3.4.3 Analyse ud fra interviews	100
3.4.4 Delkonklusion.....	101
3.5 Betydningen af Europa-kommissionens forslag for pengeinstitutternes stabilitet	102
3.5.1 Analyse ud fra empiri	103
3.5.2 Analyse ud fra interviews	107
3.5.3 Delkonklusion.....	111
3.6 SKAT og Finanstilsynets interesse i rengskabsregler for hensættelser/nedskrivninger	114
3.6.1 Delkonklusion.....	117
4.0 Del IV	119
4.1 Konklusion.....	119

4.1.1 Internationale standarder	119
4.1.2 Kapitallempler	120
4.1.3 SKAT og Finanstilsynet	121
4.1.4 Forslag til ny hensættelse/nedskrivningsregel.....	121
5.0 Perspektivering	123
5.2.1 Bankdirektørernes incitamentsaflynninger.....	123
5.2.2 Krisen i starten af 90erne.....	124
5.2.3 Bankkrisen i Europa	124
5.2.4 Revisorerne rolle.....	124
5.2.5 Typer af pengeinstitutter.....	124
6.0 Litteraturliste	126
7.0 Bilagsoversigt	130

1.0 Del I

1.1 Indledning

Frem til 2005 var det muligt for pengeinstitutter i Danmark at hensætte til tab på udlån efter forsigtighedsprincippet, men fra 2005 blev det indført, at alle børsnoterede koncerner, herunder pengeinstitutterne, skulle aflægge regnskab efter de internationale standarder udarbejdet af IASB, nemlig IASerne og IFRS'erne.² For de pengeinstitutter, der ikke faldt ind under de internationale regler, var effekten den samme, da de danske regnskabsregler jf. Lov om finansiel virksomhed (LFV) blev justeret i en sådan grad, at de internationale og danske regnskabsprincipper og regler blev forenelige. Denne ændring gjorde, at pengeinstitutterne ikke længere havde mulighed for at hensætte efter forsigtighedsprincippet, men nu skulle hensætte i overensstemmelse med neutralitetsprincippet.

Denne ændring i værdiansættelsen af udlån havde den betydning, at bankerne i de efterfølgende år hensatte markant mindre end de tidligere år - pengeinstitutterne tilbageførte store beløb fra deres hensættelseskonto. Før var det muligt at hensætte til forventede tab, men efter de nye regler krævede det objektiv indikation på værdiforringelse (OIV) af en konkret hændelse, som for eksempel betalingsstandsninger eller misligholdelse, før det var muligt at hensætte.³ Dette var umiddelbart ikke et problem, da samfundet befandt sig i en højkonjunktur, men siden 2008, har det meste af verden, inklusiv Danmark, været ramt af den såkaldte finanskrisen, som har ført alle ind i dette årtusindes første lavkonjunktur. En lavkonjunktur, som blandt andet har ramt de danske banker hårdt, hvilket også har influeret på mange andre brancher og samfundet som helhed.

Siden august 2009 har Europa-kommisionen og IASB diskuteret, hvorvidt det nuværende værdiansættelsesprincip kræver ændringer, så det bliver muligt for pengeinstitutter at hensætte til tab på udlån på et tidligere tidspunkt end neutralitetsprincippet foreskriver. Der er i debatten blevet ytret mening omkring, at brugen af IASB-standarderne har kunnet have haft

² Jf. afsnit 1.2.5 *Afgrænsning*

³ Jf. afsnit 2.7 *De nye gældende internationale regnskabsregler - IAS 39*

en indvirkning på omfanget af finanskrisen, idet bankerne har hensat mindre og derved manglet en ekstra buffer i den seneste tid, i form af en forsigtig beregnet hensættelseskonto.⁴

Denne afhandling behandler effekten af brugen af de internationale standarder frem for den danske lovgivning ved værdiansættelse af hensættelse til tab på debitorer under finanskrisen. Inspirationen hertil er opstået, da der i en længere periode har været debat i medierne, om hvorvidt ændringen, som blev gennemført i 2005, har været den mest hensigtsmæssige model for de danske pengeinstitutter, og om en ny ændring af reglerne er nødvendig.

1.2 Processtyringsfaktorer

I dette afsnit redegøres for opgavens processtyringsfaktorer med det formål at give læseren et indblik i indholdet af denne opgave. Ifølge Ib Andersen (2006)⁵ er processtyringsfaktorerne de forhold, som under projektførelsen er bestemmende for, hvordan projektet konkret forløber. Disse faktorer er beskrevet jf. afsnit 1.2.1 *Problemstilling*, 1.2.2 *Problemformulering*, 1.2.5 *Afgrænsning*, 1.3.2 *Undersøgellesdesign* og 1.3.3 *Dataindsamling*.

1.2.1 Problemstilling

Pengeinstitutterne i Danmark har siden 2005 hensat til tab på debitorer efter neutralitetssprincippet frem for forsigtighedsprincippet, efter det ved lov blev vedtaget, at de skulle aflægge regnskab efter de internationale standarder udarbejdet af IASB.⁶ De internationale standarder havde den betydning, at bankerne ikke uden videre kunne hensætte til forventede tab. Derimod skulle de nedskrive, hvis der forelå en objektiv indikation for tab. Den danske lovgivning på området; LFV, blev samtidig tilpasset, så de to regelsæt blev forenelige og mere sammenlignelige, hvorfor der gjaldt de samme regler for de børsnoterede koncerner og de mindre pengeinstitutter. De byggede hermed efter korrigeringen, på de samme principper og var overordnet ens på nedskrivningsområdet. Det var nemlig kun børsnoterede koncerner, som blev pålagt at aflægge regnskab efter IFRS-standarderne i 2005 og de øvrige danske pengeinstitutter blev med de nye reguleringer i den danske lovgivning samtidig påvirket og oplevede ensartede effekter.

⁴ Økonomisk ugebrev (Erhverv på nettet), "Banker polstres bedre til udlånstab", den 31. august 2009

⁵ Andersen, Ib "Den Skinbarlige Virkelighed", 2006, side 40-44

⁶ IASerne, som løbende bliver erstattet og udvidet af IFRSerne

Denne ændring af regler for regnskabsaflæggelse har betydet, at bankerne ikke længere kunne hensætte ligeså meget til fremtidige tab på deres udlån, som de kunne før. Kravene, for hvornår indregningen kunne foretages, var blevet skærpet, og det krævede nu en objektiv indikation på værdiforringelse før et forventet tab kunne indregnes i regnskabet. Samtidig oplevede et stort antal af pengeinstitutterne, at de måtte tilbageføre hensættelser for milliarder af kroner, da hensættelserne ikke længere kunne dokumenteres ud fra de nye gældende regler og retningslinjer. Disse tilbageførsler fik her og nu pengeinstitutternes regnskaber til at se pænere ud, men på længere sigt mistede bankerne en stor del af deres stødpude til imødegåelse af tab, som uundgåeligt ville komme, når tiderne skiftede.⁷

Når verdensøkonomien gennemlever en periode præget af lavkonjunktur, og der er tale om en decideret finanskriser, som den vi befinder os i lige nu, er det en stor fordel for bankerne at have en god økonomisk reserve.

En drastisk ændring af den økonomiske situation i Danmark, som finanskrisen i høj grad var, kan for mange virksomheder betyde, at de får likviditetsproblemer og derfor ikke har mulighed for, at betale for eksempel deres kreditorer eller engagementer hos deres pengeinstitutter. Hvis pengeinstitutterne imidlertid ikke har opbygget tilstrækkelig kapital, til at imødegå tab i de dårlige tider, kan det være fatalt. Ændringen af nedskrivningsreglerne påvirkede bankernes reserver, og det er derfor relevant og interessant at belyse effekten af ændringerne på både nedskrivningsområdet, men ligeledes de tilhørende og sammenhængende regler for kapitaldækningskrav.⁸

Denne mulige effekt på omfanget af finanskrisen i Danmark har betydet, at blandt andet Europa-kommisionen er blevet i tvivl om, hvorvidt denne model, som de internationale standarder foreskrev, har været den mest hensigtsmæssige løsning for pengeinstitutterne. Både IASB og Europa-kommisionen er i skrivende stund i gang med at udarbejde forslag til ændring af nedskrivningsregler gennem IFRS 9 og kapitalkravsdirektivet, som kan beskrives som en delvis tilbagevenden til de gamle danske regnskabsprincipper. De nye forslag til ændringer vil betyde, at bankerne igen får mulighed for at hensætte til tab på deres udlån i større grad og på et tidligere tidspunkt, hvilket vil give dem større mulighed for at opbygge en ekstra stødpude til, når økonomien oplever nye krisetider med lavkonjunktur.

⁷ Abild, Lars "Bureaukrater og ukritiske politikere har hjulpet finanskrisen på vej", 22.06.2009

⁸ National Bankens "Finansiell stabilitet 2007", side 67

Et centralt aspekt i undersøgelsen af betydningen af værdiansættelsesmetode omfatter en undersøgelse af pengeinstitutterne og udvalgte interessenters opfattelse af, hvilken effekt det har haft sammen med en statistisk analyse af, hvordan helt centrale nøgletal og regnskabsposter er blevet påvirket og har ændret sig siden 2005 - altså før brugen af de internationale standarder.

Der har i medierne været skrevet om dette, og der er delte meninger om påvirkningen af pengeinstitutterne, og hvorvidt ændringen har haft betydning for finanskrisen. Vi vil i denne afhandling tilstræbe at belyse effekterne ud fra nuancerede og dybdegående analyser.

1.2.2 Problemformulering

Problemformuleringen i denne opgave refererer til problemområderne kort beskrevet i forrige afsnit jf. afsnit 1.2.1 *Problemstilling*. Disse problemområder tager alle udgangspunkt i en undren omkring, hvilken effekt brugen af forskellige regnskabsprincipper kan have af betydning for de danske pengeinstitutters stabilitet.

Opgavens overordnede problemstilling tager afsæt i denne undren og afspejler et ønske om at give et kvalificeret bud på, hvilken effekt brugen af IAS 39 frem for principperne i LFV før 2005 har haft frem til nu, og hvilken effekt endnu en ændring af principper kan have på længere sigt. Problemet er formuleret således:

Problemformulering:

"Har ændringen af regler for nedskrivninger til tab på udlån, i overensstemmelse med IAS 39, haft en effekt for de danske pengeinstitutter under den finansielle krise og hvordan vil fremtidige tiltag påvirke deres stabilitet?"

Dette spørgsmål ønskes besvaret med udgangspunkt i teorien omkring værdiansættelse af hensættelse til tab på debitorer for pengeinstitutter samt en empirisk undersøgelse af, hvordan pengeinstitutterne og deres interessenter mener, de historisk er blevet påvirket under finanskrisen. Til besvarelsen af problemformuleringen behandles en række underspørgsmål. De underspørgsmål vi finder nødvendige for at kunne besvare problemformuleringen, referer til den mulige effekt IAS 39, og kapitalkravsdirektivet har haft på finanskrisen i Danmark og den fremtidige effekt, hvis disse regler bliver ændret. Vi vil ydermere komme ind på Finanstilsynet og SKATs interesse i ændringen af nedskrivningsreglerne i 2005.

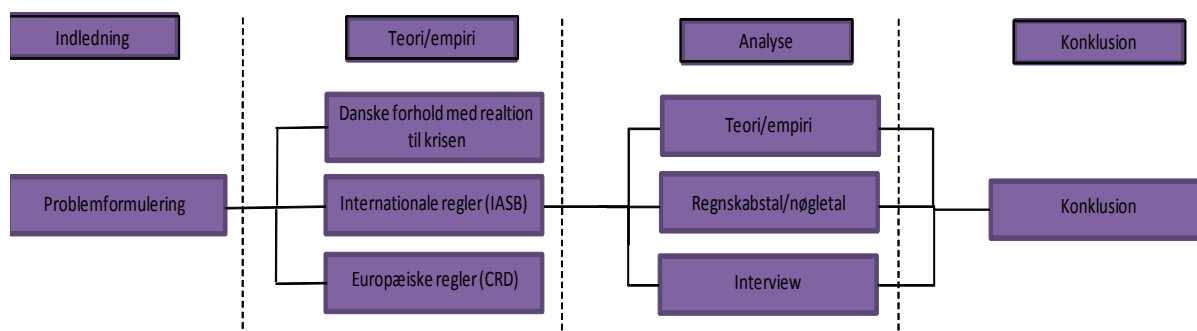
1.2.3 Opgavens akademiske bidrag

Denne opgaves akademiske bidrag relateres til problemformuleringen, jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*, omhandlende hvorvidt valg af værdiansættelsesmetode for hensættelse til tab på udlån kan have haft en indvirkning på pengeinstitutternes stabilitet under finanskrisen, og i hvilket omfang yderligere ændringer kan have en indvirkning. Opgaven har til formål at give et kvalificeret bud herpå.

Opgavens budskab henvender sig til rigtig mange interessenter og kan betragtes som værende af samfundsmæssig interesse, da landets pengeinstitutters sundhedstilstand potentielt kan have indvirkning på store dele af befolkningen, virksomheder og ikke mindst de offentlige finanser. Opgaven henvender sig dog primært til den regulerende myndighed, da det er denne, som har vedtaget de gældende regler, og som i skrivende stund arbejder på yderligere ændringer. Opgaven er som udgangspunkt henvendt til de danske myndigheder, men problematikken med lave hensættelser i nedgangstider kan også være relevant uden for Danmarks grænser, idet det ikke kun er i Danmark, at bankerne har haft problemer under finanskrisen. Ydermere bliver det af Europa-kommisionen overvejet, hvorvidt der skal ændres i kapitalkravdirektivet, så det er muligt at hensætte i større grad til tab på debitorer, end det er nu samt på et tidligere tidspunkt. Dette kan også have indflydelse på resten af EU. Tidligere har kapitalkravsdirektivet ikke omhandlet regler for nedskrivning til tab på udlån, men i det nyeste udspil fra Europa-kommisionen inddrages regler herfor, hvilket behandles nærmere i afsnit 2.8.1 *Det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet*.

1.2.4 Projektets formål

Projektets formål får indvirkning på indholdet i de fire grundlæggende elementer i denne opgave Indledning, Teori/empiri, Analyse og Konklusion.⁹ Denne indvirkning illustreres i nedenstående *Figur 1*:

*Figur 1*¹⁰

Elementerne teori/empiri, analyse og konklusion danner grundlag for henholdsvis del II, III og IV, mens problemformuleringen er gennemgået jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*. Projektets formål er at belyse denne problemformulering, og opgaven tager afsæt i effekten af brugen af IAS 39 frem for LFV. Når der eksisterer et problem, findes der oftest også en løsning, hvilken i denne opgave tager afsæt i respondenternes viden om emnet og de historiske data, der indsamles.

De fire elementers indvirkning skal ses i forhold til undersøgelsesprocessen og arbejdsgangen, som er tiltænkt for denne opgave. Undersøgelsesprocessen behandles jf. afsnit 1.3.1 *Undersøgelsesproces*, men først redegøres for en række konkrete metodevalg samt konsekvenserne heraf jf. afsnit 1.2.5 *Afgrænsning*.

1.2.5 Afgrænsning

Om pengeinstitutter benytter forsigtighedsprincippet eller neutralitetsprincippet ved beregning af hensættelse til tab på debitorer kan have stor betydning, alt efter om samfundet befinder sig i en høj- eller lavkonjunktur. Valg af princip kan ydermere have en effekt på rigtig mange aspekter for pengeinstitutterne, men også for deres forskellige interessenter. For at begrænse

⁹ Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*" (2006), side 24-32

¹⁰ Egen tilvirkning

afhandlingens omfang, vil undersøgelsesområdet derfor blive afgrænset, så det skaber en dybere forståelse for netop de udvalgte enheder frem for en bred forståelse. Denne afgrænsning vil blive beskrevet nærmere i det efterfølgende.

Først og fremmest er ønsket med afhandlingen at producere ny viden omkring valg af regnskabsaflæggelsesmetode, hvilket vi gør på baggrund af empiri indhentet fra interviews med fagfolk, historisk data og relevant teori, som på den måde gør det muligt at sige noget om en eventuelt påvirkning af både pengeinstitutterne. Dette betyder, at der i afhandlingen foretages induktive slutninger, idet der tages udgangspunkt i empirien for at slutte os til en generel viden om teorien.¹¹ Det vil sige, at opgaven skal kunne give et generelt billede af en eventuel påvirkning.

Ordforklaring

Når der i opgaven bruges ordene banker, pengeinstitutter og institutter dækker de alle tre over det samme begreb nemlig pengeinstitutter jf. LFV § 5.

Vedrørende hensættelser og nedskrivninger til tab bruges følgende betegnelser:

Før 2005: A-hensættelser: dækker over *sandsynlige tab*

B-hensættelser: dækker over *uundgåelige tab*

Fra 2005: Incurred loss modellen: der nedskrives til tab, hvor der forligger *objektiv indikation for værdiforringelse*

Expected loss modellen: der nedskrives til tab, som er *forventede*

1.2.5.1 Empirisk afgrænsning

Det faktum, at finanskrisen har ramt det meste af verdenen inklusiv Danmark, har gjort implementeringen af IAS 39 i den danske lovgivning jf. LFV § 184 stk. 3 endnu mere interessant, idet den har bevirket, at de danske pengeinstitutter ikke længere har haft mulighed for at hensætte i lige så høj grad til tab på udlån, som de havde mulighed for tidligere og derfor ikke har den samme stødpude til nedgangstider. Dette bidrager til at gøre ændringen mere interessant og er medvirkende til, at vi i denne opgave har valgt at afgrænse os til Danmark og de danske pengeinstitutter.

¹¹ Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, side 32

Det er ikke kun pengeinstitutterne selv, der kan være blevet påvirket af brugen af IAS 39 frem for LFV før 2005 - dette gælder også deres interessenter. Det er dog ikke alle pengeinstitutternes interessenter, som er lige interessante i denne sammenhæng, hvorfor vi har afgrænset os til dem, som kan give mest til besvarelsen af denne opgave. De interessenter, der er valgt at blive fokuseret på i afhandlingen ud over pengeinstitutterne selv, er de kontrollerende myndigheder, Finanstilsynet og SKAT. Revisorerne vil blive brugt sekundært, da de kan give en objektiv synsvinkel på opgaven. Regnskabsbrugernes synsvinkel på dette emne kunne også være interessant at tage med i betragtning, men grundet den omfangsmæssige begrænsning og det faktum, at det kan være ret tidskrævende at skabe kontakt til betydningsfulde aktionærer, er dette fravalgt. Vi mener ydermere, at de tre valgte undersøgelsesenheder, pengeinstitutterne, reguleringsmyndigheder og revisorerne alle tre har fingeren på pulsen og derved vil kunne bidrage med meget nyttig information.

Interviews

Der er ud fra de valgte undersøgelsesenheder udvalgt fem respondenter, som skal hjælpe til med besvarelsen af problemformuleringen jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*. Det drejer sig om Arne Perlt: tidligere kreditchef i Forstædernes Bank, Jan Kondrup: direktør i Lokale Pengeinstitutter, Henrik Ullersted: kontorchef i Lokale Pengeinstitutter, Thomas Hjortkjær Petersen: statsautoriseret revisor hos Deloitte og Lars Østergaard: kommitteret fra Finanstilsynet. Disse er valgt, da de alle sammen kan give et forskelligt billede og en ny synsvinkel på, hvordan de mener, at pengeinstitutterne er blevet påvirket af finanskrisen grundet brugen af IAS 39 frem for LFVs regler for hensættelse til tab på udlån fra før 2005.

1.2.5.2 Lov- og reguleringsmæssig afgrænsning

Denne afgrænsning er en beskrivelse af hvilken lovgivning og reguleringer, der vil blive brugt til besvarelsen af problemformuleringen jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*.

Lovmæssigt tages der udgangspunkt i LFV, som er gældende for de mindre pengeinstitutter og jf. § 3 i LFV, de internationale standarder, som gælder for børsnoterede selskaber, koncerner og her i blandt pengeinstitutter. Af de internationale standarder vil der blive taget udgangspunkt i IAS 39 og dens efterfølger IFRS 9, der stadig er ved at blive implementeret. Det er disse regler, der fastsætter de internationale standarder for hensættelser/nedskrivninger på tab på debitorer i pengeinstitutter. LFV vil frem over blive kaldt LFV1, når vi omtaler loven inden den blev forenelig med de internationale standarder jf. lovbekendtgørelse 90 af 3.

februar 2005 og LFV2, når vi omtaler loven efter den blev forenelig med de internationale standarder.

Kapitalkravsdirektivet er blevet implementeret i opgaven af to separate grunde.

Dels at reglerne omkring nedskrivninger bliver suppleret af kapitalkravsdirektivet, idet de udstikker regler omkring, hvordan pengeinstitutterne skal sikre sig økonomisk stabilitet ved blandt andet at have en minimumskapital på 8% af deres risikovægtede aktiver jf. afsnit 2.8.1 *Det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet*. Dette regelsæt bliver også inddraget som en del af analysen, da vi mener, det sammen med implementeringen af de internationale standarder har været afgørende for bankernes stabilitet og også vil være det fremover.

Dels grundet at Europa-kommissionen er ved at udarbejde et forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet, der vedrører regler for nedskrivninger/hensættelser, hvilket er et nyt arbejdsområde, da kommissionen ikke tidligere har udstedt regnskabsregler.

Banker og sparekasser i Danmark er inddelt i følgende fire grupper¹²:

- Gruppe 1: Pengeinstitutter med en arbejde kapital på 50 mia.kr. og derover
- Gruppe 2: Pengeinstitutter med en arbejde kapital på 10 - 50 mia.kr.
- Gruppe 3: Pengeinstitutter med en arbejde kapital på 250 mio.kr. - 10 mia.kr.
- Gruppe 4: Pengeinstitutter med en arbejde kapital på under 250 mio.kr.

Der er valgt at arbejde med gruppe 1 til 3, idet også de mindre pengeinstitutter er blevet ramt af ændringen, fordi LFV1 er blevet gjort forenelig med IAS 39 jf. lovbekendtgørelse 90 af 3. februar 2005. Indgangsvinkelen til problemstillingen er bred, hvorfor størstedelen af de danske banker er medtaget i undersøgelsen.

Det kunne være en mulighed, at have valgt for eksempel kun gruppe 1 og derved opnå en mere dybdegående undersøgelse af, hvordan netop denne gruppe er blevet påvirket, men den repræsenterer kun de fem største banker i Danmark, nemlig Danske Bank A/S, FIH Erhvervsbank A/S, Jyske Bank A/S, Nordea Bank Danmark A/S og Sydbank A/S.¹³ Dette er fravalgt, da ønsket er at kunne sige noget om hele branchen, da også de mindre bankers stabilitet kan have stor indflydelse på samfundet. Roskilde Bank, der hørte under gruppe 2,

¹² Finanstilsynet, "Størrelsesgruppering for banker, sparekasser og andelskasser"

¹³ Finanstilsynet, "Størrelsesgruppering for banker, sparekasser og andelskasser"

gik konkurs tilbage i 2008 og havde stor betydning for mange mennesker og var medvirkende til, at staten blandt andet blev nødsaget til at udarbejde bankpakkerne jf. afsnit 2.1 *Finanskrisen og de danske pengeinstitutter*.

Gruppe 4 er fravalgt i undersøgelsen. Denne omhandler få banker og er markant mindre end de største banker i gruppe 1, hvorfor det er vurderet, at en udeladelse ikke vil komme til at have en afgørende betydning for de endelige konklusioner.

1.3 Metode

Ib Andersen beskriver, i *Den Skinbarlige Virkelighed*, metode som værende den eller de undersøgelsesområder, der vælges til anvendelse undervejs i en undersøgelsesproces.¹⁴ I det efterfølgende redegøres for den valgte undersøgelsesproces i denne afhandling til hjælp til besvarelse af problemformuleringen jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*.

I forbindelse med en undersøgelsesproces vælges den metode, som passer bedst til den enkelte opgave. Her tages udgangspunkt i projektets styringsfaktorer henholdsvis rammestyings- og processtyringsfaktorer.¹⁵

Rammestyingsfaktorerne, som er de overordnede rammer for denne afhandling, udgøres af kandidatafhandlingsvejledningen udstedt af instituttet,¹⁶ hvilken indbefatter krav til udformningen af denne opgave, som alle forsøges tilgodeset. Ydermere bør nævnes kontakten til vores vejleder, Jens Marcus Møller, som en rammestyingsfaktor samt aftaler med forskellige fagfolk på området om brugen af informationsudveksling. Samarbejdet imellem os og de forskellige fagfolk er ikke udgjort af restriktioner, hvorfor opgaven gøres offentlig.¹⁷ Opgaven bærer desuden præg af den begrænsede tid, adgangen til relevant information samt fagfolkenes villighed og ikke mindst mulighed for at hjælpe.

Processtyringsfaktorerne,¹⁸ i denne opgave, udgøres blandt andet af den valgte problemformulering jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*, hvilken har indvirkning på, hvordan undersøgelsesprocessen konkret er kommet til at forløbe. Problemformuleringen er udarbejdet

¹⁴ Andersen, Ib *"Den Skinbarlige Virkelighed"*, 2006, side 17

¹⁵ Andersen, Ib *"Den Skinbarlige Virkelighed"*, 2006, side 40

¹⁶ www.e-campus.dk

¹⁷ Andersen, Ib *"Den Skinbarlige Virkelighed"*, 2006, side 41

¹⁸ Andersen, Ib *"Den Skinbarlige Virkelighed"*, 2006, side 43-49

med udgangspunkt i vores teoretiske og empiriske viden om værdiansættelse af hensættelse til tab på udlån i pengeinstitutter, hvorfor vores viden og derved projektets teoretiske forankring er medvirkende til afgrænsningen af det empiriske felt, hvilket i denne opgave refererer til valget af fagfolk, historisk data samt love og standarder.

En anden væsentlig og omfattende procesfaktor er det valgte undersøgelsesdesign samt dataindsamlingsmetoderne brugt i opgaven. Disse gennemgås jf. afsnit 1.3.1 *Undersøgelsesproces* og 1.3.2 *Undersøgelsesdesign*.

1.3.1 Undersøgelsesproces

Vores undersøgelsestilgang er at undersøge, hvilken effekt brugen af IAS 39 frem for LFV1 har haft på bankernes stabilitet under finanskrisen, og hvordan endnu en ændring af regnskabsstandarderne kan påvirke bankernes stabilitet i fremtidige kriser. Hertil kommer i hvilken grad kapitaldækningskravet har haft indvirkning på denne effekt.

Opgaven tager afsæt i forholdet mellem pengeinstitutterne og deres interessenter samt, hvordan de forskellige værdiansættelsesmetoder kan påvirke denne dyade. Herigennem undersøges hvilken påvirkning brugen af IAS 39 har haft på finanskrisen og derigennem interessenterne og i hvilket omfang finanskrisens udfald kunne have været anderledes ved brug af LFV1s regler i stedet. Ydermere vil det blive undersøgt om de forventede regelændringer udstedt af IASB og Europa-kommissionen kan have en effekt på pengeinstitutternes fremtidige stabilitet.

1.3.2 Undersøgelsesdesign

Undersøgelsesdesignet i denne opgave er udformet med inspiration af Ib Andersen (2006).¹⁹ Ifølge Ib Andersen defineres et undersøgelsesdesign som værende den måde, hvorpå der udforskes i det fænomen, som er genstand for undersøgelsen. Mere konkret udgør undersøgelsesdesignet den kombination af fremgangsmåder, som benyttes til indsamling, analyse og tolkning af data.²⁰

Denne opgaves undersøgelsesdesign har karakter af at være en undersøgelse af generel karakter, hvor det grundlæggende undersøgelsesspørgsmål har et rent beskrivende formål. Dette

¹⁹ Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, kapitel 5

²⁰ Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, side 103

studie er et dynamisk studie, hvilket betyder, at der undersøges et forløb over tid. Det er ikke et øjebliksbillede, der søges, men derimod en forklaring på en udvikling, hvilket er muligt, da det er en potentiel effekt af en allerede opstået hændelse, som skal undersøges. Denne opgave tager udgangspunkt i studieformen efter-studier, også kaldet *ex post facto*-studier, hvilket vil sige, at det er effekten af en konkret hændelse, som studeres efter, at denne er indtruffet.²¹ I dette tilfælde er der tale om brugen af IAS 39 frem for LFV1 og dennes effekt på den endnu aktuelle finanskrisse.

Der er et andet aspekt af denne opgave, nemlig den fremtidige påvirkning, hvis IASB og Europa-kommissionen vælger en model, som svarer til en delvis tilbagevenden til de tidligere danske regler ved beregning af hensættelse til tab på udlån for pengeinstitutter. Der foretages en analyse, som skal kunne give et bud på, hvad en ændring af reglerne vil have af fremtidig betydning.

Der kan vælges mellem intensive og ekstensive studier, hvilket kommer an på, om der medtages få eller mange undersøgelsesenheder.²² I dette studie foretages der et intensivt studie, hvilket betyder, at der kun medtages få undersøgelsesenheder, pengeinstitutterne og udvalgte interessenter. De forskellige individer i hver gruppe er mange, men der vil blive udvalgt enkelte enheder i hver gruppe, som skal undersøges for derigennem at skabe en generel viden om emnet.

1.3.3 Dataindsamling

I denne opgave er der valgt, at gøre brug af både kvalitative- og kvantitative data. De selvindsamlede primære data, vil bestå af kvalitative data, mens de sekundære data, vil bestå af både kvalitative og kvantitative data. Formålet med både at benytte kvalitative og kvantitative data ved dataindsamlingen i denne opgave er, at der opnås en dybde i opgaven. Dybden opnås, idet de to meget forskellige dataformer kan tilføre opgaven alternative perspektiver, hvilket betyder, at der ligger et større grundlag for konklusionerne.

I forhold til denne opgave synes en diskussion af begreberne, kvalitativ og kvantitativ, nødvendig før de primære samt de sekundære data i opgaven gennemgås.

²¹ Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, side 111

²² Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, side 105

En kvalitativ undersøgelse er efter vores overbevisning en undersøgelse, der går i dybden, hvorfor denne ikke anvendes til at vise omfanget af en række observationer, hvilket i stedet kræver en kvantitativ undersøgelse. Kvalitative metoder bør derfor vælges, hvis der ønskes dybde i forhold til problemstillingen, hvilket er tilfældet i denne opgave jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*.

I forbindelse med både kvalitative og kvantitative undersøgelser er en væsentlig faktor repræsentativitet. Repræsentativitet er afgørende for en undersøgelses troværdighed, og i denne opgave kan der stilles spørgsmål ved, om den indsamlede data udgør et repræsentativt grundlag. Der vil blive foretaget 4 interviews i forbindelse med besvarelsen af problemformuleringen jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*. De fem personer, der skal hjælpe til denne besvarelse er *Interview 1* med Arne Perlt: tidligere kreditchef i Forstædernes Bank, *Interview 2* med Lars Østergaard: kommitteret fra Finanstilsynet, *Interview 3* med Thomas Hjortkjær Petersen: statsautoriseret revisor hos Deloitte og *Interview 4* med Jan Kondrup: direktør i Lokale Pengeinstitutter og Henrik Ullersted: kontorchef i Lokale Pengeinstitutter.²³ Fem personer er som udgangspunkt ikke mange respondenter, når målet er at kunne sige noget generelt om effekten af at bruge IAS 39 frem for LFV1. Til gengæld er det fem personer med et rigtig godt kendskab til emnet, og som alle har en forskellig indgangsvinkel, hvorfor undersøgelsen antages at være repræsentativ og giver et retvisende billede af eventuelle konsekvenser.

1.3.3.1 Primære data

Denne opgave tager udgangspunkt i få undersøgelsesenheder, hvorfor der for de primære data er valgt kvalitative data frem for kvantitative data.

Primære data vedrører de data, som vi selv har været ansvarlige for at indsamle. Et underkriterium ved disse data tager afsæt i, hvorvidt undersøgelsesenhederne har været udsat for en tilsigtet stimuluspåvirkning fra vores side i forbindelse med dataindsamlingen.²⁴ Dette må siges at være tilfældet jf. de afholdte interviews med respondenterne²⁵.

Spørgeteknikkerne i de udførte interviews tager afsæt i, at det er personlige interviews, hvor vi indgår som interviewere. Vi har valgt et delvist struktureret interview som metode, da vi er

²³ Interviewrammer jf. bilag 4, interview jf. bilag 8

²⁴ Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, side 151

²⁵ Jf. Interviewrammer, bilag 1-4

bekendte med emnet, værdiansættelse af hensættelse til tab på debitorer, og derved har en vis teoretisk, viden om det vi ønsker at studere, men samtidig er åbne over for nye synsvinkler og informationer, som den interviewede eventuelt måtte bidrage med. Derfor er der udarbejdet en struktureret, men ikke endegyldig interviewramme jf. bilag 1-4 til anvendelse ved de fire afholdte interviews.²⁶

De fire interviews er opbygget forskelligt, dels fordi de interviewede har forskellige indgangsvinkler til emnet, og dels fordi vi i processen med indsamling af data opnår ny viden på området, hvilket gør, at interviewrammen udvikler og ændrer sig løbende. De fire interviewrammer er vedhæftet jf. bilag 1-4.

Struktureringsgraden i interviewprocessen anses for værende høj, da emnerne for spørgesituationen er fastlagt på forhånd.²⁷ Ligeledes er rækkefølgen for spørgsmålene fastlagt og dette er gjort med udgangspunkt i, at respondenterne stilles lette spørgsmål fra begyndelsen og til sidst længere vurderingsspørgsmål i forhold til for eksempel fordele og ulemper. Spørgsmålene er formuleret med afsæt i respondenterne praktiske erfaringer og er forsøgt korte og præcise.

Alle fire interviews er transskriberet jf. bilag 5-8, hvoraf det fremgår, at interviewene bærer præg af "Stream of consciousness", grundet de åbne spørgsmål i interviewrammen. I opgaven inddrages citater fra interviewene, men grundet lange sætninger vil der forekomme forkortede udsagn, hvor hovedbetydningen er bevaret, hvorfor der benyttes meningskondensering ved brug af citater.²⁸

Meningsfortolkningen i denne opgave tager afsæt i den hermeneutiske cirkel. En cirkel slutter normalt ved sit udgangspunkt, men med hermeneutikkens forståelselære in mente vil vores forståelse hele tiden ændre sig. Dette bevirker, at fortolkningsprocesserne aktivt inkluderer vores egen forståelse af virkeligheden i samspil med empirien. Grunden til, at der i denne opgave anvendes hermeneutiske fortolkningsregler, er grundet i et ønske om fortolkning af interviewtekst frem for beskrivelse samt en gyldig og almen forståelse af interviewteksternes betydning.²⁹

²⁶ Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, side 168

²⁷ Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, side 152

²⁸ Kvale, Steinar "*Interview*" 2006, side 190

²⁹ Kvale, Steinar "*Interview*" 2006, side 56-61

1.3.3.2 Sekundære data

Sekundære data vedrører allerede eksisterende datamateriale, som anvendes til belysning af problemformuleringen jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*. De sekundære data udgøres i denne opgave fortrinsvist af forskningsdata,³⁰ som der er fundet frem til ved hjælp af forskningsdatabaser, som blandt andet artikler og publikationer fra Nationalbanken, Finanstilsynet, BIS m.m.

IASBs standard IAS 39 er den regnskabsregulering, sammen med LFVs regler for hensættelse til tab på debitorer, som skal ligge til grund for hele opgaven. Til beskrivelsen af disse reguleringer bag IAS 39 gøres der overvejende brug af IASBs hjemmeside og selve standarden beskrevet i bogen "*A guide through International Financial Reporting Standards (IFRSs)*". Dette har vi valgt, da IASerne og IFRSerne er udarbejdet af IASB, og det derfor er dette, som er det mest retvisende og da der ved brug af danske tekster og oversættelser kan forekomme meningsforstyrrende ændringer grundet oversættelsen.

De danske regler for værdiansættelse af hensættelse til tab på udlån findes i LFV, som anses som pålidelig, da de er vedtaget af det danske folketing og er en del af den danske lovgivning.

Det er ved en sammenligning af disse to regelsæt vigtigt at have in mente, at LFV er lovgivning, mens IASB er en privat organisation, som har til formål at producere et sæt standarder af høj kvalitet, der er forståelige og globalt accepterede. De arbejder med andre ord for en konvergent udvikling inden for standarder for aflæggelse af årsrapporter.³¹ Dette vil der blive taget højde for i afhandlingen. IASBs regnskabsstandarder er derfor implementeret i LFV jf. § 3.

I arbejdet med at finde de korrekte regelsæt og historik, der skal ligge til grund for den primære dataindsamling og derved analysen vil vi gøre brug af flere forskellige medier for at få skaffet den helt rigtige information og derved kunne svare så fyldestgørende som muligt på den stillede problemformulering jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*.

Vi har først og fremmest søgt inspiration om emnet via databaser på internettet, da der her er nem og hurtig adgang til informationer om den historiske udvikling fra før 2005, hvor LFV1 blev brugt til værdiansættelse, ændringen i 2005 til IASBs internationale standarder og frem

³⁰ Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, side 158

³¹ www.iasb.org

til nu 2010, hvor både IASB og Europa-kommissionen er ved at udarbejde nye forslag, der skal gøre bankerne mere rustede til fremtidige lavkonjunkturer og kriser.

1.3.4 Validitet & Reliabilitet

Der er i denne opgave valgt at blive lagt vægt på to aspekter i forbindelse med brugen af den indsamlet data, validitet og reliabilitet.

1.3.4.1 Validitet

Validiteten dækker over begreberne, gyldighed og relevans og fokuserer på overensstemmelse mellem de indsamlede data og den problemstilling, som ønskes analyseret.³² Den primære dataindsamling udgør i denne opgave 4 interviews, og det er på baggrund af disse, at problemformuleringen, jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*, ønskes besvaret med yderligere hjælp fra det valgte historiske grundlag jf. afsnit 1.2.5 *Afgrænsning*.

Vi mener, at de valgte undersøgelsesenheder alle har været relevante og gyldige for denne opgave, idet de alle sammen har kunnet give et nyt og nuanceret perspektiv på emnet. Selve interviewrammen for de enkelte undersøgelsesenheder har været præcise og har givet et godt billede af, hvordan pengeinstitutterne og de involverede parter har været/kan blive påvirket af brugen af den ene værdiansættelsesmetode frem for den anden.

Brugen af artikler, lærebøger, rapporter og websites anvendes i det omfang, det har betydning for opgaven, hvorfor vi anser disse for værende valide.

1.3.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet angiver pålideligheden af den indsamlede litteratur og data, altså hvor konsistent dataindsamlingen har været.³³

Pålideligheden af de empirisk indsamlede informationer må antages at være høj, idet informationerne ikke synes at være påvirket fra anden side.

Der er foretaget de 4 interviews, men svar fra flere respondenter ville alt andet lige have bidraget med et bredere billede, men det er vores opfattelse, at de 5 undersøgelsesenheder har været åbne og reelle i svarene på alle vores spørgsmål, hvorfor det antages, at denne opgave bygger på pålidelige og retvisende information.

³² Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, side 80

³³ Andersen, Ib "*Den Skinbarlige Virkelighed*", 2006, side 80

Respondenterne synes ikke at være begrænset i forhold til deres udtalelser. Udtalelserne er subjektive kommentarer, men begrænset i forhold til at skabe et nuanceret billede af brugen af LFV1 samt de internationale standarder til værdiansættelse af hensættelse til tab på udlån. Det er vores opfattelse, at alle fem respondenter besidder en unik forståelse af og viden omkring emnet, og hvor det manglende nuancerede billede, i form af flere respondenter, synes mere end opvejet af respondenternes indgående kendskab til de to beregningsprincipper forsigtigheds- og neutralitetsprincippet og deres betydning for pengeinstitutterne og deres omverden.

Ved brugen af sekundære data og herved de anvendte artikler kan der stilles spørgsmålstejn ved pålideligheden. Disse kan være farvede af forfatterens subjektive holdninger til emnet, hvilket der i opgaven tages højde for gennem indsamling af informationer fra forskellige kilder.

Vi mener, at de anvendte bøger, publikationer og artikler er pålidelige, idet de er udarbejdet af anerkendte forfattere og fagfolk på de respektive områder. I forhold til anvendelse af rapporter og websites, hvor farvningen synes størst, har vi forsøgt at bevare pålideligheden ved at inddrage informationerne i en helhed og ikke lade dem alene repræsentere dele af opgaven.

Denne opgave indeholder få undersøgelsesenheder, pengeinstitutterne og udvalgte interessenter, som i opgaven ses som to grupper, og deres påvirkning af brugen af de to værdiansættelsesmetoder, hvilket samtidig udgør fokus for denne opgave, hvorfor pålideligheden heraf synes at være optimal.

2.0 Del II

I dette afsnit vil de forskellige regler for hensættelse til tab på udlån og kapitalkrav blive gennemgået samt de omstændigheder, der har ledt op til krisen. Det er disse, som skal danne grundlag for analysen af det indsamlede materiale, som i sidste ende skal svare på den stillede problemformulering jf. afsnit 1.2.2 *Problemformulering*.

2.1 Finanskrisen og de danske pengeinstitutter

Den nuværende finansielle krise har i de seneste år været et meget omtalt emne i medierne og begrebet *finanskrise* er i høj grad blevet et populært samtaleemne, som er blevet cementeret i danskernes bevidsthed. "*Den værste krise siden 1930erne*" og vendinger som denne bruges flittigt af journalister, eksperter, politikere mv., og det kan konkluderes, at krisen er et fak-

tum.³⁴ Dette ses blandt andet ved den stigende ledighed, stigende offentlige gæld og andre økonomiske indikatorer, som alle peger i retningen af, at vi i befinder os i en krisetid.³⁵

Det er interessant og relevant at give en meget kort og forsimplet skitsering af, hvordan den såkaldte finanskrisen opstod, og hvordan den har påvirket de danske banker. En verdensomspændende finanskrisen opstår ikke på grund af enkelte handlinger, men er med al sandsynlighed et resultat af mange begivenheder og omstændigheder. Den alment accepterede forklaring er imidlertid, at krisens start kan spores tilbage til USA og deres lempelige pengepolitik, som er blevet ført siden 2001. Efter it-boblen og terrorangrebet på USA den 11. september 2001, blev renten sænket markant for at holde gang i økonomien, og politikken virkede efter hensigten, da der kom opsving og tider med vækst. Det er dog sandsynligt, at problemet imidlertid ligger i det faktum, at den lempelige pengepolitik med lav rente fortsatte og fundamentet for en kreditkrisen var skabt.³⁶

Prisen på penge var i bund, og det fik folk til at låne og investere store summer. Stort set alle kunne låne uanset deres kreditværdighed, og det betød store prisstigninger - især på fast ejendom. Amerikanerne blev tilbudt billige "teaserlån", hvor der ikke skulle betales afdrag og renter det første år, hvilket var medvirkende til denne usunde gældssætning.³⁷

Der var tale om en økonomi, hvor der var mange og hurtige penge at tjene ved at låne til en billig rente og derefter investere i investeringsobjekter, som gav høje forventede afkast. Den lave rente og den enorme vækst skabte en større villighed til at løbe en højere risiko for at få en højere forrentning. Folk var villige til at investere i mere risikofyldte værdipapirer, heriblandt de såkaldte subprimelån, som var de mest usikre lån, der blev ydet til folk, som typisk ikke selv havde til udbetalingen i deres bolig. Sikkerheden i subprimelånene lå i høj grad i forventningen om, at huspriserne ville stige, som de jo havde gjort den seneste årrække. Stigende huspriser ville jo betyde, at aktivet bag lånet fik en større værdi, og at lånet derfor blev mere sikkert med tiden. En stor gruppe af folk, som traditionelt set ikke var særlig kreditværdige, kunne derfor nu købe et hus, da lånegiverne var af den opfattelse, at låntagerne ville blive mere værd på grund af prisstigningerne på huse. Mange fik omlagt de yderste og mest risi-

³⁴ Pedersen, Helge J. og Graven, Jacob, "Værste økonomiske krisen siden 30'erne", 08.09.2008

³⁵ Beskæftigelsesministeriet, "Ledige højtuddannede: Stigende ledighed skal bremses", 17.06.2009

³⁶ CEPOS, "Lempelig pengepolitik - En medvirkende årsag til finanskrisen" 28.11.2008, s. 1

³⁷ Skovgaard, Lars Erik, "Finanskrisens anatomi", 23.03.2008

kable subprimelån til billigere lån efter, at deres huse var steget i værdi, og deres ydelser blev på den måde lavere. Problemet lå i, at flere långivere baserede deres kreditvurdering på en forventning om, at alle folk kunne gøre det samme. Ligeså snart priserne ikke stiger er det ikke længere en mulighed. På dette tidspunkt var lånene givet og mange af dem var desværre til folk, som fik problemer med at betale tilbage.³⁸ Derudover var der tale om en uetisk måde, hvorpå lånene blev formidlet, da incitamentsaflynninger til sælgerne slørede for, hvorvidt der blev foretaget en realistisk kreditvurdering af kunderne.

Det var en ond cirkel, som til sidst måtte ende. Mange amerikanere kunne ikke betale deres ydelser, da renten blev sat op, og prisstigningerne ophørte. Det resulterede i uro på de finansielle markeder, da der pludselig var en masse dårlige lån, som ville medføre store tab på debitorerne, som på dette tidspunkt i høj grad også var de store investerings- og hedgefonde.³⁹ Uroen spredte sig, og alle kreditinstitutter "lukkede kassen i". Denne uro og nervøsitet skabte en panik, der spredte sig med hastig fart. Det var starten på en krise, som satte bankerne under hårdt pres, og som også blev betegnet som et credit crunch⁴⁰. For nogle banker blev presset for stort, og de måtte bukke under. Den store amerikanske investeringsbank Lehman Brothers indgav konkursbegæring i september 2008, og denne nyhed gav straks udslag i yderligere fald på det allerede hårdt pressede aktiemarked.⁴¹

Uroen spredte sig også til Danmark, hvor et lavt renteniveau, og en lempelig finanspolitik frem til 2007 ligeledes havde skabt de bedste rammer for en sprudlende økonomi med stor vækst.⁴² Boligboblen var også blevet en realitet i Danmark, men de oppustede priser kunne ikke holde i længden, og da renten begyndte at stige, og priserne viste faldende tendenser, var opturen slut. Bankerne som havde lånt store summer ud med sikkerheder i typisk fast ejendom eller værdipapirer, havde nu travlt med at få sine penge hjem og dermed begrænse deres tab. Kreditorerne havde nemlig problemer med at servicere deres lån, da de dårlige tider kom. Sikkerhederne bag bankernes udlån smuldrede i samme periode, og det resulterede i en ond spiral, da panikken fik alle kreditinstitutter til at lukke ned for udlån til hinanden, og der var

³⁸ BIS Quarterly Review, "The ABX: how do the markets price subprime mortgage risk?", September 2008

³⁹ Brøndum, Rikke, "Sådan startede den aktuelle finanskrisen", 07.10.2008

⁴⁰ Økonomisk periode, hvor det er enormt svært at skaffe kapital. Pengeinstitutter og investorer bliver tilbageholdende med at låne penge ud, hvilket presser prisen på kapital op.

⁴¹ Bernanke, Ben S. (BIS Review), "Lessons from the failure of Lehman Brothers"

⁴² CEPOS, "Lempelig pengepolitik - En medvirkende årsag til finanskrisen" 28.11.2008, s. 3

med andre ord tale om en likviditetskrise. Det var blevet nærmest umuligt at skaffe kapital - også for banker og pengeinstitutter. Mange banker kom derfor ud i betydelige problemer, da tilliden til dem faldt, og deres mulighed for tilførsel af kapital blev meget snæver. Ultimativt betyder det for en bank, at den ikke kan fortsætte, hvis den ikke kan leve op til de givne solvenskrav, som kontrolleres af Finanstilsynet jf. afsnit 2.2 *Finanstilsynet*. Banker lever af at låne penge, som de igen låner ud til en tredjemand, og de lever således af marginalen. Hvis kapitaltilførslen stopper, kan det blive fatalt. Den 21. januar 2008 kunne Bank Trelleborg ikke længere leve op til Finanstilsynets solvens- og likviditetskrav og måtte opgive deres selvstændighed.⁴³ Nationalbanken måtte for første gang træde til i sommeren 2008 og overtage Roskilde Bank, som var blevet insolvent, og flere banker måtte senere lide samme skæbne.⁴⁴

Det danske folketing har siden finanskrisens start vedtaget tre bankpakker med henblik på at sikre den finansielle stabilitet og undgå et totalt kollaps på det finansielle marked.

Lov om Finansiell Stabilitet, også kaldet bankpakke I, blev vedtaget den 10. oktober 2008 og havde virkning fra den 5. oktober 2008.⁴⁵ Den danske stat garanterede med bankpakke I ubegrænset for alle indeståender i danske pengeinstitutter, som var medlem af det danske beredskab. Private og erhvervs kunder blev med denne bankpakke dermed sikret, at deres indlån ville blive dækket af staten, hvis deres bank skulle komme i vanskeligheder. Statsgarantien gælder frem til den 30. september 2010. Samtidig blev det statslige selskab Finansiell Stabilitet A/S oprettet til at sørge for driften og afviklingen af banker, som kom i uføre.⁴⁶

Lov om Statsligt Kapitalindskud i Kreditinstitutter, også kaldet bankpakke II, blev vedtaget den 3. februar 2009.⁴⁷ Essensen af denne pakke var, at danske kreditinstitutter fik mulighed for at søge om et statsligt kapitalindskud - dog under forudsætning af, at de levede op til nogle givne solvenskrav. Denne ordning blev etableret med henblik på at sikre, at sunde virksomheder og husholdninger stadig kunne låne penge i pengeinstitutterne og dermed forhindre en total nedlukning af kapitalmarkedet.

⁴³ Bank Trelleborg A/S, "*Selskabsmeddelelse*", 21.01.2008

⁴⁴ National Banken, "*Kvartalsoversigt, 3. kvartal 2008*", side 41

⁴⁵ Økonomi og erhvervsministeriet, Pressemeddelelse "*Bredt folketingsflertal bag vedtagelse af lov om finansiell stabilitet*", 10.10.2008

⁴⁶ <http://www.finansiellstabilitet.dk/>

⁴⁷ Espersen, Lene "*Lov om statsligt kapitalindskud i kreditinstitutter*", 03.02.2009

Senest er bankpakke III blevet vedtaget med flertal i folketinget. Reelt er der tale om en efterfølger til bankpakke I, som indebar en ubegrænset statsgaranti for alle indeståender i danske pengeinstitutter. Denne nye vedtagelse betyder, at der fra 1. oktober 2010, hvor statsgarantien udløber, gælder en ny indskydergaranti, som dækker op til 750.000 kr. pr. kunde. Der er dermed tale om en ændring, som vil få bankkunder med store indlån til at overveje deres bankforbindelse nøje.

Finanskrisen har haft mange ofre og påvirket utrolig mange mennesker, virksomheder og hele samfundet som helhed. Konsekvensernes rækkevidde kan virke helt uoverskuelig, da de frie markedskræfter er i spil, og den globaliserede verdensøkonomi er forbundet i en grad, så alle begivenheder og nyheder skaber reaktioner, som spredes på verdensplan. Det er et stort spindelvæv af årsagssammenhænge og reaktioner, der findes derfor ingen enkle forklaringer til, hvordan disse kriser opstår. Kombinationer af begivenheder og reaktioner herpå skaber tilsammen tilstande og ydre rammer for, at en krise kan opstå.

Netop fordi en finansiel krise, af en karakter som denne, har så store følger og konsekvenser er det helt essentielt, at der bliver taget hånd om en sådan, når den opstår, så det er muligt at komme bedst muligt ud på den anden side. Til sikring af fremtidens økonomiske stabilitet er det vigtigt at se tilbage og lære af de erfaringer, der er gjort. Til brug ved udviklingen af både nuværende og nye fremtidige regler samt standarder er det fordelagtigt at gøre brug af fortidens økonomiske begivenheder og hændelser for på den måde at blive klogere på årsagssammenhænge. Dette dog med en forståelse for, at økonomiske sammenhænge er utrolig komplicerede og aldrig vil kunne sammenlignes fuldt ud. Ingen konjunkturforløb vil være fuldstændig ens, men mindre brudstykker heraf vil helt klart kunne hjælpe til udviklingen af fortsat optimerede modeller for reguleringer og standarder.

2.2 Finanstilsynet

Når samfundet befinder sig i en krise så hårdtslående som den nuværende, er det interessant at tage et kritisk blik på den regulering, som kreditinstitutterne er omfattet af. Finanstilsynet er den instans i Danmark, som fører tilsyn med de danske finansielle virksomheder - det vil sige penge- og realkreditinstitutter, pensions- og forsikringselskaber, investeringsforeninger, investeringselskaber og fondsmæglere m.fl. Finanstilsynets primære og vigtigste tilsynsopgave er at overvåge og sikre, at virksomhederne lever op til deres solvenskrav. De skal med andre

ord have nok kapital i forhold til de risici, de påtager sig.⁴⁸ Derudover fører de blandt andet også tilsyn med, at den finansielle lovgivning samt de regnskabs- og revisionsmæssige krav bliver overholdt. Ydermere er Finanstilsynet medvirkende til at udforme den finansielle lovgivning samt udstede bekendtgørelser inden for det finansielle område.

Finanstilsynets mission er at bidrage til at skabe de bedste vilkår for vækst for borgere og virksomheder i fremtiden. Dette skabes ved at sikre, at tilliden til den finansielle sektor oprettholdes for borgere og virksomheder i både ind- og udland. For at bevare denne tillid skal Finanstilsynet bidrage til, at de finansielle virksomheder har både evne og vilje til at leve op til de gældende forpligtelser, så de har mulighed for at påtage sig nye risici.⁴⁹

Kerneprocesserne ligger inden for regulering og tilsyn. Finanstilsynets arbejde inden for regulering er at sikre, at finansielle virksomheder finder en sund balance mellem økonomisk styrke og risici. Regnskabsreguleringen har til formål at måle den økonomiske styrke og indtjening, mens solvens- og kapitalkrav stiller krav til den økonomiske styrke og modstandskraft.⁵⁰ Reguleringen er med til at sikre, at de finansielle virksomheder kan leve op til de opstillede krav, og at der hermed skabes stabilitet og tiltro til den finansielle sektor, hvilket er essentielt for at kunne eksistere og fortsat drive virksomhed.

Det skal pointeres, at finanstilsynet hverken deltager i ledelsen af finansielle virksomheder eller giver anbefalinger eller råd til enkelte virksomheder. Det er til enhver tid den enkelte ledelse og virksomhed, som bærer ansvaret for overholdelsen af de gældende regler.⁵¹

Ultimativt er målet at skabe en finansiell lovgivning og regulering, som skaber den størst mulige stabilitet i økonomien, så fremtidige lavkonjunkturer ikke udmunder i tunge og dybe kriser. Pengeinstitutter og andre finansielle virksomheder spiller en meget stor rolle for hele økonomien og samfundet generelt. De har derfor et stort ansvar med reguleringen, og tilsynet med disse er en meget vigtig opgave, som skal påtages med stor seriøsitet og konstant opmærksomhed på nye udviklinger.

⁴⁸ Finanstilsynet, "Om os"

⁴⁹ Finanstilsynet, "Årsberetning 2005", side 4

⁵⁰ Finanstilsynet, "Årsberetning 2005", side 6

⁵¹ Finanstilsynet, "Årsberetning 2005", side 5

2.3 SKAT

SKAT er på lige fod med Finanstilsynet en offentlig institution, som har en interesse i bankernes og pengeinstitutternes måde at hensætte/nedskrive på. En hensættelse og en nedskrivning vil regnskabsmæssigt påvirke et pengeinstituts økonomiske resultat negativt - dog med undtagelse af tilbageførsler af hensættelser, som fandt sted i regnskabsåret 2005 efter indførelsen af de internationale IFRS-regnskabsstandarder.

SKATs mission er, at sikre en retfærdig og effektiv finansiering af fremtidens offentlige sektor.⁵² Som offentlig institution har de til opgave at indkræve en skat, som fastsættes af folketinget og samtidig sikre, at alle betaler, hvad der er påbudt. En stærk bred opbakning omkring skattesystemet er vigtig, da det bygger på grundtanken om fællesskabet, og at alle bidrager med det, de efter de opstillede regler er forpligtigede til. Det er derfor meget ødelæggende hvis nogle misligholder deres pligter og/eller udnytter systemet og på den måde går imod de grundlæggende principper for skattesystemet. Dette kan skabe irritation hos de resterende og kan resultere i en frustration, som kan reflekteres over på skattesystemet. Det er derfor vigtigt, at SKAT formår at sikre en retfærdig og effektiv opkrævning.

Hensættelser og nedskrivninger er interessante i en skattemæssig sammenhæng, da de påvirker de danske pengeinstitutters økonomiske resultater.

Beløb, der er nedskrevet på udlån, skal for pengeinstitutter, som er omfattet af lov om finansielle virksomheder, jf. KGL § 25, stk. 9⁵³ fradrages i den skattepligtige indkomst.⁵⁴ Nedskrivninger indgår som udgangspunkt i et instituts resultatopgørelse, som en omkostning/udgift. Det er dog med undtagelse fra, når der sker en tilbageførsel af nedskrivninger/hensættelser. Her vil en tilbageførsel indgå i regnskabet som en indtægt og derved øge den skattepligtige indkomst. Nedskrivninger på udlån vil derfor medføre, at bankerne og institutterne opnår en lavere skattepligtig indkomst, da årets nedskrivninger trækkes fra i resultatopgørelsen. På denne måde oplever bankerne, at de skal betale mindre i skat, hvis de nedskrIVER mere, da deres resultat formindskes med årets nedskrivninger. Efter LFV1, hvor reglerne for hensættelser var mere subjektive, var det derfor muligt for pengeinstitutterne, til en vis grad,

⁵² SKAT, "*Mission og Visioner*"

⁵³ Konkursgevinstloven

⁵⁴ SKAT, "*Ligningsvejledning: almindelig del 2010 - 1*"

at spekulere i at bruge hensættelseskontoen til at regulere årets resultat. Overordnet kan det siges, at højere hensættelser vil føre til en lavere skattebetaling.

En udsættelse af en skattebetaling vil være en fordel for en virksomhed, da det betyder, at den kan holde fast i pengene i længere tid og udnytte dem som et rentefrit lån fra staten.

Danske pengeinstitutter skulle frem til 2006 jf. LL⁵⁵ § 17 E betale en særlig hensættelsesafgift. Denne afgift skulle betales, da pengeinstitutterne i denne periode hensatte til tab på udlån efter forsigtighedsprincippet, hvilket betød, at de fik et skattefradrag på et relativt tidligere tidspunkt. De ændrede regler i 2005 medførte en forstørret skattebetaling for pengeinstitutterne, da regelændringen betød en ekstraordinær indtægt på grund af tilbageførte hensættelser. Med baggrund i skattestoppet blev den finansielle sektor kompenseret for den højere skattebetaling ved en afskaffelse af hensættelsesafgiften jf. L77 Lov nr. 306 af 19.04.06. Afskaffelse af hensættelsesafgiften skete med virkning fra og med afgiftsåret 2006.⁵⁶

Sammenhængen mellem nedskrivningsregler og skattebetalinger er et interessant tvist i forhold til den danske stats interesse i regnskabsreglerne. Der foreligger uden tvivl i denne sammenhæng en interessenttvist mellem for eksempel Finanstilsynet og SKAT, som begge er offentlige institutioner. Denne konflikt og en nærmere analyse af de skattemæssige aspekter vil blive gennemgået senere i afsnit 3.6 *SKAT og Finanstilsynets interesse i regnskabsregler for hensættelser/nedskrivninger*.

2.4 Procyklikalitet

I forbindelse med regulering af regnskabsprincipper for værdiansættelse af udlån og indregning af hensættelser samt nedskrivninger er det relevant at inddrage begrebet procyklikalitet.

Procyklikalitet beskriver samspil, reguleringer og tiltag, som i den finansielle sektor og i realøkonomien leder til, at højkonjunkturer og lavkonjunkturer forstærkes.⁵⁷

Procyklisk politik og adfærd resulterer således i en forstærkning af de regelmæssige konjunktursvingninger. Normalt har Danmarks finanspolitik været kontracyklisk, som er det modsatte af procyklisk - det vil sige en politik, som tilstræber at modvirke store svingninger i økonomien og dermed skabe større stabilitet. Under den seneste højkonjunktur blev der dog skubbet

⁵⁵ Ligningsloven

⁵⁶ Skatteministeriet, "L 77 - forslag til lov om ændring af ligningsloven - resumé (lov nr. 306 af 19.04.06)"

⁵⁷ Udenrigsministeriets rådsmøde (økonomi og finans), 07.07.2009

yderligere til opsvinget, og økonomien nåede derfor et godt stykke op over kapacitetsgrænsen.⁵⁸ I forhold til bankerne har ændringen af hensættelsesreglerne været udsat for kritik, da de kan have en procyklisk effekt.

Generelt er det gældende, at kreditinstitutter har en tendens til at forstærke udsving i konjunkturerne.⁵⁹ Det sker helt automatisk, da der i højkonjunkturer er en større villighed til at låne penge ud, kreditgivningen er løsere og det samlede udlån stiger. Der er en stor vækst i samfundet, og de positive tendenser gør det lettere at låne penge, da der er mange i omløb. Modsat er der i dårlige tider, som nu, en klar tendens til, at kreditgivningen strammes og pengeinstitutterne er mere varsomme med hvem, de låner penge ud til, da der er en stærkere og mere nærværende frygt for, at låntager ikke kan betale tilbage. En stram kreditpolitik i dårlige tider og en løs kreditpolitik i gode tider er i grove træk en naturlig tendens, som har en procyklisk effekt.

Risikostyringspraksis er ligeledes omtalt som værende en årsag til procyklikalitet. Kreditinstitutternes risikostyringsmodeller og systemer kan i mange tilfælde være præget i høj grad af den seneste udvikling og tillægge mindre betydning til mere historiske data. Dette kan dermed resultere i risikostyring, som tillægger enten et for optimistisk eller et for pessimistisk syn på risikoen i det nuværende og fremtidige marked. Det er her vigtigt at inddrage data for længere perioder, da et fokus kun på de nyeste observationer kan give et forvrænget billede af den reelle risiko i nutiden og fremtiden.⁶⁰

Den grundlæggende informationsasymmetri mellem kreditinstitutterne og låntagere kan også være en årsag til procyklikalitet. Der vil altid være et asymmetrisk forhold mellem långiver og låntager, da långiver nødvendigvis ikke har samme viden om en given låntager. Det er et grundvilkår for finansiel virksomhed, men kan ligeledes være en af forklaringerne på uhenigtsmæssig procyklikalitet.⁶¹

Endelig spiller den finansielle regulering også en relevant rolle i forhold til procyklikalitet. De gældende regnskabsregler vedrørende nedskrivninger/hensættelser og værdiansættelse samt reglerne for kapitaldækningskrav er essentielle i denne sammenhæng. Regler og retningslinjer

⁵⁸ Lunde, Niels: *Læs her hvad nationalbankdirektøren i virkeligheden mener*, 07.02. 2010

⁵⁹ Danmarks Nationalbank: *Kvartalsoversigt, 2009 3. Kvartal*, side 64

⁶⁰ Danmarks Nationalbank: *Kvartalsoversigt, 2009 3. Kvartal*, side 65

⁶¹ Danmarks Nationalbank: *Kvartalsoversigt, 2009 3. Kvartal*, side 65

på disse to områder vil blive beskrevet mere detaljeret i de følgende afsnit og vil derfor ikke blive gennemgået nærmere her. Det er imidlertid vigtigt at pointere og være opmærksom på den indflydelse, de har på konjunktursvingninger.⁶²

2.5 Overgang fra danske regnskabsregler til internationale regnskabsregler i 2005

Fra 1. januar 2005 skulle alle børsnoterede koncerner i EU, herunder pengeinstitutter, aflægge koncernregnskab efter IFRS.⁶³ Før implementeringen af de internationale regnskabsregler hensatte pengeinstitutter i Danmark til tab på udlån efter de danske regler jf. LFV1, hvilket foreskrev brug af forsigtighedsprincippet. Fra 2005 var dette ikke længere en mulighed, da EU havde udstedt en forordning,⁶⁴ som krævede, at danske børsnoterede koncerner skulle overgå til at aflægge regnskab efter de internationale standarder udarbejdet af IASB og på daværende tidspunkt Basel I, der omhandler kapitalkrav til pengeinstitutterne. Basel I blev i 2007 afløst af Basel II, hvilket vil blive beskrevet nærmere jf. afsnit 2.8 *Kapitalkravsdirektivet*.

Da denne ændring af regelsæt blev gennemført, stod den finansielle sektor over for spørgsmålet omkring, hvad det skulle have af betydning for de danske regnskabsregler. Mange banker og pengeinstitutter blev til at starte med ikke berørt direkte af indførelsen af de internationale regnskabsstandarder, da de langt fra alle var børsnoterede koncerner. Ud fra et ønske omkring bedre sammenlignelighed blev det derfor vedtaget at ændre den danske regnskabsbekendtgørelse,⁶⁵ så de danske regler blev IASB-forenelige. Især Finanstilsynet lagde stor vægt på, at de danske regnskabsregler blev ændret og formet på en sådan vis, at regnskaberne blev sammenlignelige på tværs af sektoren.⁶⁶ De danske banker, som ikke var børsnoterede koncerner, kunne vælge fortsat at aflægge regnskab efter de danske regnskabsprincipper. Dette havde blandt andet den betydning, at de opnåede lempelige oplysningskrav i forhold til IFRS-regelsættet. Måden hvorpå nedskrivningerne skulle opgøres og indregnes, var dog den samme, og effekten af indførelsen af IFRS-standarderne strakte derfor bredt over hele sektoren.

⁶² Danmarks Nationalbank: *Kvartalsoversigt, 2009 3. Kvartal*, side 65

⁶³ Deloitte, "Overblik over IFRS regnskabskrav mv. for børsnoterede og finansielle virksomheder"

⁶⁴ Lovbekendtgørelse 90 af 3. februar 2005

⁶⁵ Lovbekendtgørelse 90 af 3. februar 2005

⁶⁶ Jf. interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8

Ændringen af måden, hvorpå pengeinstitutter skulle nedskrive, påvirkede derfor alle danske banker, da de danske regnskabsregler blev ændret, så de byggede på det nye neutralitetsprincip, som IFRS-standarderne dikterede.

*"Forsigtighedsprincippet betød, at pengeinstitutterne tidligere både hensatte til tab, der vurderes uundgåelige (B-hensættelse), samt sandsynliggjorte tab (A-hensættelser). Neutralitetsprincippet betyder derimod, at pengeinstitutterne kun må nedskrive et engagement, når der er objektiv indikation på værdiforringelse."*⁶⁷

Overgangen fra de danske regnskabsregler til de internationale regnskabsregler medførte således en ændring i værdiansættelse og opgørelse af hensættelser samt nedskrivninger, da de to regelsæt bygger på to forskellige grundlæggende principper; forsigtighedsprincippet og neutralitetsprincippet.

Grundlæggende kan det siges, at hvor hensættelser til tab på udlån, ifølge LFV1s regler, kan foretages, når der er en sandsynlighed for, at de opstår, kræves der nu en objektiv indikation, før de kan hensættes ifølge IFRS-standarderne. Med andre ord bliver hensættelser til nedskrivninger.⁶⁸ De to normsæt vil blive gennemgået nærmere i de efterfølgende.

Når der tales om de nye regler for nedskrivninger efter 2004, har ordet nedskrivninger og hensættelser samme betydning.

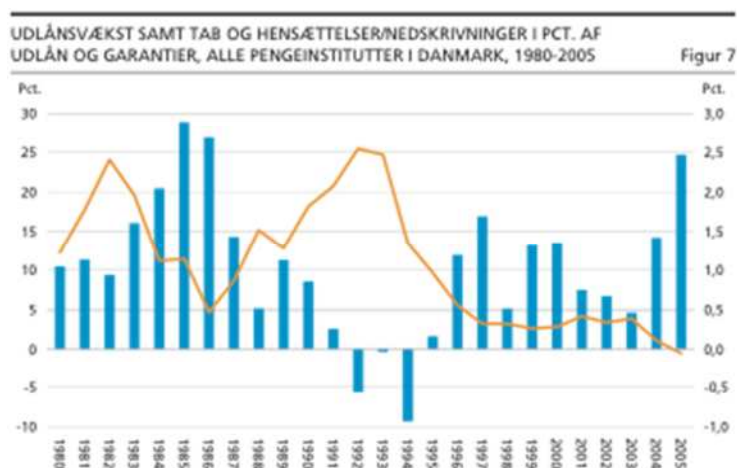
Regnskabsmæssigt kan en hensættelse betegnes som en forpligtelse, der er sandsynlig, men ikke sikker. En hensættelse har dermed den regnskabsmæssige konsekvens, at det hensatte beløb "flyttes over resultatopgørelsen" fra egenkapitalen til en værdiregulering af udlån. De akkumulerede hensættelser indgår på aktivsiden under posten udlån. Hvis en bank har udlån på 10 mia.kr. og akkumulerede hensættelser på 1 mia.kr. , vil det i regnskabet fremgå ved, at udlånet opgøres til 9 mia.kr.

En nedskrivning på tilgodehavender foretages derimod, når der foreligger en objektiv indikation på en værdiforringelse. En nedskrivning indgår ligeledes i resultatopgørelsen som en omkostning og vil dermed alt andet lige påvirke årets resultat i negativ retning. På samme måde som en hensættelse vil en nedskrivning dermed indirekte mindske egenkapitalen. I balancen indregnes nedskrivningen som en værdiregulering af posten udlån.

⁶⁷ Danmarks Nationalbank, "Finansiel stabilitet 2007", side 67

⁶⁸ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 2009 3. Kvartal", side 66

Historisk set har de danske regler for hensættelser til tab på udlån betydet, at indregningen af hensættelserne typisk er faldet på et forholdsvis tidligt tidspunkt. Som det ses i nedenstående *Figur 2*, har der dog stadig været store udsving i procenten af hensættelser og tab i forhold til udlånets størrelse. Dårlige tider har været tydeligt præget af lavere udlånsvækst og større hensættelser til deres udlån, og gode opgangsperioder er kendetegnet ved lavere hensættelser til tab og større vækst i det årlige udlån, hvilket afspejles af nedenstående *Figur 2*.

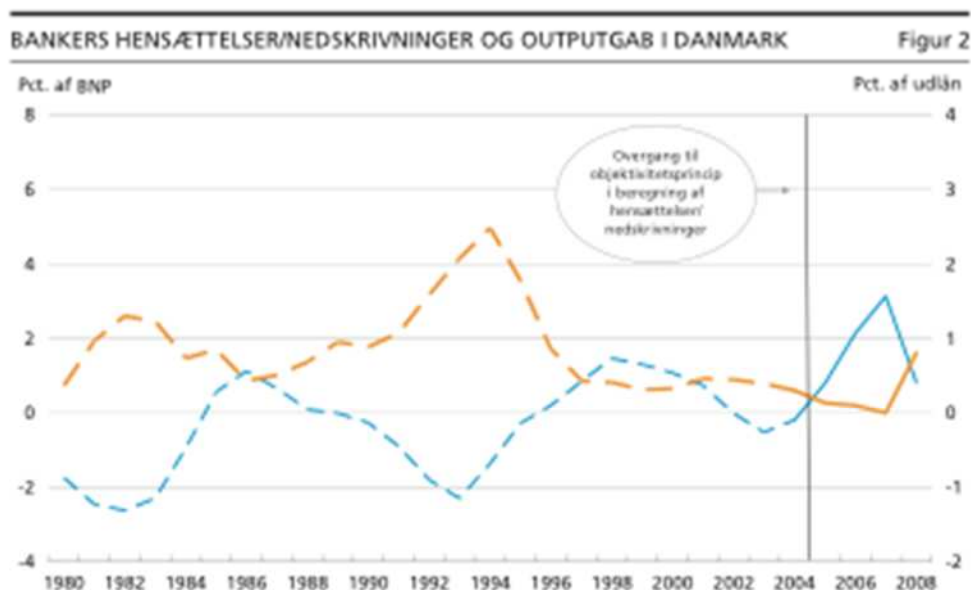
Blå: Årlig udlånsvækst

Orange: Årets tab og hensættelser i procent af udlån og garantier (højre akse)

*Figur 2*⁶⁹

Samme trend kan udledes af nedenstående *Figur 3*, hvor hensættelser og nedskrivninger ses i forhold til konjunkturerne.

⁶⁹ Danmarks Nationalbank "Finansiel stabilitet 2006", side 22

Blå: Outputgab Orange: Hensættelser/nedskrivninger (højre akse)

Figur 3⁷⁰

Spørgsmålet er herefter, hvordan implementeringen af de internationale regnskabsregler for hensættelser/nedskrivninger til tab på udlån vil influere på dette billede.

2.6 De danske regnskabsregler vedrørende hensættelser før 1. januar 2005

Frem til 1. januar 2005 aflagde danske pengeinstitutter, som tidligere nævnt, regnskab efter LFV1, som den gang byggede på forsigtighedsprincippet. Efter dette regelsæt opdeles hensættelser i henholdsvis A- og B-hensættelser. Pengeinstitutternes hensættelser til tab, som var uundgåelige, blev betegnet som B-hensættelser, mens A-hensættelser var til sandsynliggjorte tab.⁷¹ Der var således forskel på de to typer af hensættelser, hvor det var sandsynligheden for realiseringen af et givent tab, som udgjorde forskellen. A-hensættelser repræsenterede en form for ekstra stødpude, som bankerne kunne gøre brug af i dårligere tider, da de blev foretaget på baggrund af udlån, som var tillagt en endnu ikke bekræftet usikkerhed. De byggede på subjektive vurderinger baseret på bankernes interne risikostyringspolitikker.

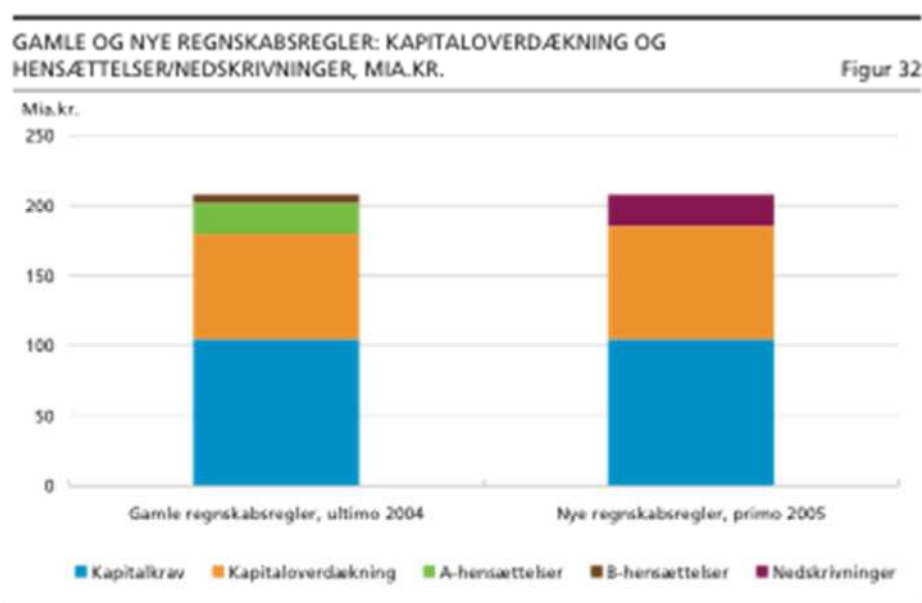
Denne regnskabsmæssige måde at hensætte på byggede på det såkaldte forsigtighedsprincip. A-hensættelser var en "forsigtig" hensættelse, da de blev foretaget på baggrund af en sandsyn-

⁷⁰ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 2009 3. Kvartal", side 66

⁷¹ Danmarks Nationalbank, "Finansiel stabilitet 2008", side 27

liggjort risiko for tab. Et eventuelt tab var dermed langt fra realiseret på hensættelsestidspunktet. Med andre ord kan man sige, at hensættelser efter forsigtighedsprincippet i de fleste tilfælde vil blive regnskabsmæssigt indregnet på et tidligere tidspunkt, og at pengeinstitutterne dermed kunne og havde mulighed for at bruge hensættelserne til at udligne store overskud i gode tider og opbygge større stødpuder til dårligere tider, hvilket også kaldes resultat/indkomstudjævning.

Nedenstående *Figur 4* illustrerer ændringen fra A- og B-hensættelser til nedskrivninger ved at sammenligne opgørelsen for ultimo 2004 med opgørelsen primo 2005.

*Figur 4*⁷²

Af første søjle, ses A- og B-hensættelserne, kapitalkravet og kapitaloverdækningen, hvor A-hensættelserne og kapitaloverdækningen udgør "stødpuden". Af anden søjle fremgår ligeledes kapitalkravet, kapitaldækningen samt nedskrivningerne, hvor stødpuden udelukkende udgøres af kapitaloverdækningen. Ved implementeringen af de nye regler skete der det rent teknisk, at bankerne udarbejdede nye åbningsbalancer for 2005. Fra ultimo 2004 til primo 2005 er kapitalkravet forblevet det samme. B-hensættelserne, som udgjorde de uundgåelige tab, overgik til at være nedskrivninger sammen med en del af de tidligere A-hensættelser. Den resterende del af A-hensættelserne blev overført til egenkapitalen og indgår derfor i søjlen til højre i oven-

⁷² Danmarks Nationalbank, "Finansiel stabilitet 2007", side 72

stående figur som en del af kapitaloverdækningen. Forskellen mellem de samlede A- og B-hensættelser ultimo 2004 og nedskrivningerne primo 2005 er knap 6 mia.kr.⁷³

Pengeinstitutterne ønskede at fastholde så meget af stødpuden som muligt og lagde derfor en del af de tidligere bløde A-hensættelser over under nedskrivninger som ny stødpude. Finanstilsynet krævede efterfølgende en stor del af disse tilbageført, da de var på besøg i pengeinstitutterne, hvilket beskrives senere i *Del III*.

Der er et minimumskapitalkrav på 8% af de risikovægtede aktiver. Hvis et pengeinstitut vælger at udvide denne kapital, er alt over lovkravet på 8% det man kalder kapitaloverdækning.⁷⁴ Finanstilsynet kan godt kræve, at bankerne hæver minimumskapitalen til for eksempel 10%, hvorfor alt over de 10% svarer til bankens kapitaloverdækning. Det er denne kapital, der gør pengeinstitutternes modstandsdygtige over for tab, som de ikke har haft mulighed for at nedskrive/hensætte på.

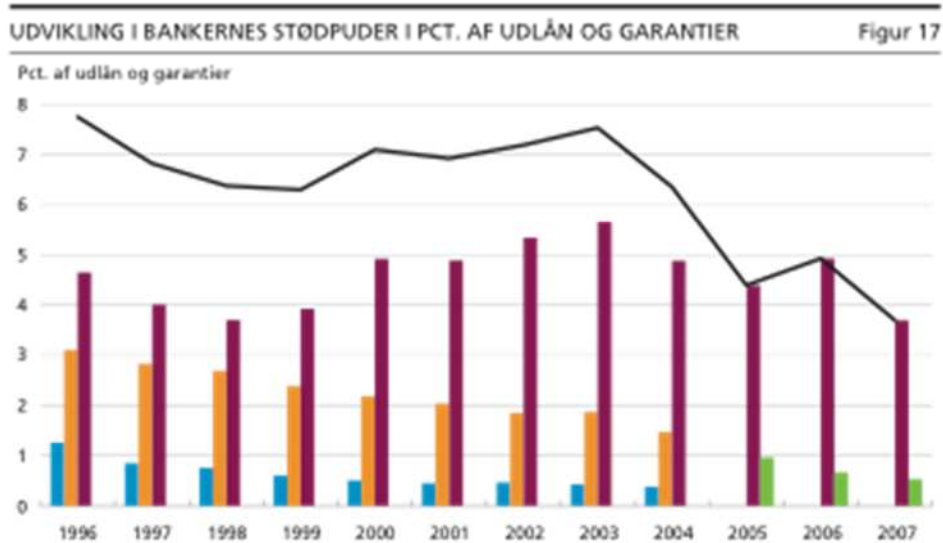
Modsat er der blevet stillet spørgsmålstejn ved indførelsen og implementeringen af de nye regler, som har erstattet den danske model med A- og B-hensættelser. Opbygning af finansielle reserver til dårlige tider er ikke nødvendigvis en dårlig ide - det kan tilmed være en fornuftig strategi, som kan komme pengeinstitutterne til gode i dårlige tider.⁷⁵

Nedenfor ses udviklingen i bankernes stødpuder i procent af udlån og garantier. Som det ses af *Figur 5*, er den samlede stødpude blevet mindre siden 2004, hvor bankerne anvendte de danske regnskabsregler med opgørelse af A- og B-hensættelser. Stødpuden opgøres i figuren som kapitaloverdækning plus A-hensættelser, der som tidligere nævnt kunne anses som en slags skjult reserve, da der ikke ligger et realiseret tab bag, men blot en sandsynlighed for at et tab kan opstå. De indregnede nedskrivninger, som er foretaget fra 2005 og senere indgår således ikke som en stødpude, da de er udtryk for en objektiv værdiregulering af bankernes udlån.

⁷³ Danmarks Nationalbank "*Finansiel stabilitet 2007*", side 71

⁷⁴ Danmarks Nationalbank "*Finansiel stabilitet 2007*", side 71

⁷⁵ Abild, Lars, "*Bureaukrater og ukritiske politikere har hjulpet finanskrisen på vej*", 22.06.2009

Blå: B-hensættelser

Orange: A-hensættelser

Lilla: Kapitaloverdækning

Grøn: Akkumulerede nedskrivninger

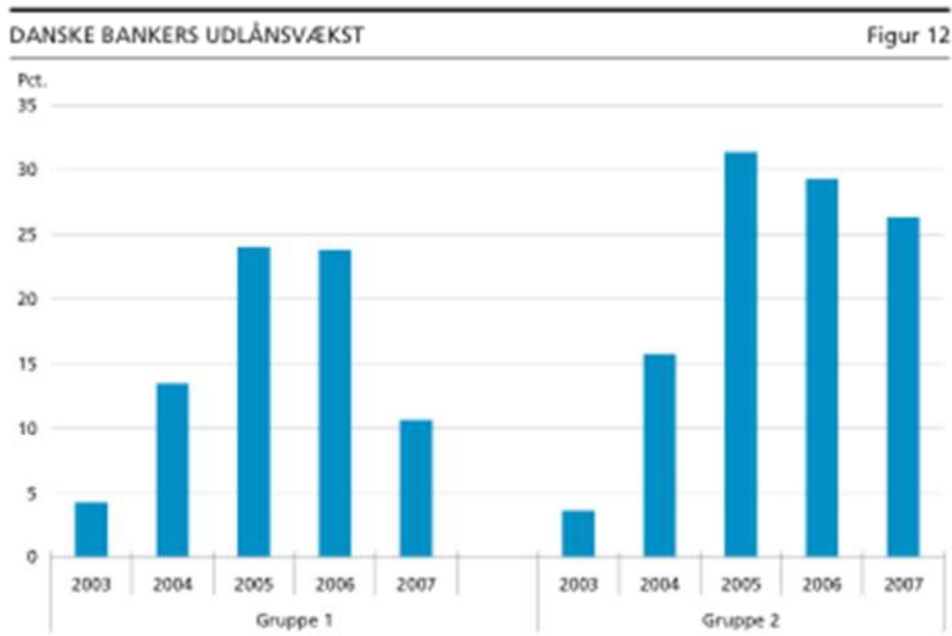
Sort: Stødpuder i alt (inkl. A-hensættelser)

Figur 5⁷⁶

Det ses tydeligt, at ændringen af regnskabsprincipper til de internationale standarder har haft en indvirkning på bankernes regnskaber. Hensættelser er blevet erstattet af nedskrivninger, men det er vigtigt at pointere, at B-hensættelser og nedskrivninger ikke kan sidestilles fuldstændig.

I samme periode har der været en stor vækst i bankernes samlede udlån. Af Figur 6 nedenfor ses det, at der fra 2003 til 2007 har været stor vækst i det samlede udlån i danske banker og pengeinstitutter.

⁷⁶ Danmarks Nationalbank, "Finansiel stabilitet 2008", side 28

Figur 6⁷⁷

Det voksende udlån i perioden kan dog ikke nødvendigvis ses som en forklaring på den faldende stødpude, men er dog relevant at inddrage. Det er klart, at store stigninger i udlån kan være medvirkende til, at den procentvise stødpude kan være faldende. Eller det vil sige; stigningerne i udlån kan have været større end stigningerne i stødpuderne, hvilket vil resultere i en faldende procentvis stødpude. Problemstillingen vil blive behandlet nærmere i en dybdegående analyse jf. afsnit 3.2.3 *Udlån*.

2.7 De nye gældende internationale regnskabsregler - IAS 39

IASB (International Accounting Standards Board) er en selvstændig og uafhængig non-profit organisation, som udsteder internationale regnskabsstandarder.⁷⁸ Regnskabsstandarderne betegnes IAS (International Accounting Standards) og IFRS (International Financial Reporting Standards) og er en fuldt dækkende begrebsramme, som anvendes i store dele af verden.⁷⁹

De danske bankers regnskaber blev i 2005 for første gang aflagt efter de internationale regnskabsstandarder. Som tidligere nævnt blev det påkrævet danske pengeinstitutter, der var børs-

⁷⁷ Danmarks Nationalbank, "*Finansiel stabilitet 2008*", side 24

⁷⁸ IASB, "*About the IASC Foundation and the IASB*"

⁷⁹ De første standarder, som blev udstedt, fik betegnelsen IAS. Senere blev betegnelsen IFRS indført. Ældre standarder, som stadig er gældende, har derfor stadig betegnelse IAS, som f.eks. IAS 39.

noterede koncerner at aflægge regnskab i overensstemmelse med IASBs standarder. De øvrige danske banker blev imidlertid også berørt af denne ændring, da den tilsvarende danske regnskabsbekendtgørelse⁸⁰ blev ændret, så reglerne, for hvornår der kunne nedskrives på udlån, var lig IASBs incurred loss model. Dette betød, at pengeinstitutterne først måtte nedskrives på udlån, når der forelå en objektiv indikation på værdiforringelse.⁸¹

De nye regler blev implementerede ved, at bankerne udarbejdede nye åbningsbalancer for 2005 efter de internationale standarder.

Den gældende standard er IAS 39, som beskriver indregning og måling af finansielle aktiver. Af IAS 39 afsnit 59 fremgår:

*"Et finansielt aktiv eller en gruppe af finansielle aktiver er udelukkende værdiforringet, og der er udelukkende opstået tab ved værdiforringelse, hvis der er klar indikation (objective evidence) på værdiforringelse som følge af en eller flere begivenheder, som er indtruffet efter første indregning af aktivet og den tabsgivende begivenhed (eller begivenheder) har en virkning på de skønnede fremtidige pengestrømme fra det finansielle aktiv eller gruppen af finansielle aktiver, som kan skønnes pålideligt."*⁸²

Denne form for indregning og måling bygger på neutralitetsprincippet. Et tab skal jf. IAS 39 først indregnes, når der er en objektiv indikation herfor og adskiller sig dermed fra forsigtighedsprincippet, hvor hensættelser til tab kan indregnes, når der blot foreligger en sandsynlighed for tab.

Efter IAS 39 måles udlån ved første indregning til dagsværdi med tillæg af direkte henførbare transaktionsomkostninger og med fradrag af modtagne gebyrer og provisioner, som direkte er forbundet med at yde lånet. Derefter måles udlånet til amortiseret kostpris.⁸³ Tidligere blev

⁸⁰ Lovbekendtgørelse 90 af 3. februar 2005

⁸¹ Danmarks Nationalbank, "Finansiel stabilitet 2006", side 16

⁸² Fondsrådet, "Et pengeinstituts indregning af gruppevis nedskrivninger på udlån samt fejl og mangler i årsrapporten generelt", 06.07.2006

⁸³ KPMG, "Finans", februar 2005 nr. 22, side 3

udlån værdiansat til nominal værdi fratrukket hensættelser.⁸⁴ Forskellen er, at indtægter og omkostninger ved udlån efter den nye model periodiseres over lånets løbetid.

Af nedenstående *Tabel 1* ses hvordan amortiseret kostpris opgøres.

Amortiseret kostpris opgøres således:	
+	Beløb indregnet ved første indregning
-	Afdrag
+/-	Tillæg eller fradrag af den samlede afskrivning på forskellen mellem det oprindeligt indregnede beløb og det beløb, der forfalder ved udløb.
-	Nedskrivninger
=	Amortiseret kostpris

*Tabel 1*⁸⁵

Alle udlån skal efter IAS 39 på balancedagen vurderes for at se, om der skal foretages nedskrivning for værdiforringelse. Denne vurdering kan foretages individuelt for enkelte betydelige udlån eller for grupper af udlån. Der skal som nævnt foreligge en objektiv indikation, før der kan nedskrives.

For individuelle vurderinger af udlån omfatter objektive indikationer blandt andet.⁸⁶

- Låntagers betydelige økonomiske vanskeligheder
- Låntagers kontraktbrud, eksempelvis i form af manglende overholdelse af betalingspligt for afdrag og renter
- Lempelser i vilkårene over for låntager, som ikke ville være ydet, medmindre låntager var i økonomiske vanskeligheder
- Det er sandsynligt, at låntager vil gå konkurs eller blive underlagt anden økonomisk rekonstruktion.

Gruppevise nedskrivninger foretages ved, at udlånsporteføljen inddeles i grupper med ensartet rating og klassificering i forhold til kreditrisiko. Herefter vurderes, om der foreligger objektive indikationer for værdiforringelse. De anses at foreligge, når observerbare data

⁸⁴ Danmarks Nationalbank "*Finansiel stabilitet 2006*", side 16

⁸⁵ KPMG, "*Finans*", februar 2005 nr. 22, side 4

⁸⁶ KPMG, "*Finans*", februar 2005 nr. 22, side 5

indikerer, at der er sket et fald i de fremtidige betalinger fra den pågældende gruppe af udlån. Dette kunne være⁸⁷:

- Forværring af betalingsmønstret fra den pågældende gruppe af udlån
- Ændring i forhold der erfaringsmæssigt har betydning for omfanget af betalingsvigt i en gruppe af udlån

For både individuelle og gruppevise nedskrivninger gælder det, at såfremt der er objektive indikationer, som vil påvirke de fremtidige betalinger, skal værdien af udlånet eller gruppen af udlån nedskrives til nutidsværdien af de forventede fremtidige betalinger. Nedskrivningen opgøres således som forskellen mellem den regnskabsmæssige værdi af udlånet og nutidsværdien af de fremtidige betalinger.

2.7.1 IFRS 9

IASB udstedte 12. november 2009 en ny standard; IFRS 9 som første led i udfasningen af standarden IAS 39. Den nye standard omhandler klassifikation og måling af finansielle aktiver. Udviklingen af IFRS 9 er fortsat i gang, og den samlede IFRS 9, som skal erstatte IAS 39 fuldt ud, forventes ikke at blive taget i brug før januar 2013.⁸⁸

Indtil videre er den nuværende vedtagne del af den nye standard ikke væsentlig for opgavens problemstilling, men udviklingen af den og de fremtidige udbygninger til IFRS 9 har stor relevans.

2.7.1.1 *Expected loss modellen*

Sammen med første fase af IFRS 9 blev der offentliggjort et udkast til anden fase, som blandt andet indeholder en model for nedskrivninger på udlån, der tager udgangspunkt i forventede tab - også kendt som expected loss modellen. Modellen er ment som en erstatning for den nuværende incurred loss model, som kræver en objektiv indikation før, der må nedskrives. Den nye model menes at kunne give et mere opdateret billede af den økonomiske situation og vil i de fleste tilfælde samtidig betyde, at nedskrivningerne/hensættelserne vil blive indregnet tidligere.

⁸⁷ KPMG, "Finans", februar 2005 nr. 22, side 5

⁸⁸ Deloitte, "Finansielle instrumenter: Amortiseret kostpris og nedskrivning"

Til forskel fra incurred loss modellen skal et finansielt aktiv ved første indregning måles til nutidsværdien af det forventede fremtidige cashflow fra aktivet, hvor der herunder tages hensyn til de forventede fremtidige tab på udlån. Ved hver efterfølgende balancedag skal størrelsen af de fremtidige pengestrømme revurderes, og eventuelle ændringer af disse for det pågældende finansielle aktiv skal indregnes i resultatopgørelsen. Det betyder som nævnt, at tab på udlån indregnes på et tidligere tidspunkt sammenlignet med den gældende metode i IAS 39s incurred loss model. Disse værdireguleringer vil dermed udgøre regnskabsårets nedskrivninger. Dette skyldes, at forventede fremtidige kredittab indregnes over hele det finansielle aktivs levetid, idet det forventede kredittab indarbejdes i den effektive rente.⁸⁹

Processen for at vedtage det udarbejdede udkast er imidlertid lang, da IASB naturligvis ønsker en kommenteringsperiode og tid til gennemarbejdning af standarden.

2.7.2 Delkonklusion

I de to ovenstående afsnit er de to forskellige regnskabsprincipper og regelsæt beskrevet samt ændringen af måden, hvorpå der hensættes til tab og nedskrives, er skitseret. Pengeinstitutterne aflagde frem til og med 2004 regnskab efter dansk lovgivning. Fra 2005 overgik de til at aflægge regnskab efter de internationale regnskabsstandarder eller de IASB-forenelige nye danske regnskabsregler. Overordnet er der tale om, at det bagvedliggende princip ændres fra forsigtighedsprincippet til neutralitetsprincippet. Med andre ord bliver hensættelser til nedskrivninger i og med, at der efter de nye regler først kan hensættes/nedskrives, når der objektivt kan identificeres en indikation på et tab.

Generelt vil der efter de internationale regnskabsstandarders incurred loss model typisk ske en senere indregning af hensættelser/nedskrivninger, da der kræves et objektivt grundlag, før der kan nedskrives.

Ændringen af regnskabsprincipperne havde den betydning, at flere pengeinstitutter måtte tilbageføre hensættelser, da en del af A-hensættelserne ikke kunne overgå til betegnelsen nedskrivninger, på grund af manglende objektive indikationer for tab. Udlånet i bankernes balance blev derfor primo 2005 opskrevet med en værdi svarende til de tilbageførte hensættelser.⁹⁰ Ændringen betød, at de akkumulerede nedskrivninger blev formindsket, hvilket øgede resulta-

⁸⁹ Deloitte, "Finansielle instrumenter: Amortiseret kostpris og nedskrivning"

⁹⁰ Danmarks Nationalbank, "Finansiel stabilitet 2007", side 71

tet, som igen resulterede i en forøget egenkapital. De formindskede akkumulerede nedskrivninger betød samtidig, at regnskabsposten *udlån* på aktivsiden blev større. Dermed blev kapitaloverdækningen større efter implementeringen af de nye regnskabsregler. Det er imidlertid vigtigt at pointere at den samlede stødpude blev mindre, da forhøjningen af kapitaldækningen blev overført fra en del af de forhenværende tilsidesatte hensættelser.

Det er interessant og essentielt at være opmærksom på sammenhængen mellem ændringen af regnskabsprincipper, nedskrivninger og kapitaldækningskrav. Når der foretages en nedskrivning på udlån, vil det alt andet lige medføre et mindre kapitalkrav, da det svarer til, at udlånet og dermed risikoen er blevet reduceret.

Hvis de nye regnskabsregler derfor frem over vil betyde, at der bliver nedskrevet mindre, vil det i teorien betyde, at der stilles større krav til kapitaldækning, da større udlån kræver større kapitalkrav.

2.8 Kapitalkravsdirektivet

I 1970'erne blev der i G10 landene⁹¹ oprettet en kommission kaldet Basel-komiteen, som har sekretariat i Bank of International Settlements (BIS). Basel-komiteen havde til opgave at formulere internationale standarder for kapitalkrav til pengeinstitutter, og deres arbejde resulterede i de såkaldte Basel regler fra 1988, i dag kaldet Basel I. Disse standarder fra 1988 danner den dag i dag grundlag for kravene til størrelse og sammensætning af pengeinstitutters kapital i mere end 100 lande verden over.

Det første udkast fra Basel-komiteen vedrørende det nye regelsæt Basel II blev offentliggjort i år 1999 og medførte en omfattende udvidelse af de gamle regler.

⁹¹G10 landene består af Belgien, Canada, Frankrig, Tyskland, Italien, Japan, Holland, Sverige, England, USA samt Schweiz og Luxembourg

Figur 7⁹²

Basel II reglerne er benyttet af Europa-kommissionen til udarbejdelse af kapitalkravsdirektivet, som beskriver kapitaldækningsreglerne for kreditinstitutter og fondsmæglerselskaber i Europa og er i Danmark blevet implementeret via LFV2 i 2007.⁹³ Kapitalkravsdirektiverne har til formål at sikre, at pengeinstitutterne er finansielt sunde. Tilsammen fastsætter de reglerne for, hvor stor en del af deres egne finansielle ressourcer de skal disponere over for at kunne dække de risici, de har og for at kunne beskytte deres indlånere.⁹⁴ Direktivets regler betyder, at mere kreditværdige kunder kræver en lavere kapitaldækning end kunder, som er mindre kreditværdige, og hvor der ligger en større risiko i udlånet. Disse regler bevirker, at der kommer en tættere forbindelse mellem den faktiske risiko og kapitalbelastningen.⁹⁵

Basel IIs metode bygger på en struktur af tre søjler, som også er implementeret i kapitalkravsdirektivet. Søjlerne kan ses som værende gensidigt afhængige og supplerer hinanden for at sikre, at denne opgørelse af kapitalkravet afspejler den faktiske risiko pengeinstitutterne har påtaget sig ved de enkelte udlån. Denne udbygning til Basel II har gjort regelsættet mere institutspecifik, da de enkelte institutter nu har mulighed for, at vælge imellem flere forskellige beregningsmetoder, hvilket ikke var muligt ved Basel I. Det vil sige, at bankerne skal ind og gøre sig flere overvejelser både i forbindelse med valget af beregningsmetode, men også ved selve beregningerne, som kan være mere eller mindre omfattende. Hvilken metode bankerne vælger, er afhængig af hvilken størrelse bank, der er tale om samt deres låneportefølje. Dette

⁹² Danske Bank, "CRD-Kapitalkravsdirektivet"

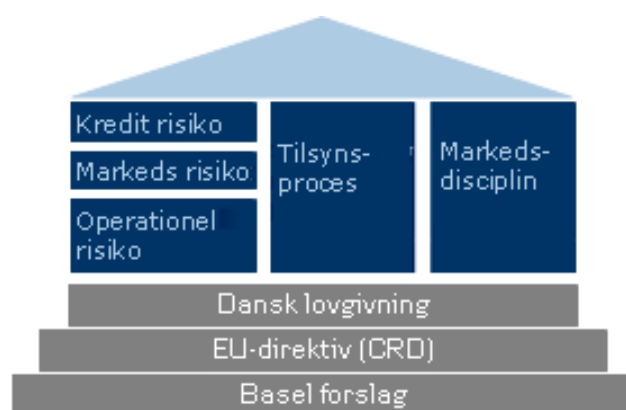
⁹³ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 1. Kvartal 2005", side 109

⁹⁴ Europa kommissionen, "Svar på den finansielle krise: Kommissionen anmoder interesserede parter om at give deres syn på eventuelt yderligere ændringer af kapitalkravsdirektiverne ("CRD IV") til kende", 26.02.2010

⁹⁵ Danske Bank, "CRD-Kapitalkravsdirektivet"

betyder ydermere, at kapitalkravet hos det enkelte pengeinstitut er betinget af de individuelle risici banken står overfor.⁹⁶

Basel-reglerne giver det enkelte land en mulighed for selv at have en indflydelse på reglerne og indføre nogle yderligere restriktioner.⁹⁷ Komiteen er dog ved at overveje, om det skal afskaffes, men dette er der valgt at blive afgrænset fra, da det umiddelbart ikke har en afgørende effekt på pengeinstitutternes stabilitet.

Figur 8⁹⁸

Søjle 1

Søjle 1 omfatter reglerne for beregning af kredit, markeds- og operationel risiko, hvilket samlet giver minimumskapitalkravet for pengeinstitutter. Minimumskapitalkravet på institutniveau er lig med 8% af de risikovægtede aktiver. Denne kan dog reguleres højere af Finanstilsynet jf. afsnit 2.6 *De danske regnskabsregler vedrørende hensættelser før 1. januar 2005*, hvilket også er set i flere situationer under finanskrisen, hvor blandt andet Amagerbanken blev pålagt et højere kapitalkrav, end de selv havde opgjort.⁹⁹ I 2005 blev det individuelle solvenskrav indført, men frem til 2007 havde bankerne kun én mulig metode for at beregne kre-

⁹⁶ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 3. Kvartal 2009", side 71

⁹⁷ BIS, "Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework"

⁹⁸ Danske Bank, "CRD-Kapitalkravsdirektivet"

⁹⁹ Interview med Lars Østergaard, bilag 6

ditrisiko og én mulig metode til at beregne operationel risiko ved opgørelse af det individuelle solvensbehov. Dette blev ændret ved indførelsen af Basel II jf. nedenfor.

Kreditrisikoen: kan beregnes på tre måder, to interne ratingmetoder (den interne rating-baserede metode (IRB) og avanceret intern rating-baserede metode (AIRB))¹⁰⁰, hvor institutterne trækker på deres interne viden om kreditrisiko samt en standardmetode. Ideen bag alle tre metoder er, at pengeinstitutternes engagementer bliver opdelt efter forskellige risikoklasser, som bliver vægtet forskelligt. De to interne metoder er meget avancerede, hvorfor det kræver mange ressourcer for det enkelte pengeinstitut at benytte disse. I Danmark er det derfor kun de allerstørste banker, der har mulighed for at gøre brug af disse.¹⁰¹ De mindre pengeinstitutter og derfor de fleste danske pengeinstitutter, vil af den grund gøre brug af standardmetoden.¹⁰²

Markedsrisiko: er den risiko banken påtager sig ved finansielle fordringer, hvilket er de risici pengeinstituttet står over for som følge af bevægelser i aktiekurser, renter og valutakurser, altså risikoen for bevægelser i markedspriserne. Dette er den samme fremgangsmåde, som under Basel I reglerne.

Operationel risiko: var ikke en del af Basel I, men er blevet implementeret i Basel II for, at beregningen af pengeinstitutternes risici også skulle omfatte risici som for eksempel it-systemer, juridiske risici, menneskelige fejl m.m. Der er tre mulige opgørelsesmetoder pengeinstitutterne kan vælge imellem ved beregning af den operationelle risiko, Basis, Standard- og den Avancerede metode.¹⁰³ I Danmark benyttes oftest den mest simple metode.¹⁰⁴

Disse tre beregninger af risici giver tilsammen minimumskapitalkravet, som pengeinstitutterne skal bruge til at dække de tab, som det ikke har været muligt at hensætte til på grund af reglen om objektiv indikation. Dette betyder, at brugen af Basel IIs principper vil placere en

¹⁰⁰ Deloitte, "*Minimumskapitalkrav*"

¹⁰¹ Gruppe 1 banker

¹⁰² Gruppe 2-4 banker

¹⁰³ BIS, "*Consultative Document Operational Risk*", 2001

¹⁰⁴ Da det er kreditrisikoen, der forestår den absolut største del af den samlede risiko, vil markedsrisiko og den operationelle risiko ikke blive beskrevet yderligere

del af pengeinstitutternes stødpude i egenkapitalen i stedet for via hensættelser til tab på debitorer, som var tilfældet før i tiden.

Søjle 2

Her fastsættes pengeinstitutternes risici mere overordnet end i Søjle 1. Her tages der udgangspunkt i instituttets forretnings-, pensions- og koncentrationsrisici samt pengeinstitutternes situation og forventninger i øvrigt.¹⁰⁵

De strategier, procedurer, forretningsgange m.m., som vælges af pengeinstitutterne, skal tilses af tilsynsmyndighederne¹⁰⁶ for at sikre, at direktivets bestemmelser bliver overholdt, og om pengeinstitutternes kapitaldækning er tilstrækkelig i forhold til de risici, som de står overfor. Det vil sige, at der foretages en løbende og fremadrettet vurdering af solvensbehovet (ICAAP Internal Capital Adequacy Assessment Process).¹⁰⁷

Dette betyder, at de danske pengeinstitutter siden 1. januar 2005 har skullet opgøre og indberette deres individuelle procentuelle solvenskrav til Finanstilsynet.¹⁰⁸ Solvenskravet/behovet kan defineres, som følger,

*Solvensbehovet er et nøgletal for den risiko, penge- og realkreditinstitutter driver deres virksomhed under.*¹⁰⁹

Solvensbehovet, som opgives i procent, skal minimum være på 8%, men kan fastsættes højere, så den afspejler pengeinstituttets risikoprofil. En høj risikoprofil betyder et højt solvenskrav. Solvenskravet svarer derved til den basiskapital, som er tilstrækkelig for at dække et pengeinstituts risikoprofil i forhold til de vægtede aktiver.¹¹⁰

Ifølge kapitalkravsdirektivet skal pengeinstitutterne selv udvikle og styre deres ICAAP, og pengeinstitutterne skal selv fastlægge en passende procedure. Myndighederne skal løbende

¹⁰⁵ Danske Bank, "CRD-Kapitalkravsdirektivet"

¹⁰⁶ www.Finanstilsynet.dk

¹⁰⁷ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 1. Kvartal 2005", side 113

¹⁰⁸ Erhvervsankenævnet, kendelse af 7. februar 2008 (J.nr. 2007-0012531)

¹⁰⁹ Finanstilsynet, "Individuelt solvensbehov"

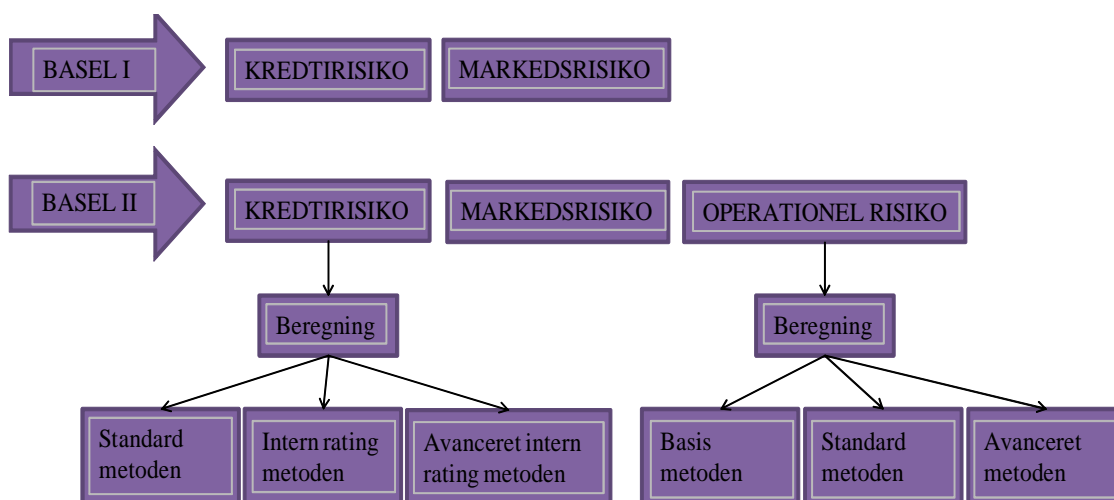
¹¹⁰ BEK nr. 1470 af 17/12/2009, "Bekendtgørelse om kapitaldækning, bilag 1"

gennemgå og vurdere både ICAAP og kvaliteten af de interne ledelsesprocedurer, som ICAAP er en del af.¹¹¹

Søjle 3

Denne søjle omhandler offentliggørelse af mere detaljerede informationer om pengeinstitutternes risici. Dette benyttes for at øge regnskaberne gennemsigtighed og for brug til tilsynsmyndigheder og markedet. Disse informationer vedrører kapitalstruktur, kapitaldækning, risikokoesponering, risikostyring og regnskabsprincipper.¹¹² Et institut kan dog vælge ikke at offentliggøre specifikke informationer, hvis de vurderes uvæsentlige, eller hvis det strider imod fortrolighedshensyn.¹¹³

Denne gennemgang af Basel I og II reglerne har vist en del ændringer i måden, hvorpå risici bliver beregnet, og omfanget af overvejelser pengeinstitutterne skal igennem, før de kan stå med det endelige minimumskapitalkrav. For at skabe et bedre overblik er der udarbejdet en skitse over hvad de to regelsæt indebærer jf. *Figur 9*.

*Figur 9*¹¹⁴

Konsekvensen af denne implementering for de danske pengeinstitutter er, at kapitalkravet med høj sandsynlighed vil blive nedsat. Størrelsen af nedsættelsen bestemmes af udlånsporte-

¹¹¹ Danske Bank, "CRD-Kapitalkravsdirektivet"

¹¹² BEK nr. 1470 af 17/12/2009, "Bekendtgørelse om kapitaldækning, bilag 20"

¹¹³ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 1. Kvartal 2005", side 115

¹¹⁴ Egen tilvirkning

føljen; des flere udlån til private og små og mellemstore virksomheder, des større lempelser, hvilket betyder, at de danske banker vil kunne mærke disse lempelser, idet disse banker har særligt mange udlån til private samt til små og mellemstore virksomheder. Hvis effekten viser en mindskning af kapitalkravet, kan det give pengeinstitutterne problemer i nedgangstider, som kan resultere i, at de må begrænse deres aktiviteter, blandt andet reducere deres udlån, for at kunne overholde de kapitalkrav, de lovmæssigt er underlagt.¹¹⁵

Det, at der kræves af bankerne, at de har en minimumskapital, har også en samfundsmæssig interesse, da dette i sidste ende kan mindske risikoen for, at staten bliver nødsaget til at gribe ind, som det for eksempel har været tilfældet under den nuværende finanskrisen i form af bankpakke I, II og III jf. afsnit 2.1 *Finanskrisen og de danske pengeinstitutter*.¹¹⁶

Basel II trådte i kraft pr. 1. januar 2007 med overgangsordninger frem til 2010, hvor reglerne forventes at være 100% implementeret. Ultimo 2007 var kun hver ottende bank overgået til de nye regler med en effekt i lettelsen af kapitalkravet på 2 mia.kr. af i alt 192 mia.kr. (ca. 1%).¹¹⁷ I de senere år er flere og flere banker kommet med og de sidste forventes at have implementeret det ved udgangen af 2010. I starten af 2008 fik hovedparten af de danske banker et lavere kapitalkrav grundet deres kundeportefølje jf. ovenstående. Det var dog de banker¹¹⁸, der benyttede sig af IRB- og AIRB-metoden, som fik de største lempelser. I alt er der forventet kapitallempelser for 9 mia.kr. i løbet af overgangsperioden, men for ikke at få et stort engangsfald i bankernes kapital bliver faldet i basiskapitalen gradvist mindre jf. nedenstående *Tabel 2*.

¹¹⁵ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 1. Kvartal 2005", side 116

¹¹⁶ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 3. Kvartal 2009", side 71 - 72

¹¹⁷ Danmark Nationalbank, "Finansiell Stabilitet 2008", side 27

¹¹⁸ Danske Bank, Nordea, Jyske Bank, Sydbank, Nykredit Bank og Lån og Spar Bank.

Maksimal kapitallempelse i forhold til kapitalkravet under Basel I		
År	Standard institut	IRB Institut
2008	-	10 pct.
2009	-	20 pct.
2010	-	20 pct.
2011	-	20 pct.
2012	-	0 pct.

Tabel 2¹¹⁹

Denne tabel viser, at banker, der i 2008 vælger at benytte sig af IRB- og AIRB-metoden, maksimum kan få en kapitallempelse på 10%, mens banken i 2009, 2010 og 2011 kan få en maksimal lempelse på 20% og i 2012, er der ikke flere lempelser for bankerne.

Da kapitalkravsdirektivet og Europa-kommissionens arbejde tager udgangspunkt i Basel II vil kun kapitalkravsdirektivet blive omtalt fremover.

2.8.1 Det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet

Europa-kommissionen er ved at udarbejde et nyt forslag til en ændring af det nuværende kapitalkravsdirektiv, kaldet "CRD IV". Dette skyldes, at den finansielle krise har vist, at bankerne ikke har haft den nødvendige økonomiske ballast og skal derfor være med til at gøre bankerne mere robuste. Dette skal gøres ved at foretage følgende:

*"Opbygning af kapital af høj kvalitet, forøgelse af risikodækningen, afbødning af de konjunkturførstærkende virkninger og begrænsning af gearing samt stramning af likviditetskravene og fremtidsorienterede hensættelser med henblik på kredittab"*¹²⁰

Europa-kommissionen har opstillet 7 områder, som en ændring af kapitaldirektivet kan komme til at indeholde. Det er ikke alle områder, der er lige relevante for besvarelsen af problemformuleringen.

¹¹⁹ Danske Bank, "CRD-Kapitalkravsdirektivet"

¹²⁰ Europa kommissionen, "Svar på den finansielle krise: Kommissionen anmoder interesserede parter om at give deres syn på eventuelt yderligere ændringer af kapitalkravsdirektiverne ("CRD IV") til kende"

Likviditetsstandarder	Indføre likviditetsstandarder, som omfatter et krav om likviditetsdækning, der understøttes af en mere langsigtet strukturel likviditetsdækningsgrad.
Definition af kapital	Øge kapitalgrundlagets kvalitet, konsekvens og gennemsigtighed.
Regler for gearing	Indføre regler for gearing som et supplement til det risikobaserede Basel II-regelsæt, der bygger på passende tilsyn og kalibrering.
Kreditrelaterede modpartsrisici	Øge kapitalkravene for modpartsrisikoeksponering som følge af derivater, repoer og værdipapirfinansiering.
Konjunkturdæmpende foranstaltninger	Overordnede konjunkturdæmpende kapitalkravsrammer vil bidrage til at skabe et mere stabilt banksystem, som vil medvirke til at dæmpe frem for at forværre økonomisk og finansiell uro.
Finansielle institutioner med systemisk betydning	Kommissionen hører interesserede parter om hensigtsmæssige foranstaltninger til at imødegå den risiko, som sådanne institutioner indebærer.
Et fælles regelsæt for banksektoren	Kommissionen hører interesserede parter om områder, hvor der muligvis er behov for strengere krav. Kommissionen hører også interesserede parter om passende tilsyn med udlån til fast ejendom. Det sker som led i Kommissionens tilsagn om at skabe et fælles regelsæt for Europa.

Tabel 3

Den 26. april 2010 holdt Europa-kommissionen en høring, hvor pengeinstitutterne på forhånd kunne indsende deres holdning til de syv ovennævnte punkter, og hvordan de mente, branchen ville blive påvirket. Der er imidlertid ikke offentliggjort materiale herom inden aflevering af opgaven, hvorfor dette ikke kan behandles yderligere.

Det endelige forslag forventes at blive vedtaget og offentliggjort i anden halvdel af 2010.¹²¹

2.8.1.1 Forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet

Indtil nu har kapitalkravsdirektivet udstedt regler for, i hvilket omfang pengeinstitutter skal sikre sig ved hjælp af minimumskrav på kapitalen og beregning af dette, men de er ikke

¹²¹ Europa kommissionen, "Svar på den finansielle krise: Kommissionen anmoder interesserede parter om at give deres syn på eventuelt yderligere ændringer af kapitalkravsdirektiverne ("CRD IV") til kende"

kommet med et forslag til regnskabsstandarder. Dette har ændret sig med det nye forslag, der er under udarbejdelse i skrivende stund. Europa-kommissionen er nemlig kommet med forslag til forskellige hensættelsesmetoder, som skal supplere det nye forslag om en expected loss model fra IASB.

IASBs holdning til dette er,

*"Vi har ikke noget imod, at der kommer nogle ekstra ting nedenfor regnskaberne, som viser det her, således at det kan bruges af tilsynsmyndigheder eller andre, som godt vil se, hvad det er, men det er ikke det rigtige regnskab"*¹²²

Rent praktisk betyder det for regnkaberne, at der ved siden af de beregnede nedskrivninger/hensættelser jf. IFRS 9 også skal være en beregning jf. kapitalkravsdirektivets regler.

I de nye forslag er der blandt andet blevet foreslået en implementering af konceptet dynamiske hensættelser, som stammer fra den spanske model for dynamiske hensættelser.¹²³ Dynamiske hensættelser skal ifølge forslaget fungere som en reserve til dækning af fremtidige tab.

Dynamiske hensættelser er en statistisk model, som beregner hensættelserne på baggrund af historiske tabs- og hensættelsesprocenter over en økonomiske konjunkturcyklus set i relation til institutternes aktuelle specifikke hensættelser. Bankernes udlån bliver inddelt i 6 risikokategorier på baggrund af aktivernes kreditrisiko, hvor de spanske tilsynsmyndigheder foretager en gennemsnitsberegning af kredittab og hensættelsesprocenter, som kreditinstitutternes skal benytte på deres udlånsportefølje.

¹²² Interview med Lars Østergaard, bilag 6. Frit oversat kommentar fra IASB's formand David Tweedie

¹²³ Europa kommissionen, "Svar på den finansielle krise: Kommissionen anmoder interesserede parter om at give deres syn på eventuelt yderligere ændringer af kapitalkravsdirektiverne ("CRD IV") til kende"

$$\Delta \text{Dynamiske hensættelser}_t = \sum \alpha_j \Delta C_{jt} + \sum \beta_j C_{jt} - \Delta SH_t$$

hvor:

- j angiver risikokategorien
- α_j er det gennemsnitlige historiske estimerede kredittab for risikokategori j
- C_j er den samlede portefølje af aktiver i risikogruppe j , for hvilke ingen specifikke hensættelser er foretaget
- β_j er det gennemsnitlige historiske niveau for specifikke hensættelser for risikokategori j
- SH er specifikke hensættelser.

Figur 10¹²⁴

Beregningsmetoden betyder, at der i perioder med lave specifikke hensættelser vil de dynamiske hensættelser øges, hvorimod i tider med høje specifikke hensættelser vil de dynamiske hensættelser formindskes¹²⁵, og pengeinstitutterne har en stødpude i de dynamiske hensættelser, der blev foretaget i tidligere perioder.

Modellen har også nogle svage sider, idet den for eksempel ikke tager højde for institutspecifikke faktorer og det, at den er afhængig af historiske data.

Europa-kommissionen overvejede to beregningsmetoder; den spanske model og den spanske model med udeladelse af det første led i formlen, hvor beregningen af hensættelsen foretages på baggrund af erfaringer om udvikling i tab over en konjunkturcyklus. Ulempen ved denne metode er, at ingen cyklusser er ens, og der derved nemt kan forekomme uforudsigelige hændelser. Dette skal pengeinstitutterne tage højde for ved at opbygge tilstrækkelige reserve til at imødekomme disse hændelser.¹²⁶

Problemet med den spanske model er, at der fortsat er en usikkerhed omkring sammenhængen til IASBs "expected loss model".¹²⁷ Denne model er jf. afsnit 2.7.1.1 *Expected loss modellen* endnu ikke implementeret, men hvis dette bliver en realitet, vil den bedre kunne spille sammen med den modificerede spanske model, hvor noget af ligning udelades.¹²⁸

¹²⁴ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 3. Kvartal 2009", side 68

¹²⁵ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 3. Kvartal 2009", side 68

¹²⁶ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 3. Kvartal 2009", side 68

¹²⁷ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 3. Kvartal 2009", side 75

¹²⁸ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 3. Kvartal 2009", side 68

En ulempe ved de dynamiske hensættelser er, at det ikke er muligt i alle lande at få de nødvendige data til beregning af hensættelserne. For at kompensere for dette har Europa-kommissionen foreslået modellen modcykliske hensættelser, som skal sikre, at kreditinstitutter har reserver, der kan dække de tab, de forventer at få over en konjunkturcyklus. Kapitalstødpuder skal derimod anvendes til at dække de uventede tab. For de banker, der anvender de interne modeller til at beregne kreditrisikoen, skal der blandt andet benyttes den konkursrate, man i gennemsnit kan forvente over en konjunkturcyklus til beregning af hensættelserne (through the cycle-konkurssandsynligheder).¹²⁹ Dette betyder, at der i gode tider vil være større forventede tab, end der er nedskrivninger efter den nuværende model incurred loss og under dårligere tider det modsatte. Dette vil reducere procyklikaliteten og gøre pengeinstitutterne mere robuste igennem en konjunkturcyklus.¹³⁰

I Danmark er det dog de færreste banker, som benytter sig af de interne beregningsmetoder, hvilket begrænser modellen, og da den hænger sammen med den nuværende nedskrivningsmodel, kan den ikke samarbejde med IASBs foreslåede expected loss model.¹³¹

Der ligger derfor stadig en del arbejde i det for Europa-kommissionen før de kan komme med et endeligt forslag.

2.8.2 Delkonklusion

Reglerne for kapitalkravsdækning har ændret sig en del over de sidste mange år gennem Europa-kommissionens inddragelse af Basel I og Basel II i kapitalkravsdirektivet.

De nyeste regler, der blev indført i 2007 gjorde, at beregningerne af kapitalkravet/minimumskapitalen blev mere institutspecifik, idet der blev implementeret flere forskellige metoder at opgøre kredit- og operationel risiko på. Dette betyder, at de enkelte bankers kapitalkrav kan blive mere påvirket af, hvilke kunder og udlån bankerne har, hvilket har haft den betydning, at kapitalkravet er blevet lempet. De store pengeinstitutter har fået lempet kapitalkravet fordi de havde ressourcer til at benytte de avancerede metoder, mens de mindre pengeinstitutter oplevede lempelser, da deres kundeportefølje overvejende består af små og mellemstore virksomheder.

¹²⁹ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 1. Kvartal 2010", side 89

¹³⁰ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 1. Kvartal 2010", side 89

¹³¹ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 1. Kvartal 2010", side 90

Frem til nu har kapitalkravsdirektivet udstedt regler for, hvordan pengeinstitutterne skal opgøre deres kapitalkrav og ladet IASB om at udstede regnskabsstandarder. I Europa-kommissionens nye udspil har de suppleret med et forslag til en måde, hvorpå pengeinstitutterne kan hensætte til tab på udlån frem for den nuværende metode fra IASB, incurred loss modellen. Hvis denne bliver implementeret, vil den dog være sekundær i forhold til IASBs metode, som er det organ, der lovmæssigt skal udarbejde regnskabsstandarderne. Det er derfor vigtigt, at de to organers metoder kan spille sammen, hvilket også stadig er et af de aspekter, der arbejdes på fra Europa-kommissionens side.

Europa-kommissionen har indtil nu haft to metoder i spil, dynamiske hensættelser og modcykliske hensættelser, som begge har til formål at skaffe pengeinstitutterne en kapitalbuffer ved at have større hensættelser/nedskrivninger under opgangstider og lavere hensættelser/nedskrivninger under nedgangstider. Begge metoder har på dette punkt en slående lighed med de tidligere danske hensættelsesregler, da der vil forekomme en form for resultatudjævning ved denne form for hensættelser.

Det har endnu ikke været muligt for hverken IASB eller Basel-komiteen at komme med en endelig beregningsmetode for hensættelse/nedskrivninger til tab på debitorer og er i skrivende stund stadig i gang med at udvikle en metode, som kan sikre bankerne i dårlige tider.

Gennemgangen viser, at der er en tydelig sammenhæng mellem reglerne udarbejdet af Europa kommissionen og reglerne udarbejdet af IASB.

2.9 Forslag til nye modeller

Både IASB og Europa-kommissionen er ved at udvikle en ny måde, hvorpå bankerne kan foretage hensættelser/nedskrivninger, som kan forebygge manglende kapital i krisetider. De forskellige metoder er beskrevet i *Tabel 4* nedenfor.

MODEL	BESKRIVELSE
IASB	
Incurred loss	<ul style="list-style-type: none"> • Benytter neutralitetsprincippet. Pengeinstitutterne kan kun nedskrive, hvis de kan dokumentere tabet. Der skal foreligge objektiv indikation for værdiforringelse.
Expected loss	<ul style="list-style-type: none"> • Tager løbende højde for forventede tab og skal på hver balancedag revurdere deres estimater. Ved første indregning af udlån tages der stilling til risikoen for tab, og denne indregnes i den effektive rente.
Europa-kommissionen	
Basel I (forhenværende)	<ul style="list-style-type: none"> • Beregning opdeles i kredit og markedsrisiko. <ul style="list-style-type: none"> ○ Én metode til beregning af kreditrisiko
Basel II (nuværende)	<ul style="list-style-type: none"> • Beregning opdeles i kredit, markeds og operationel risiko. <ul style="list-style-type: none"> ○ Der er implementeret tre mulige metoder for beregning af kreditrisiko og tre metoder for beregning af operationel risiko
Dynamiske hensættelser	<ul style="list-style-type: none"> • Beregner hensættelserne på baggrund af historiske tabs- og hensættelsesprocenter over en økonomiske konjunkturcyklus set i relation til institutternes aktuelle specifikke hensættelser
Modcykliske hensættelser	<ul style="list-style-type: none"> • Beregner kreditrisikoen, blandt andet på baggrund af den konkursrate, man i gennemsnit kan forvente over en konjunkturcyklus til beregning af hensættelserne.

*Tabel 4*¹³²

¹³² Egen tilvirkning

3.0 Del III

I denne del af opgaven belyses og besvares opgavens problemstilling gennem analyser på baggrund af opgavens empiriske del og andet indsamlet datamateriale.

3.1 Effekten af ændringen af reglerne for hensættelser/nedskrivninger: Empirisk/teoretisk analyse

3.1.1 Internationale standarder

Da krisen ramte i 2008, kom det som en overraskelse for det meste af verden. Dette set i forhold til, at det meste af verden havde været inde i en ualmindelig lang højkonjunktur, hvor man ikke havde set en krise siden midten af 90'erne. At krisen kom så pludseligt gjorde også situationen værre, da ingen var forberedte, og man længe ikke havde taget foranstaltninger i det tilfælde, at der skulle komme en krise.

I årene efter implementeringen af de internationale standarder i 2005 var der højkonjunktur. Økonomien var i konstant vækst og ingen talte om, hvornår det skulle gå ned igen. Fra Finanstilsynets side var der streng kontrol med, at pengeinstitutterne kun foretog nedskrivninger til tab på udlån, når der var objektiv indikation herfor - og ikke før.

Tidligere var det A-hensættelserne, som skulle sikre bankerne imod sandsynlige tab, hvilket var en metode, som var blevet brugt i Danmark i mange år. Hensættelsesreglerne bar præg af, at der ikke var nogle faste regler, og at pengeinstitutterne mere eller mindre selv kunne bestemme, i hvilket omfang de ville hensætte til tab på udlån. En af de ting, der gjorde, at den gamle model ikke længere var ønskværdig, var, at bankernes selvbestemmende indflydelse gjorde, at forskellige bankers regnskaber ikke var sammenlignelige, da det ikke var de samme principper, de benyttede til at beregne deres hensættelser. Der var ingen sikkerhed for, at de mest ustabile banker også var dem, der hensatte mest, hvilket gjorde, at hensættelserne kontra udlån ikke nødvendigvis gav et retvisende billede af, hvor sund banken var, og i hvilket omfang den ville lide tab på dens debitorer i løbet af de næste 12 måneder.

Gennemsigtigheden i regnskaberne var ikke specielt god, da regnskabslæseren ikke har haft nogen regler eller principper at tage udgangspunkt i, og det var derfor sværere at læse sundheden i pengeinstitutterne. Denne mulighed for selv at bestemme størrelsen af hensættelserne betød, at bankerne havde mulighed for at resultatudjævne ved at nedjustere årets resultat ved

at hensætte mere til tab på udlån. Fra 2005 var det ikke længere muligt for pengeinstitutterne at hensætte uden at kunne dokumentere en objektiv indikation for tab, hvilket taler for, at regnskaberne bliver mere retvisende og gennemsigtige. På den anden side har de seneste år vist, at bankerne måske ikke har været så sunde og stabile, som størrelsen af nedskrivningerne har vist. De lave nedskrivninger har antydnet, at bankerne stod i en gunstig situation, og at de i en horisont af 12 mdr. ikke ville lide større tab. Da krisen kom, viste det sig dog, at de ikke var rustet til at håndtere en voldsom nedgang i økonomien. Dette kan betyde, at regnskaberne ikke har været så retvisende som først antaget, da bankernes sundhed ikke har været afspejlet tydeligt i regnskabet, hvorfor mange banker sandsynligvis har været mere skrøbelige og ustabile, end man har været klar over, hvilket kan ses i reaktionerne, da krisen ramte.

Bankerne havde jf. afsnit 3.2.2 *Udlån* udlånt store summer med sikkerhed i blandt andet ejendomme og da krisen ramte, betød det voldsomt faldende huspriser, hvorfor bankerne fik rigtig travlt med at få deres penge tilbage. Det var ikke altid muligt, da mange kreditorer fik problemer med at betale til tiden, hvilket resulterede i store tab på pengeinstitutternes debitorer. Denne usikkerhed fik bankerne til at begrænse deres udlån i forhold til tidligere. Dette betød ydermere, at bankerne ikke længere kunne leve op til de solvenskrav, der stilles jf. afsnit 2.8 *Kapitalkravsdirektivet*. Dette havde den betydning, at bankerne blev mere ustabile, og det blev vanskeligt for dem at tiltrække kapital, hvilket blev en ond spiral, da dette betød, at de blev mere pressede og derfor lånte endnu mindre ud.

3.1.2 Hjælpepakker fra staten

Når et pengeinstitut kommer i vanskeligheder, kan det have den effekt, at der opstår et "run" på banken. Dette betyder, at indlånerne begynder at trække deres penge ud af banken, da de føler sig usikre på, hvorvidt bankens situation betyder, at de kan risikere at miste deres penge, hvis de lader dem blive stående. Hvis dette sker, og indlånerne begynder at trække pengene ud kan det skabe en paniktilstand, så flere og flere vil have deres penge, hvilket til sidst kan betyde, at banken må dreje nøglen om. Da krisen begyndte at kradse, var det denne effekt man blandt andet så i Roskilde Bank, som måtte lukke i 2008. Det var nu synligt, at flere danske banker var endt i en uholdbar situation, hvorfor regeringen valgte at træde til og give pengeinstitutterne en hjælpende hånd.

For ikke at den danske økonomi skulle ende i islandske tilstande, besluttede folketinget jf. afsnit 2.1 *Finanskrisen og de danske pengeinstitutter* at udstede en statsgaranti i form af bank-

pakke I, der sikrede indlåneres tilgodehavender, hvilket gav kunderne en større sikkerhed for, at de kunne få deres penge igen, hvis deres pengeinstitut skulle komme i vanskeligheder. Dette har været et af statens forsøg på at forhindre en yderligere optrapning af krisen, hvor bankerne kunne risikere, at miste så mange penge fra deres indlånere, at de ikke længere kunne leve op til de lovmæssige kapitalkrav. Nu hvor der efterfølgende er kommet mere ro på de finansielle markeder, har staten indført bankpakke III, som kun dækker indlån op til 750.000 kr. pr. kunde. Denne træder i kraft pr. oktober 2010 jf. afsnit 2.1 *Finanskrisen og de danske pengeinstitutter*.

Samtidig blev det statslige selskab Finansiell Stabilitet A/S oprettet til at hjælpe pengeinstitutter, der var kommet i vanskeligheder.

Disse tiltag har fra staten lagt en dæmper for, hvor galt det gik bankerne, men spørgsmålet er, om det ikke er mere hensigtsmæssigt for den danske økonomi at forebygge end at foretage kriseredninger som disse i sidste øjeblik.

Der kan derfor argumenteres for, at man vælger at indregne hensættelse til tab på debitorer tidligere, end det er muligt i dag. Det er ikke muligt at sige hvornår, bestemte tab vil forekomme, men historisk set vil tabene komme, og med løbende hensættelser vil man kunne afbøde kriser, når de kommer.

Det er vigtigt at komme uden om problematikken med, at det er de stabile banker, der hensætter mest, da de har "råd" til det. Det skal være mere reguleret, end det var tidligere og derfor give et bedre billede af hvilken situation, pengeinstitutterne i virkeligheden befinder sig i. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt denne kapitaloverdækning skal placeres i yderligere hensættelser/nedskrivninger, eller om sektoren skal reguleres, så der skabes større kapitalkrav.

3.1.3 Kapitaldækningskrav

At der ikke var nogen, der havde set krisen komme vises også tydeligt i de kapitaldækningskrav, der blev implementeret fra 2007. At oparbejde kapital og sikre pengeinstitutternes stabilitet frem over var ikke noget, man troede ville blive et problem.

Kapitaldækningskravene er til for at sikre en vis stabilitet i de europæiske pengeinstitutter - inklusiv de danske. Tilbage i 2007 blev det nuværende kapitalkravsdirektiv implementeret med inspiration fra Basel-komiteens udspil kaldet Basel II jf. afsnit 2.8 *Kapitalkravsdirektivet*. Dette gjorde, at kapitalkravet i de danske pengeinstitutter, der benyttede de avancerede

metoder, blev lempet, men også de mindre banker, som benyttede standardmetoden oplevede lempelser, da deres kundeportefølje overvejende bestod af små og mellemstore virksomheder.

Denne kapitallempelse startede med at blive implementeret i 2007 og skal være færdigimplementeret en gang i 2010. Kapitallempelsen har rent praktisk betydet, at pengeinstitutternes kapitalkrav er blevet formindsket, hvilket har været med til, at mindske deres kapitalbuffer. Pengeinstitutterne havde derved færre penge på kistebunden og derved mindre at stå imod med under en finansiell krise. Dette kunne meget muligt have haft en indvirkning på, hvordan bankerne har ageret under krisen.

Pengeinstitutterne har mærket, at deres sundhed har været i fare, og derved blev de mere forsigtige med at låne penge ud, og den måde, hvorpå kunderne hidtil blev kreditvurderet, er med alt sandsynlighed blevet opstrammet. Denne ændring i institutternes holdning til kundernes kreditværdighed må alt andet lige have betydet, at vurderingen af deres kundeporteføljes kreditrisiko steg og derved også deres kapitalkrav. Stigningen kom dog for sent og skaden var sket - pengeinstitutternes stabilitet var i fare for at bryde sammen.

Historisk set har økonomien været præget af opture og nedture, men sjældent så langvarige som højkonjunkturen frem til 2008. Den havde været i ca. 15 år, da økonomien krakkede. Der har tidligere ikke været registreret en så langvarig højkonjunktur, og folk begyndte at tale om, at vi ikke frem over ville se kriser, som vi hidtil havde set. Det er muligt, at denne utopiske tankegang har været med til at forværre krisen, da bankerne ikke altid handlede rationelt og kan muligvis have haft en indflydelse på deres ringere position, da krisen ramte.

3.1.4 Procyklikalitet

Når der tales om ovenstående reguleringer og tiltag, som der løbende bliver foretaget med påvirkning af økonomien, er det relevant at tale om begrebet procyklikalitet. Den danske regering har altid forsøgt at føre en politik, der ikke forværrer konjunkturudsving i økonomien, men selv den bedste kan blive revet med af den gode stemning. Dette var også tilfældet i Danmark under højkonjunkturen, da alting var så godt, at man næsten ikke kunne forestille sig, at konjunkturen ville vende. På trods af, at der historisk set ingen indikationer er for, at vi ikke længere skulle befinde os i en cyklus med op og nedture.

Implementeringen af IAS 39 var også et tegn på denne tankegang, da måden, hvorpå man nu nedskriver, kan have en forstærkende effekt både under højkonjunkturer og lavkonjunkturer.

Under en højkonjunktur er pengeinstitutterne mere villige til at give udlån, og der kommer flere penge i omløb og flere penge mellem hænderne på folk. Dette er med til at puste økonomien op. Samtidig er det ikke muligt at hensætte i samme grad som før, da der skal forekomme objektiv indikation, før dette kan gøres. Disse lave nedskrivninger fører til øgede resultater, hvilket igen er med at puste økonomien op. Når en lavkonjunktur rammer, strammes kreditgivningen fra bankerne, og der kommer færre penge ud i samfundet. Samtidig betyder den dårligere økonomi, at der er indikation for bankerne til at nedskrive mere, og de får større tab.

Det samme kan siges, om de kapitalkravsregler, der blev indført i 2007, som for de danske banker betød betydelige kapitallempelser lige inden krisen ramte jf. afsnit 2.8 *Kapitalkravsdirektivet*.

At vurdere pengeinstitutternes økonomi og sundhed på kort sigt er ikke altid det mest optimale, samtidig med at denne kan være påvirket af procyklikalitet. Hvis der analyseres på kort sigt, og det er gået rigtig godt i en årrække, indikerer dette, at det også vil gå godt de næste 12 måneder. Dette er nødvendigvis ikke tilfældet, og hvis man antog et mere langsigtet perspektiv, ville det være synligt, at der historisk har været høj- og lavkonjunkturer, så længe dette er blevet målt.

3.1.5 Delkonklusion

Det faktum, at pengeinstitutterne kun kunne nedskrive efter objektive indikationer sammenholdt med, at kapitalkravene blev lempet kort tid, før finanskrisen begyndte i 2008, har uden tvivl gjort, at det ikke i samme grad som før har været muligt eller oplagt at opspare kapital til brug som stødpude under en økonomisk krise.

Bankernes villighed til at udlåne under krisen er faldet - specielt da det viste sig, at den næsten 15 år lange højkonjunktur ikke længere kunne holde ved. Indtil da havde bankerne udlånt store summer til blandt andet ejendomsselskaber, som har lidt hårdt under finanskrisen, da huspriserne faldt drastisk. Dette har betydet, at bankerne har mistet store summer på deres debitorer.

Da bankernes stødpude har været under hårdt pres, har de heller ikke haft lige så meget at stå imod med de seneste år. Dette har gjort dem mere forsigtige med at låne penge ud både til private og til erhvervskunder, hvilket har influeret på resten af samfundet.

3.2 Effekten af ændringen af reglerne for hensættelser/nedskrivninger: Regnskabs- og nøgletalsanalyse

Denne del af analysen tilstræber, at besvare opgavens problemstilling med udgangspunkt i statistisk materiale, som er samlet ud fra årsrapporter fra danske pengeinstitutter. Talmaterialet er baseret på regnskaber fra 1997 til 2008 for pengeinstitutter i gruppe 1-3, hvilket dækker alle pengeinstitutter med en arbejdende kapital på 250 mio.kr. og derover.¹³³ Den arbejdende kapital består af indlån, udstedte obligationer, efterstillede kapitalindskud og egenkapital.¹³⁴ Gruppe 1-3 består af mere end 100 pengeinstitutter og tegner sig for omkring 99% af den samlede balancesum i danske pengeinstitutter.¹³⁵ Det kan dermed konkluderes, at det anvendte talmateriale er tilstrækkeligt til at danne et retvisende billede af sektoren som helhed. Gruppeinddelingen af pengeinstitutterne fremgår nærmere af afsnit 1.2.5.2 *Lov- og reguleringsmæssig afgrænsning*.

Talmaterialet for hele dette afsnit er hentet fra Finanstilsynets årlige publikationer om statistik for pengeinstitutter.¹³⁶ Ved afhandlingens aflevering er den nyeste publikation fra Finanstilsynet vedrørende regnskabsåret 2009 ikke offentliggjort og indgår derfor ikke i analysen.

3.2.1 Hensættelser og nedskrivninger

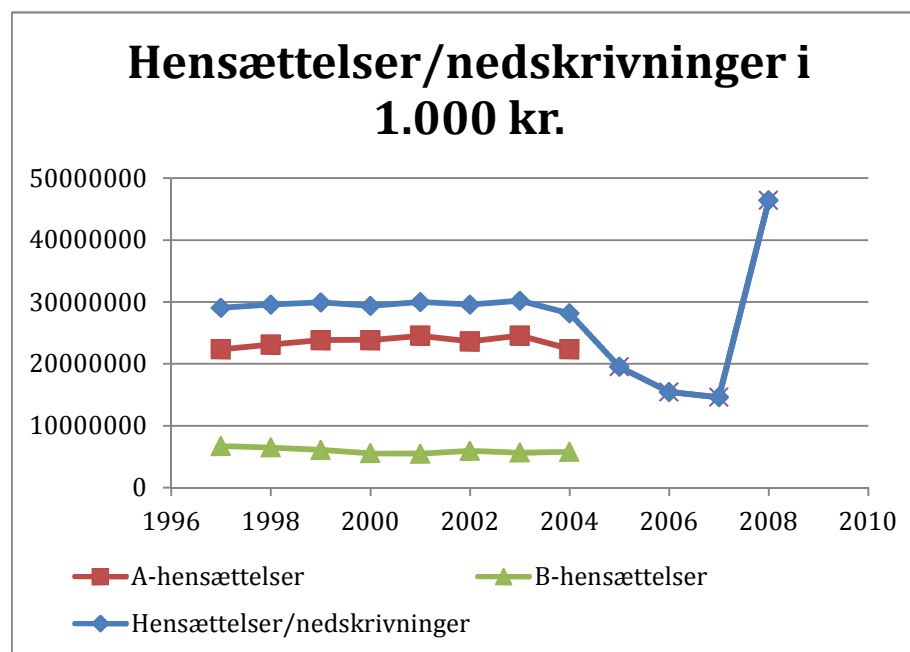
Af nedenstående *Figur 11* ses udviklingen i de akkumulerede hensættelser og nedskrivninger på udlån i danske pengeinstitutter. Som tidligere beskrevet talte man om hensættelser før 2005, hvor de herefter overgik til at være nedskrivninger. I nedenstående figur ses de samlede akkumulerede nedskrivninger/hensættelser for perioden 1997-2008. I figuren fremgår A- og B-hensættelser og de samlede hensættelser/nedskrivninger. Hensættelserne/nedskrivninger udgør frem til og med 2004 summen af A- og B-hensættelser, hvor de fra 2005, alene opgøres som, det der efter de nye regler, kaldes nedskrivninger.

¹³³ Finanstilsynets årlige publikationer om statistik for pengeinstitutter

¹³⁴ Finanstilsynet, "Størrelsesgruppering for banker, sparekasser og andelskasser"

¹³⁵ Fondsrådet, "Pengeinstitutternes regnskaber 1. halvår 2006", side 2

¹³⁶ For beregningsgrundlag se bilag 9

Figur 11

Det ses af grafen, at de akkumulerede hensættelserne fra 1997 frem til 2003 har ligget på et forholdsvis stabilt niveau på omkring 30 mia.kr. for hele sektoren. Fra 2003 og frem til 2007 er de akkumulerede nedskrivninger/hensættelserne faldet jævnt over perioden og i 2007 udgjorde årets akkumulerede nedskrivninger 14,6 mia.kr. Der har hermed været tale om en udvikling, hvor niveauet for hensættelser og nedskrivninger har været faldende, og bankernes stødpude er dermed blevet stærkt reduceret i perioden fra 2003 og frem til finanskrisens indtraf i 2008. Sektorens samlede stødpude eller reserve er blevet reduceret med ca. 15,6 mia.kr. i perioden, hvilket omtrentlig svarer til en halvering over en 4-årig periode.

Bevægelser i kurverne i ovenstående *Figur 11* skyldes summen af tre forskellige effekter.

- Hvis pengeinstitutterne tilbagefører hensættelser/nedskrivninger vil kurven falde.
- Hvis pengeinstitutterne nedskriver/hensætter på udlån vil kurven stige.
- Hvis pengeinstitutterne afskriver på udlån, det vil sige tabene realiseres, vil kurven falde.

Udviklingen i grafen skyldes således således ovenstående mulige situationer. Faldet i kurven fra 2004 til 2007 illustrerer hermed de tilbageførte hensættelser, som ændringen af regnskabsreglerne i 2005 medførte. Samme periode var præget af høj økonomisk vækst. Der forekom meget få tab på udlån, og kurvens fald skyldes derfor ikke afskrivninger på udlån.

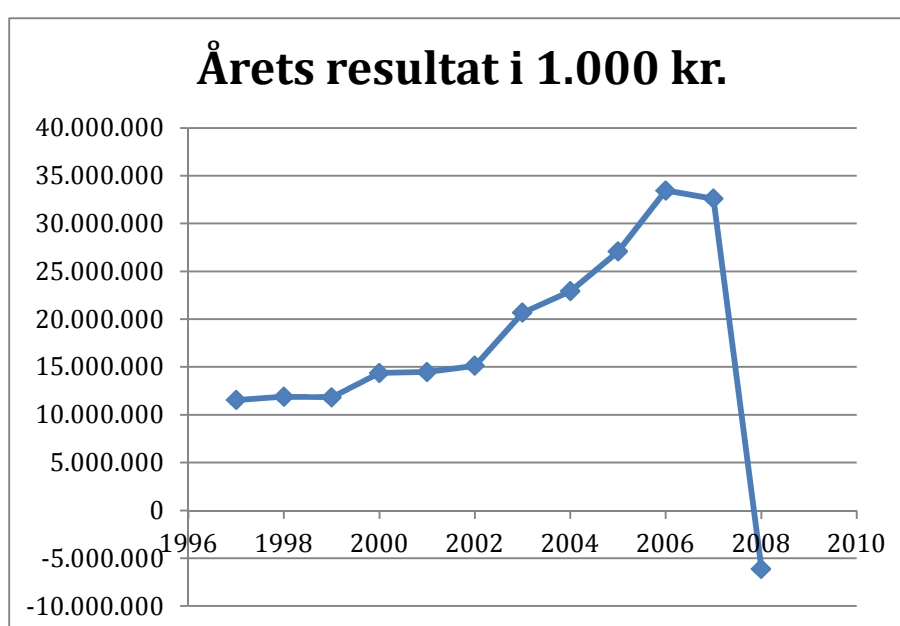
Det er en udvikling, som er markant og tydelig. Faldet i de akkumulerede hensættelser/nedskrivninger i perioden fra 2003, som det fremgår af ovenstående graf, skal ses i sammenhæng med den økonomiske vækst, som var gældende i denne periode.

I de gode tider var fremtidsudsigterne positive, og vurderingen af pengeinstitutternes udlån bar præg af dette. Der havde ikke været store tab på udlån i en meget lang periode. Den seneste bankkrise fandt sted i starten af 90'erne, og siden da havde bankerne og pengeinstitutterne ikke oplevet dårlige tider. Det var en mangeårig periode med økonomisk vækst, som uundgåeligt har påvirket sektoren. Mange bankrådgivere og andre ansatte i pengeinstitutterne havde simpelthen ikke oplevet andet end gode tider, hvor lån var forholdsvis lettilgængelige, og hvor tab på udlån ikke var forventeligt eller almindeligt. Fremtidsudsigterne var gode, hvilket afspejledes af den jævne og forholdsvis konstante hensættelseskonto, som lå på et stabilt niveau frem til 2003/04. I 2004 faldt den svagt, hvorefter den i 2005 tog et stærkt dyk fra 28,2 mia.kr. til 19,5 mia.kr. , hvilket svarer til et fald på omkring 30%. Denne reduktion af sektorens hensættelseskonto fandt sted samme år, som indførelsen af de internationale regnskabsregler, hvor man overgik fra forsigtighedsprincippet til neutralitetsprincippet jf. afsnit 2.5 *Overgang fra danske regnskabsregler til internationale regnskabsregler*. De nye regler, for hvornår der må nedskrives på udlån har hermed haft en tydelig og klar effekt på pengeinstitutternes økonomiske stødpude - den buffer, som hensættelses-/nedskrivningskontoen udgjorde, er blevet væsentligt formindsket. Fra 2005 og frem til 2007 fortsatte denne udvikling med reducering af nedskrivningskontoen, hvorefter finanskrisen i 2008 sendte niveauet for nedskrivninger op på et rekordhøjt niveau. Reduceringen af denne stødpude, som fandt sted fra 2004 til 2007, kan opgøres til ca. 15,6 mia.kr. , hvilket svarer til mere end en halvering af sektorens samlede nedskrevne beløb. Det kan hermed påvises, at ændringen fra forsigtighedsprincippet til neutralitetsprincippet har haft en væsentlig påvirkning på pengeinstitutternes stabilitet og stødpude og muligheden for at modstå en finanskris.

3.2.2 Bankernes driftsresultater

Den længere årrække med økonomisk vækst jf. afsnit 3.2.1 *Hensættelser og nedskrivninger*, gav pengeinstitutterne de bedste rammevilkår for at lave fordelagtige forretninger og tjene gode penge. Dette afspejles tydeligt i nedenstående *Figur 12*, hvor årets resultat for banksektoren som helhed fremgår. Over hele perioden frem til 2006 har pengeinstitutterne gennemsnitligt haft et stigende årligt overskud - en samlet stigning på 190%. Fra 2006 til 2007 var overskuddet dog ikke steget, men lå stadig på et meget højt niveau. I 2008 slog krisen igen-

nem og væltede alle finansielle markeder omkuld, hvilket ses af kurven i nedenstående *Figur 12*. Bankerne og institutterne blev worldwide ramt af denne tsunami, som resulterede i flere bankkrak - også i Danmark. En finansiell tsunami-effekt, der eskalerede fra september 2008 med Lehman Brothers konkurs jf. afsnit 2.1 *Finanskrisen og de danske pengeinstitutter*, og som efterfølgende fulgtes af flere statslige redningsaktioner overfor, truede pengeinstitutter og kreditforeninger - især i USA og Europa. I Danmark blev statens indgreb kendt som bankpakke I og II med ubegrænset indskydergaranti samt astronomiske statsindskud i form af ansvarlig kapital jf. afsnit 2.1 *Finanskrisen og de danske pengeinstitutter*, hvor alene Danske Bank modtog 26 mia.kr.¹³⁷

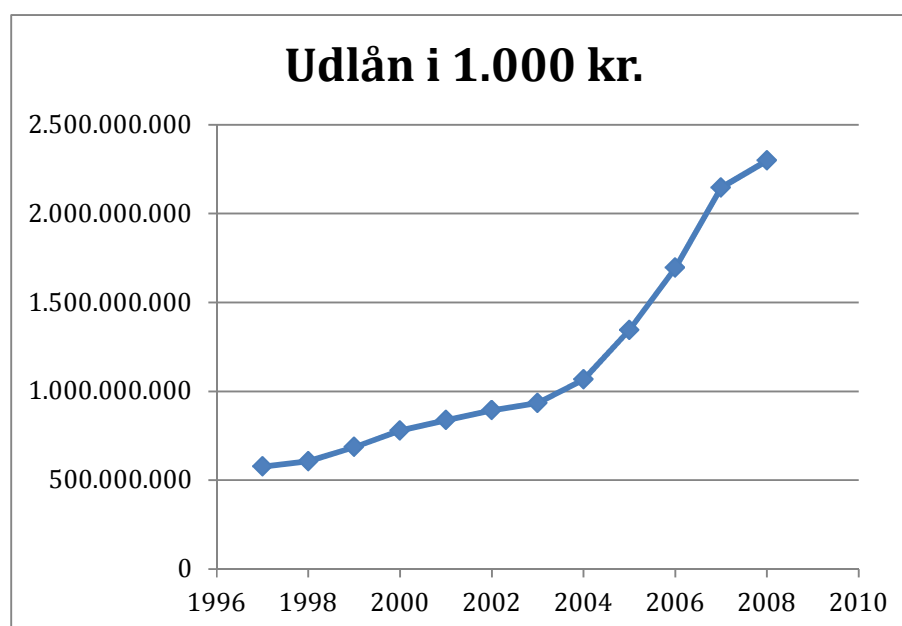
Figur 12

Det ses tydeligt af grafen, at der var tale om en ekstrem situation, og at den økonomiske situation vendte lige pludselig. Det er en ond spiral, som er selvforstærkende. Når bankernes stabilitet og overlevelse bliver usikker mister markedet sin tiltro og tillid til sektoren og en panik breder sig. Ingen tør låne nogen penge, da tilliden imellem pengeinstitutter er knækket og alt lukker i - et credit crunch. Den seneste højkonjunktur er tydelig at se af grafen. Bankerne har tjent rigtig mange penge, hvilket ses i det stigende årets resultat, men har i samme årrække mindsket deres nedskrivningskonto.

¹³⁷ Hanne Arentoft, "Bankpakke 2 udnyttet halvt ud", 08.01.2010

3.2.3 Udlån

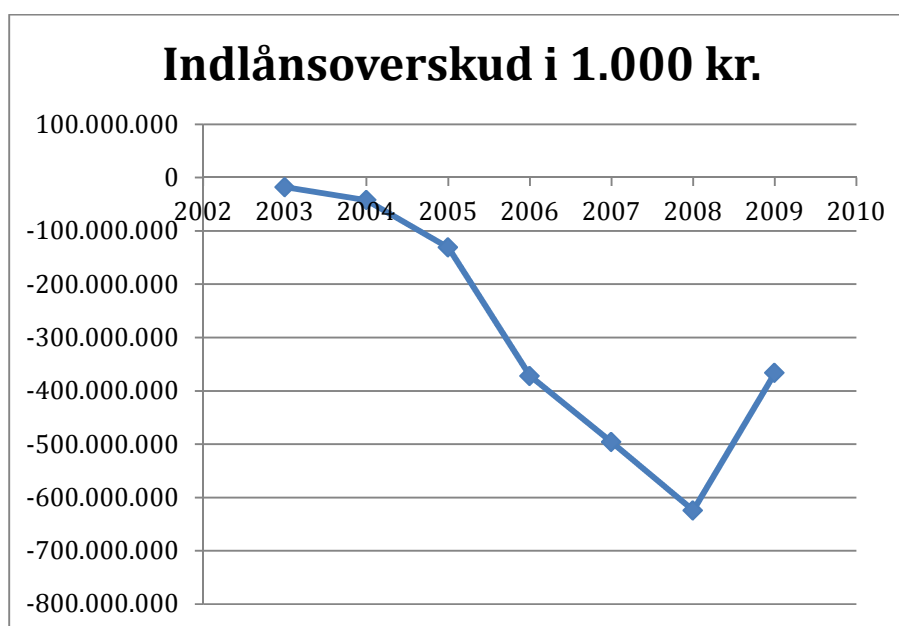
Det samlede udlån i banksektoren har over hele perioden været stigende - en stigning på knap 300%. Fra 1997 og frem til 2004 har der været tale om en jævn vækst. Fra 2004 til 2005 steg udlånet med omkring 26%, hvilket er en markant stigning, som fortsætter de to efterfølgende år.

Figur 13

De gode resultater og store overskud skabte i denne tid en naturlig lyst og mulighed for ekspansion, hvilket blandt andet afspejles i en stigende udlånskurve. I samme periode var renten meget lav, og pengeinstitutterne kunne meget billigt og ubesværet hente kapital, som de videreformidlede og tjente derved på marginalen. Den førte pengepolitik af ECB¹³⁸ og Danmarks Nationalbank med meget lave renter og meget likviditet til markedet har haft en væsentlig indvirkning på pengeinstitutternes voldsomme udlånsvækst. I Danmark havde pengeinstitutterne oparbejdet et udlånsoverskud i forhold til indlån og de finansierede derfor sig selv ved at optage lån. Lånene blev optaget især i udlandet på meget fordelagtige vilkår med meget lave renter på grund af det store pengeudbud, og der var hermed meget lave marginalomkostninger ved låneoptagelse.

¹³⁸ European Central Bank

Figur 14¹³⁹

I ovenstående *Figur 14* ses indlånsunderskuddet for de danske pengeinstitutter fra 2003 frem til 2009. Det ses, at underskuddet af indlån i forhold til udlån er vokset i årene frem til 2008, hvor det største underskud på ca. 624 mia.kr. observeres. Underskuddet voksede markant fra 2005 og frem til år 2008, hvor finanskrisen brød igennem. Indlånsunderskuddet skyldes den voldsomme stigning for pengeinstitutternes udlån i samme periode jf. afsnit 3.2.3 *Udlån*. Det samlede indlån steg ikke med samme hastighed, hvilket udmundede i et stort indlånsunderskud, da finanskrisen brød ud i 2008. Dette underskud medførte, at pengeinstitutterne inden finanskrisen havde baseret deres finansiering på at optage lån i det meget likvide marked, og priserne på kapital var samtidig helt i bund. Da krisen indtraf og panikken samt mistilliden bredte sig blev fremskaffelsen af denne finansiering vanskelig og markant dyrere. Pengeinstitutterne lukkede mere eller mindre ned for udlån hinanden imellem, og likviditet var derfor en afgørende faktor i denne krisetid. Et stort indlånsunderskud kan derfor i et presset marked, være fatalt, da det lægger ekstra pres på et pengeinstitut til at skaffe kapital i markedet.¹⁴⁰

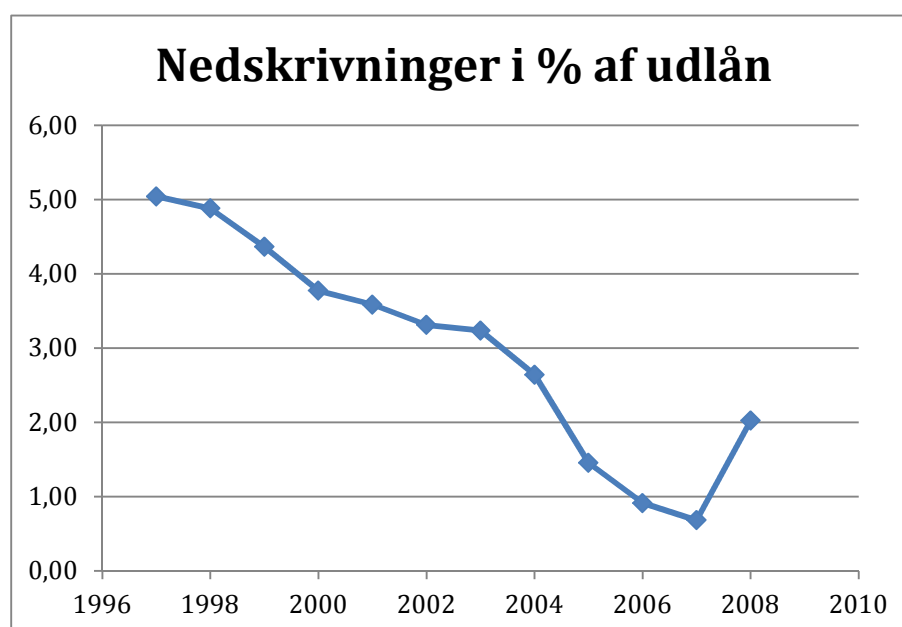
Disse meget tilgængelige pengemarkeder smittede af på bankkunders mulighed for at låne. Der blev udstedt lån, som oftest var sikret med pant i værdipapirer eller fast ejendom. De sto-

¹³⁹ Nationalbanken, "Balance- og strømstatistik for MFI-sektoren december 2009", 26.10.2010

¹⁴⁰ Dette afsnit vedrørende indlånsunderskud er udarbejdet baseret på statistisk materiale fra Nationalbanken gældende for gruppe 1-3 jf. afsnit 1.2.5.2 *Lov- og reguleringsmæssig afgrænsning*

re stigninger og afkast på investeringer lokkede, og alle ville have en bid af kagen. Priserne på især ejendomme steg markant og rammerne samt fundamentet for en ejendomsboble var skabt. Der er ingen tvivl om, at den generelle vækst og den sprudlende økonomi er årsag til ekspansionen, men de tilbageførte hensættelser, som medførte endnu bedre økonomiske resultater har også bidraget til denne lyst til ekspansion. Hvor stor indflydelsen har været, er imidlertid svær at bedømme, men ud fra en alt andet lige betragtning, er der ingen tvivl om, at de nye nedskrivningsregler også har haft en positiv effekt på bankernes vilje og evne til at ekspandere.

I nedenstående graf ses sammenhængen mellem nedskrivninger og udlån for perioden 1997 til 2008 for de danske pengeinstitutter. Som det fremgik i foregående afsnit, har trenden for hensættelser/nedskrivninger på udlån været, at de har ligget på et stabilt niveau frem til 2004, hvorefter de faldt kraftigt. Det samlede udlån har for hele perioden haft en markant stigende tendens. Udviklingen for udlån og de akkumulerede hensættelser har været modsatrettet. Udlån har været stigende, mens nedskrivningskontoen har været faldende siden 2005. Samme år steg det samlede udlån markant, og denne udvikling fortsætter frem til finanskrisens frembrud i 2008. En sammenhæng, som umiddelbart synes meget risikabel.

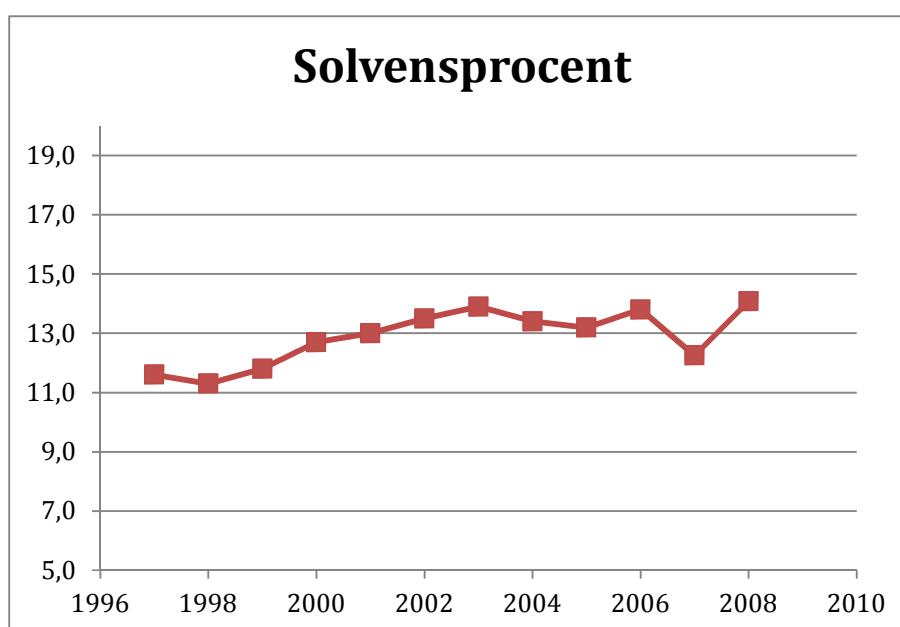
Figur 15

I ovenstående graf, hvor nedskrivningerne opgøres i procent af det samlede udlån, ses det ligeledes at denne procentdel har været faldende over hele perioden frem til 2008, hvor

finanskrisen slog igennem og nedskrivningerne steg. Hensættelses-/nedskrivningskontoen blev over hele perioden reduceret fra at udgøre 5% af det samlede udlån til at udgøre under 1% i 2007. Det var således i disse år, at pengeinstitutternes styrke og stødpude blev udhulet. Der var klare signaler i form af kraftigt faldende hensættelseskonti i procent af det kraftigt stigende udlån samt det yderligere kraftige fald, der kan observeres på de akkumulerede hensættelser fra 2004 til 2005, hvor netop de regnskabsmæssige principper for nedskrivninger blev ændret.

3.2.4 Solvens

Solvensprocenten er et nøgletal, som anvendes for pengeinstitutter, der beregnes som basiskapital i forhold til de risikovægtede poster.¹⁴¹ Nedenstående *Figur 16* viser udviklingen i solvensprocenten for de danske pengeinstitutter fra 1997 til 2008, som over hele perioden har ligget mellem 11% og 14%. Der har været en tendens til en stigning frem til 2003, hvorefter den frem til 2005 havde en svag faldende tendens. I 2007 faldt solvensprocenten til 12,3%, som er det laveste niveau siden 1999. Dette hænger sandsynligvis sammen med den kraftige udlånsvækst, men også implementeringen af Basel II, som netop fandt sted i 2007 jf. afsnit 2.8 *Kapitalkravsdirektivet*.

Figur 16

¹⁴¹ Danmarks Nationalbank, "Finansiel stabilitet 2006", side 124

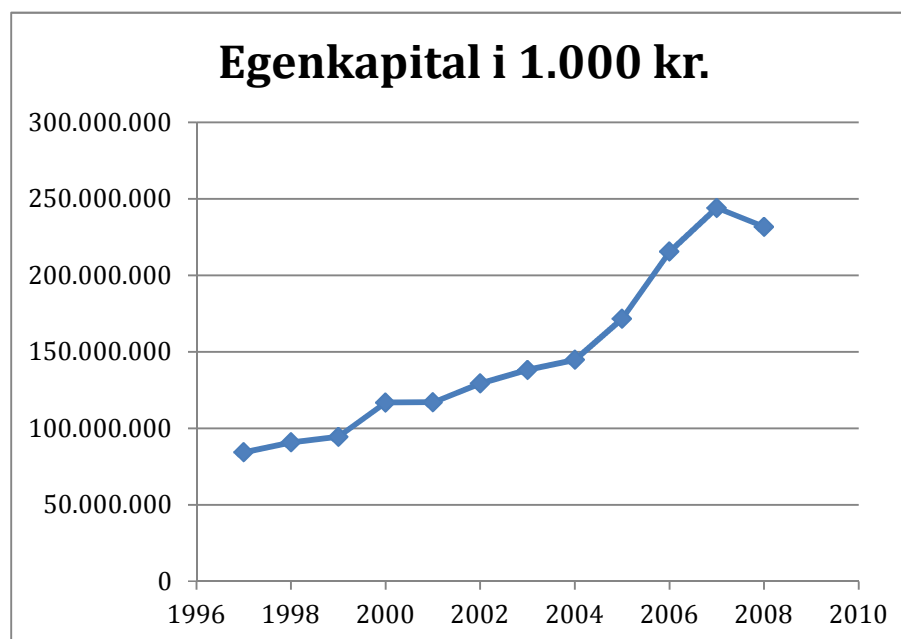
Denne ændring omhandlede kapitaldækningskrav og betød nærmere bestemt, at pengeinstitutterne kunne vælge at bruge nye metoder til at opgøre deres individuelle kapitaldækningskrav. Den individuelle opgørelse af kapitaldækningskrav blev i Danmark indført i 2005 i forbindelse med ændringen af princippet for nedskrivninger på udlån¹⁴². Basel II betød, at bankerne kunne anvende metoder, som skulle kunne beregne det individuelle kapitalkrav mere præcist, hvilket i de fleste tilfælde betød en lempelse i forhold til kravene om kapital i bankerne. Dette ses ligeledes af kurven i ovenstående *Figur 16*. I 2008 steg solvensprocenten til 14,1%, hvilket er den højeste sats for hele den belyste årrække.

Set i et overordnet perspektiv bør effekten af ændringen af regnskabsprincipper for nedskrivninger ses i sammenhæng med de ændringer, som sideløbende skete på kapitaldækningsområdet. Fra 2005 og frem til 2007 skete der et drastigt fald i pengeinstitutternes hensættelses-/nedskrivningskonto. Der var tale om en halvering heraf. For at kompensere for denne udhulning af bankernes økonomiske reserver kunne en tilsvarende større egenkapital have betydet, at bankerne ikke stod dårligere rustet til kommende krisetider. Af ovenstående *Figur 16* ses der i samme periode imidlertid ikke en stigning i solvensprocenten, men derimod et fald fra 13,2% i 2005 til 12,3% i 2007.

3.2.5 Egenkapital

Pengeinstitutternes egenkapital er fra 1997 vokset fra 84,3 mia.kr. til 244,0 mia.kr. i 2007 - en stigning på ca. 190%. Nedenstående *Figur 17s* udseende minder meget om *Figur 13* for det samlede udlån. Den har en jævnt stigende tendens frem til 2004, hvorefter de årlige stigninger bliver større frem til 2007. I 2008 falder den samlede egenkapital, hvilket skyldes krisen, som forårsagede store tab og ligeledes store nedskrivninger. Ændringen af regnskabsreglerne for nedskrivninger betød, at mange pengeinstitutter måtte tilbageføre hensættelser, som derved indgik i resultatopgørelsen, som en ekstraordinær indtægt. Disse tilbageførsler er blevet overført til egenkapitalen, hvilket også afspejles i nedenstående *Figur 17*. Derudover er der tale om en generel effekt af gode tider med store overskud og ekspansion. Pengeinstitutterne udvidede deres forretning, hvilket smittede af på deres egenkapital. Pengeinstitutterne blev større; både balancen, udlån og egenkapitalen voksede og vækstraten var stor.

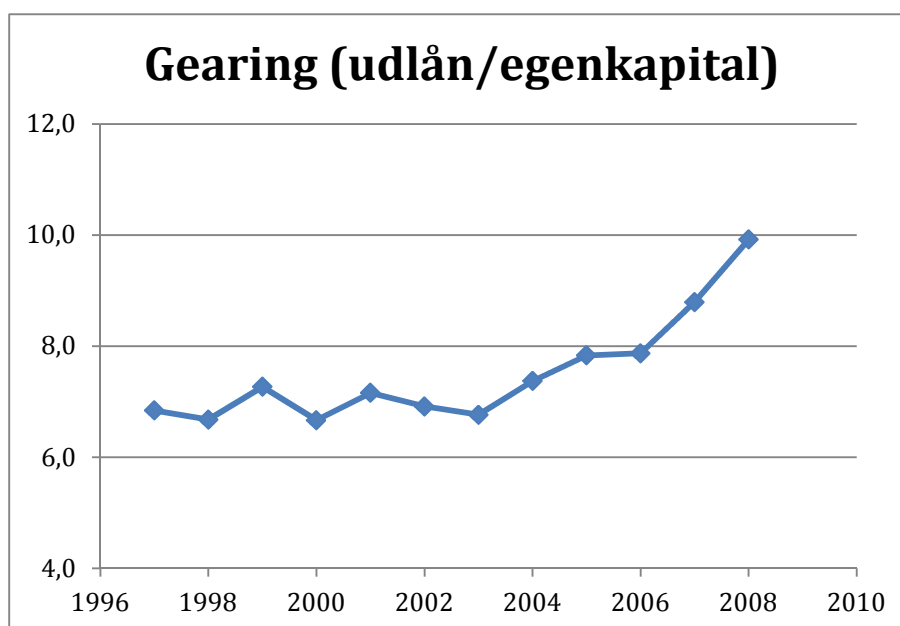
¹⁴² Kendelse af 7. februar 2008 (J.nr. 2007-0012531). Pengeinstituts solvenskrav, Lov om finansiel virksomhed § 124.

Figur 17

Fra 2005 til 2006 voksede sektorens samlede egenkapital med mere end 25%, hvor der i årene inden typisk havde været årlige stigninger på under 10%. En stigning på 25% på bare et år er voldsomt, og denne udvidelse af bankernes forretning krævede et fokus på de langsigtede konsekvenser i forhold til deres stabilitet og evne til at stå imod, når tiderne med store vækstrater var slut.

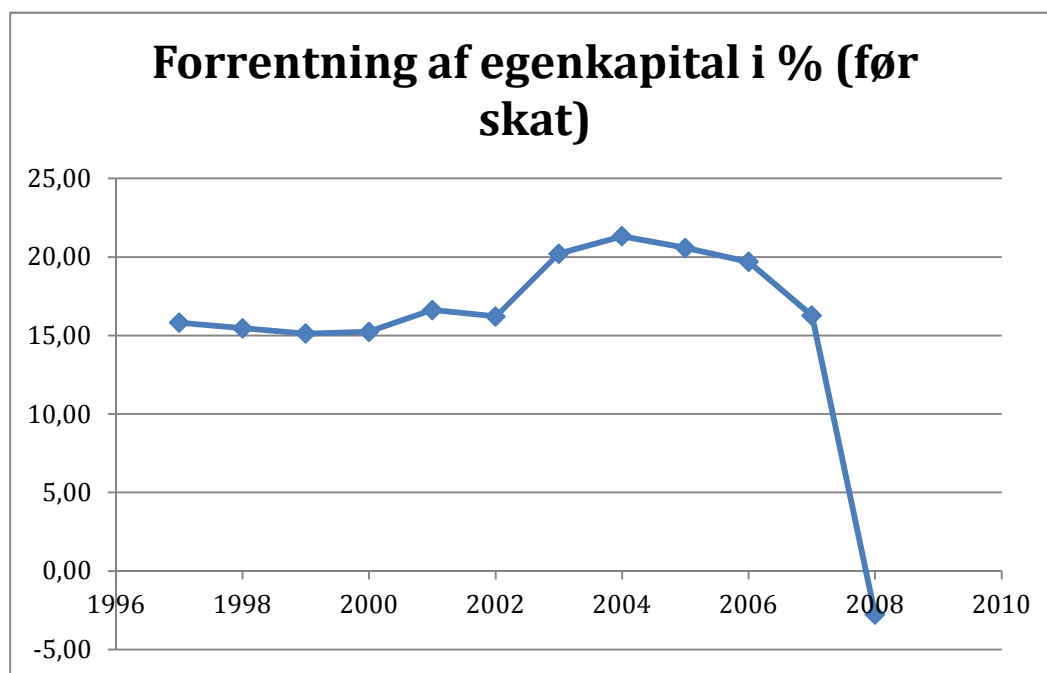
Sammenhængen mellem de to vigtige regnskabsposter udlån og egenkapital, som netop er beskrevet i afsnit 3.2.3 *Udlån* og 3.2.5 *Egenkapital*, betegnes som gearing. Dette nøgletal beskriver hvor mange kroner bankerne har lånt ud for hver krone egenkapital, de besidder. En høj gearing vil alt andet lige betyde en højere risiko. For sektoren gælder det, at gearingen har været forholdsvis stabil frem til 2003, hvilket ses i nedenstående *Figur 18*. Fra 2003 og frem til 2008 er gearingen steget fra 6,76 til 9,92, hvilket svarer til en stigning på 46,7% over en femårig periode. Ved en høj gearing har bankerne ikke ligeså meget kapital at stå imod med hvis der skulle opstå tab på deres udlån. Omvendt betyder en høj gearing, at bankerne kan opnå større indtjening, da de tjener på at udstede lån mod en rentebetaling. Des større udlån, des større grundlag er der for at opnå et stort overskud. Det betyder imidlertid også, at risikoen er større. Det er ligeledes en generel sammenhæng, at høje afkast kræver større risikovillighed.

Figur 18

3.2.6 Forrentning af egenkapital

I banksektoren var der i mange år stort fokus på begrebet shareholder value. I denne forbindelse er det relevant at inddrage nøgletallet forrentning af egenkapitalen. I nedenstående *Figur 19* ses udviklingen i dette nøgletal for perioden 1997 til 2008. Frem til 2002 ligger forrentningsprocenten jævnt på et forholdsvis højt niveau mellem 15 og 16%. I 2003 og 2004 stiger den til 21%, hvorefter den frem til 2006 falder en smule til omkring 19,5%. I 2007 falder forrentningen til omkring 16% inden den i 2008 falder drastisk, og når en negativ forrentning.

Figur 19

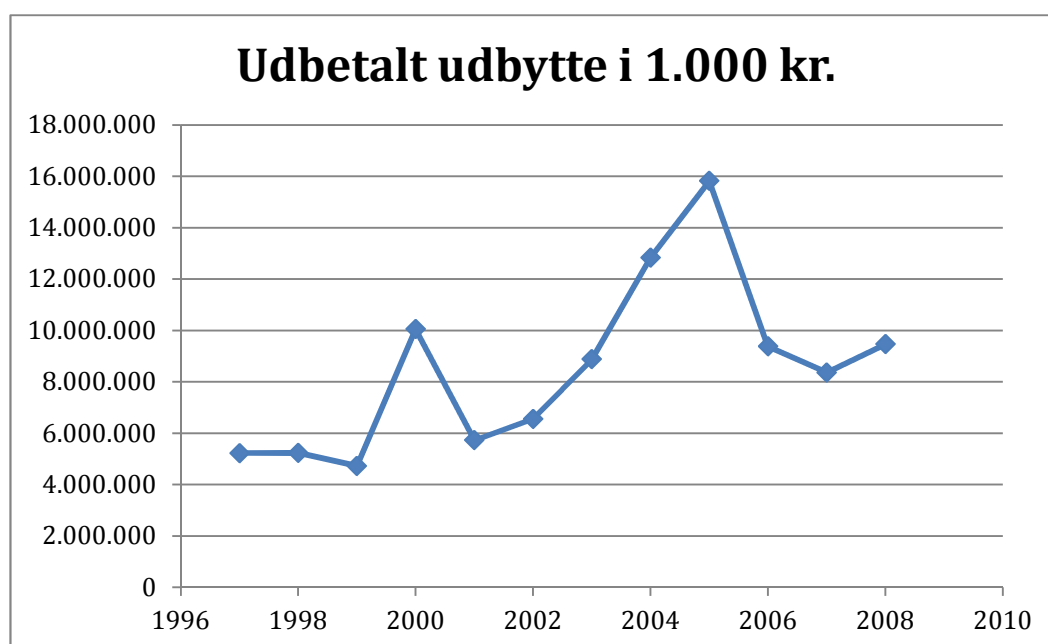
Fra 2003 og frem til 2006, hvor forrentningen er helt i top oplever pengeinstitutterne store overskud og høj indtjening, men samtidig en forhøjelse af deres egenkapital, da sektoren som helhed vokser og ekspanderer. I årene 2005 og 2006, hvor der blev tilbageført hensættelser til tab, blev både overskuddene og egenkapitalerne påvirket i positiv retning, men nettoeffekten var dog en meget svagt faldende forrentning af egenkapitalen.

Som børsnoteret pengeinstitut er det vigtigt at kunne tiltrække investorer og et nøgletal, som forrentning af egenkapitalen kan have betydning herfor. Investorer tiltrækkes af afkast, og de skal helst være så store som muligt. Når banksektoren leverer så høje forrentningsprocenter, som vi så i årene 2003 til 2006, lægger det et pres for at kunne opretholde disse høje afkast. Der kunne derfor ligge et incitament for bankerne i ikke at ligge med for store egenkapitaler, da det alt andet lige vil give lavere forrentningsprocenter. Når fokus synes at være på disse procenter snarere end bankernes stabilitet, kan det resultere i en incitamentsstruktur, som forsøger at maksimere og presse bankens indtjening, mens den minimerer kapitaldækningen. I de gode tider er der ikke stort fokus på følsomhed over for ændringer i økonomien, når det kun går godt, hvilket det gjorde i en lang periode.

3.2.7 Udbytte

Et pengeinstitut kan vælge at udbetale udbytte til deres aktionærer, hvis driften i løbet af året har givet et overskud. Nedenstående *Figur 20* illustrerer, hvorledes sektoren har valgt at udbe-

tale udbytte af årets overskud. Kurven viser en udvikling, hvor der i årene fra 1997 til 2002 har været en relativ stabil årlig udbetaling af udbytte på mellem 5 og 6 mia.kr. Dette er dog med undtagelse af år 2000, hvor der var en usædvanlig stor udbetaling af udbytte på cirka 10 mia.kr. Dette skyldes ekstraordinært stor udbytteudbetaling fra Danske Bank og Nordea. Fra 2002 og frem til 2005 stiger summen af udbetalte udbytter kraftigt. Den største årlige sum er 15,8 mia.kr. og udbetales i 2005, hvor kurven topper. Herfra falder den kraftigt i år 2006 og flader ud til et jævnt niveau.

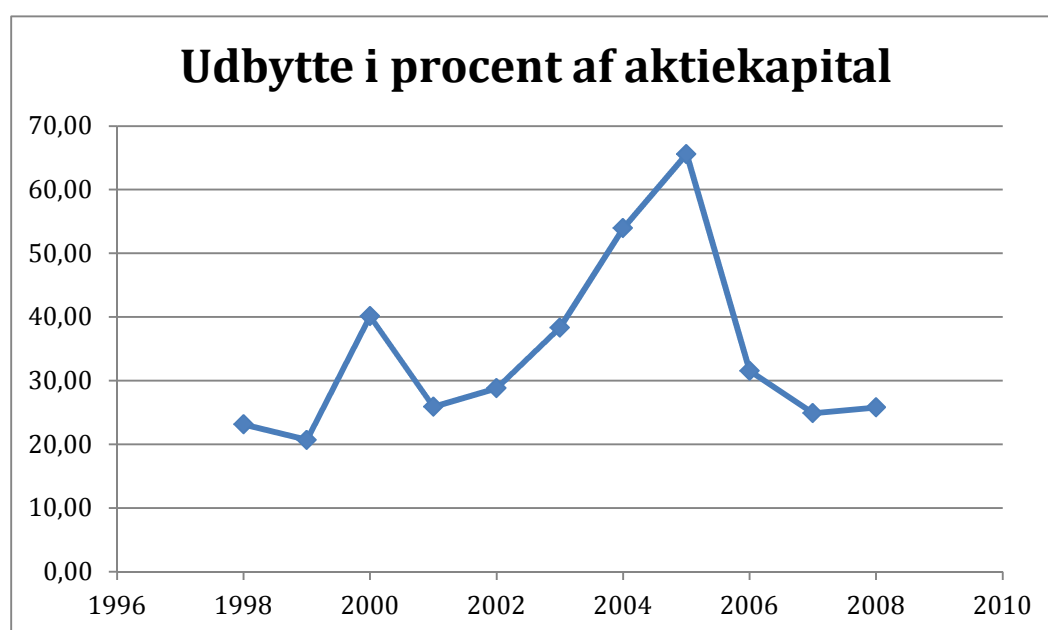
Figur 20

Udbetalinger af ordinært udbytte besluttet på den årlige generalforsamling, hvor årsregnskabet samtidig skal godkendes.¹⁴³ Udbetalinger af udbytte finder således sted i året efter det vedrørende regnskabsår. I forhold til ændringen af regnskabsprincipper for nedskrivning på udlån er det ikke entydigt, om der er en sammenhæng med de udbetalte udbytter. Det største beløb udbetales i 2005, hvilket vedrører resultatet fra regnskabsåret 2004. I 2005, hvor ændringen fandt sted, faldt udbytteudbetalingen derfor i 2006 til 9,4mia.kr. , hvilket imidlertid stadig er et stort beløb. I 2007 og 2008 blev der ligeledes udbetalt omkring 8-9 mia.kr. begge år. Netop den sidste udbetaling i år 2008 er paradoksal, da det var samme år, som finanskrisen slog ind og resulterede i rekordstore tab til bankerne og et samlet resultat for sektoren på -6,1 mia.kr. jf. *Figur 12*. Udbetalingen har dog fundet sted i foråret, hvor årsregnskaberne for 2007 blev

¹⁴³ Selskabslovens §180

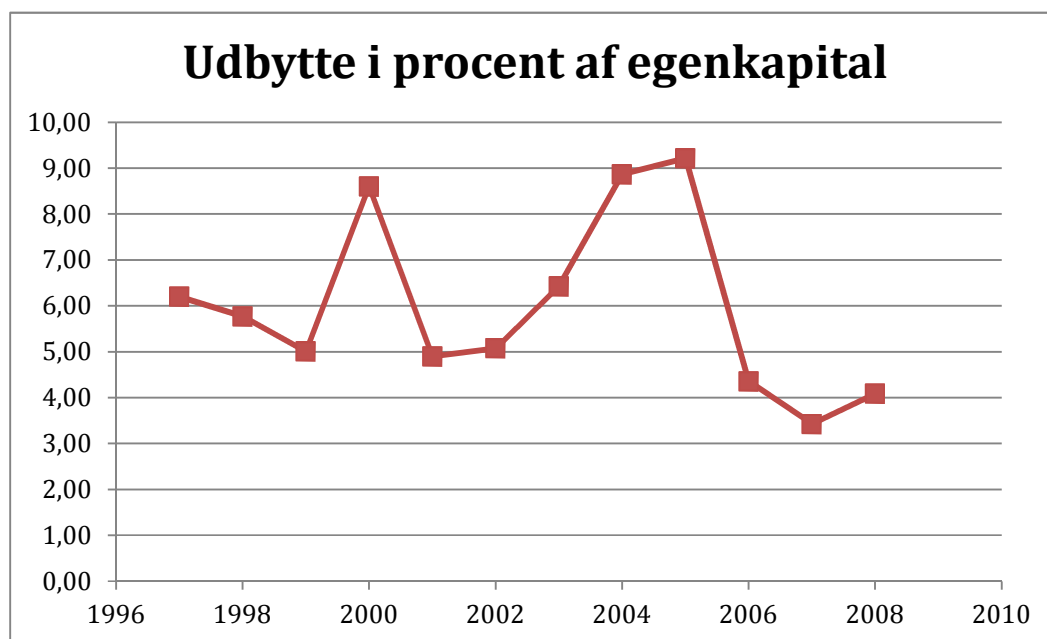
godkendt. Krisen og omfanget af den blev først kendt i sensommeren 2008, hvor blandt andet Roskilde Bank måtte overtages af det statslige selskab Finansiell Stabilitet og den store amerikanske investeringsbank Lehman Brothers krakkede i september 2008.

Nedenfor i *Figur 21* ses udbetalingen af udbytte i forhold til pengeinstitutternes aktiekapital. Kurven ligner i høj grad kurven i ovenstående *Figur 20*, hvilket må betyde, at aktiekapitalen må have ligget på et forholdsvis stabilt niveau.

Figur 21

Den procentvise udbytteudbetaling af egenkapitalen fremgår af nedenstående *Figur 22* og viser nogle lavere procentsatser, da egenkapitalen naturligvis er væsentlig større end aktiekapitalen. Grafen viser, at udbytteprocenten set over hele perioden er faldet til et lavere niveau. Det betyder med andre ord, at egenkapitalen er vokset forholdsvis mere end udbetalingen af udbytte. Procenterne svinger mellem 3,4 og 9,2 i udbetalt udbytte af egenkapitalen.

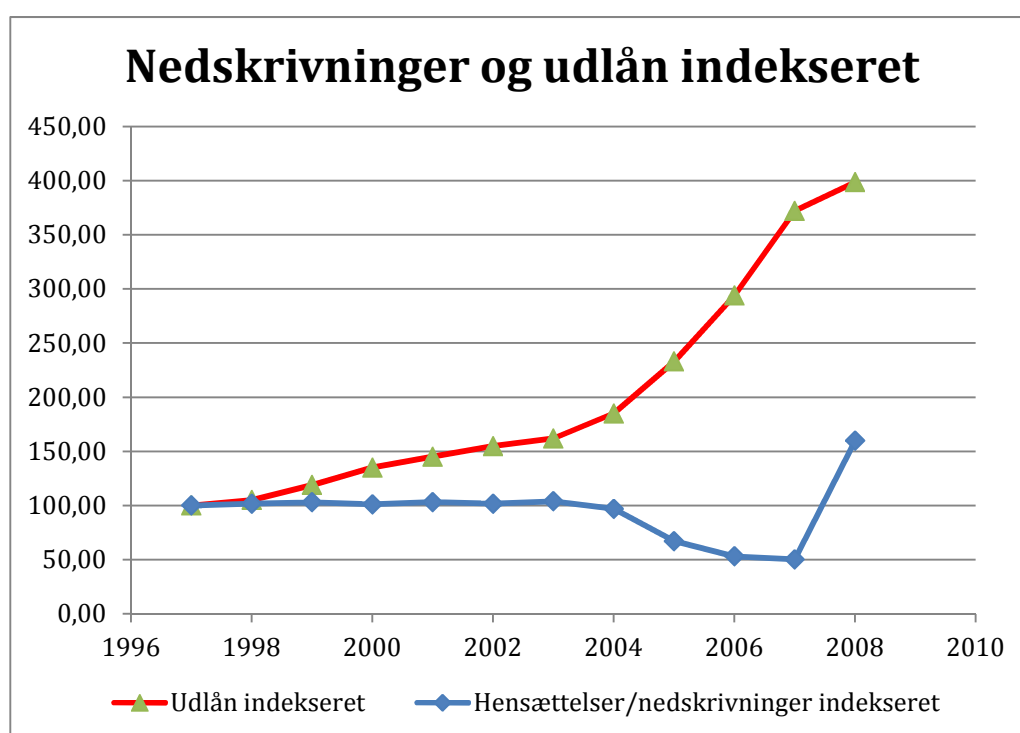
Figur 22

Der kan udbetales udbytte af årets overskud og akkumulerede nettooverskud fra tidligere år. Beslutningen omkring størrelsen af udbetalt udbytte træffes til den årlige generalforsamling. Det er ledelsens ansvar, at udbyttet ikke overstiger, hvad der er økonomisk ansvarligt for virksomheden. Det er dog klart, at gode år med store overskud skaber et pres og en forventning omkring størrelsen af udbyttebetaling fra aktionærerne. Et pres som umiddelbart på længere sigt ikke nødvendigvis kommer aktionærerne til gode. Det har i mange år frem til finanskrisen været utrolig indbringende at være bankaktionær, men siden 2008 er kurserne på de børsnoterede pengeinstitutters aktier styrtet på grund af krisens hårde tag på bankerne. Set i dette lys, kunne aktionærerne have været bedre stillet, hvis bankerne havde valgt at udbetale et mindre udbytte og i stedet polstre sig til de dårligere tider, som før eller siden vil komme. I sidste ende handler det om, at ingen kunne forudse den finansielle krise, som lige pludselig slog en hel globaløkonomi i knæ, og som gik hårdt ud over pengeinstitutter verden over, men i særdeleshed også i Danmark. Udbytteudbetaling eller ej havde krisen ramt de danske banker, men alt andet lige vil ekstraordinære indtægter i form af tilbageførte hensættelser lægge et ekstra pres på bankerne for at udbetale udbytte og dermed være med til at udhule egenkapitalen.

3.2.8 "Alt andet lige"-betragtning

For at besvare opgavens problemstilling er det interessant at vurdere de implementerede ændringer på kapitaldæknings- og nedskrivningsområdet siden 2005 med udgangspunkt i en tankegang omkring en alt andet lige betragtning. For at finde ud af om de nye regnskabsregler for nedskrivninger har haft en effekt på bankerne under finanskrisen, kan der anlægges en sådan tankegang. Med andre ord: Hvordan ville det have gået, hvis ændringer ikke var indført? Havde de været bedre eller dårligere stillet? I så fald kan det konkluderes, at ændringerne havde en effekt.

De to væsentligste forhold og udviklinger, som er beskrevet i de ovenstående afsnit, er de akkumulerede hensættelser/nedskrivninger og det samlede udlån. I nedenstående *Figur 23* er netop denne udvikling illustreret i indekseret form.

Figur 23

De indekserede kurver betyder, at de procentvise stigninger i henholdsvis nedskrivninger og udlån ses i samme graf, og udviklingen i disse to kategorier kan sammenlignes. Det ses, at der har været udlånsvækst over hele perioden, men især fra 2004 og frem, er de årlige stigninger store. Fra 2004 sker der samtidig et fald i kurven for den samlede hensættelses/nedskrivningskonto, hvilket er en foruroligende sammenhæng. Fra 2004 til 2007 vokser

gabets mellem udlån og de akkumulerede hensættelser/nedskrivninger voldsomt. Ændringen af regnskabsprincipper blev implementeret i 2005 og det er i netop dette år, at kurverne "knækker" i henholdsvis negativ og positiv retning.

Effekten af ændringen af regnskabsprincipper synes derfor tydelig, men det kunne derudover være interessant at sætte udviklingen mere på spidsen og inddrage en hypotetisk tendenslinje, som beskriver, hvordan udviklingen kunne have været, hvis ændringen til neutralitetsprincippet ikke havde fundet sted.

Der udtænkes to hypotetiske alternative udviklinger, som er baseret på to forskellige forudsætninger.

3.2.9 Alternativer

3.2.9.1 Alternativ 1

Her tages der udgangspunkt i de akkumulerede nedskrivninger i procent af det samlede udlån. I 2004 var dette tal faldet til 2,64%, efter i flere år have været svagt faldende jf. nedenstående *Figur 24*. Sammenholdt med den eksplosive vækst i udlån antages det, at procentsatsen fra 2004 fastholdes de tre efterfølgende år. Uden implementeringen af de nye regnskabsregler for nedskrivninger kunne det tænkes, at de akkumulerede nedskrivninger i procent af udlån havde ligget stabilt på dette niveau, da pengeinstitutterne i dette tilfælde ville have haft mulighed for at lægge lidt ekstra til side jf. de tidligere regler for hensættelser/nedskrivninger. Der var store overskud i disse 3 år, og det er hermed ikke usandsynligt, at pengeinstitutterne ville have valgt at hensætte yderligere beløb til fremtidige tab i disse gode år. Samtidig var procentsatsen nået et meget lavt niveau og en fastholdelse af 2,64% er således ikke en høj sats. Nedenstående *Tabel 5* bygger på denne forudsætning.

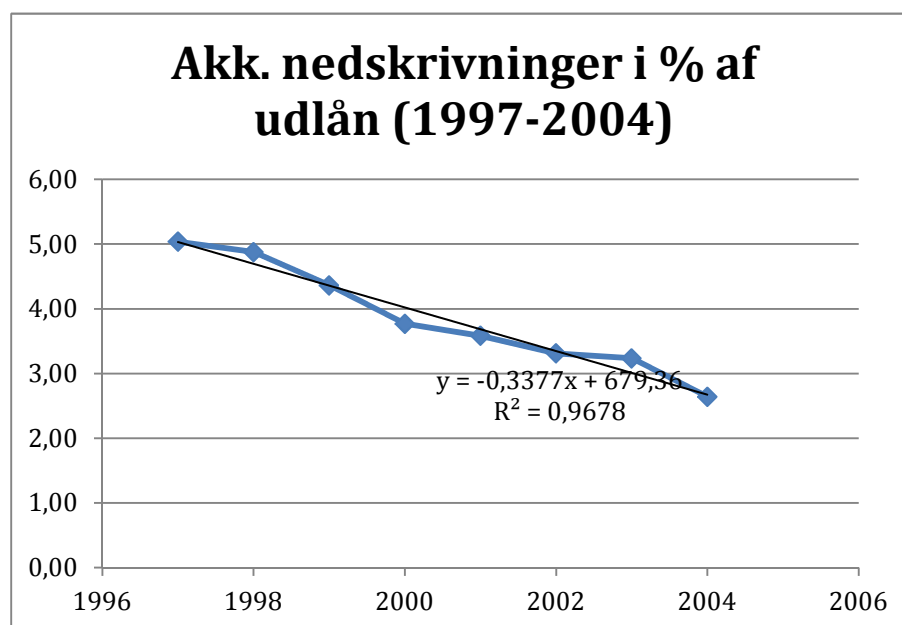
<i>Alternativ 1 - Fastholdelse af akk. nedskrivninger i % af udlån for 2004 = 2,64%</i>			
	2005	2006	2007
Akk. nedskrivninger i % af udlån	2,64	2,64	2,64
Beregnet akk. nedskrivning i 1.000 kr.	35.482.832	44.743.943	56.636.248

Tabel 5

Med en konstant fastholdelse af den akkumulerede nedskrivningsprocent af udlån findes de tilsvarende akkumulerede nedskrivninger, som det ses af tabellen. Det ses tydeligt, at denne forudsætning resulterer i en kraftigt stigende hensættelses/nedskrivningskonto.

3.2.9.2 Alternativ 2

I denne anden alternative udvikling tages der ligeledes udgangspunkt i grafen for de akkumulerede nedskrivninger i procent af udlån. For hele perioden fra 1997 og frem til 2004 har udviklingen heri været jævnt stabil med en svag faldende tendens, som det ses nedenfor. Dette alternativ tager udgangspunkt i en tese omkring, at denne samme faldende tendens ville fortsætte i årene efter 2004.

Figur 24

Udgangspunktet er, at kurven fastholder samme hældningskoefficient. Det vil sige, at de akkumulerede nedskrivninger i procent af udlån vil fortsætte samme udvikling, som har karakteriseret de foregående 8 år. Denne forudsætning må anses som værende sandsynlig. Kurven i ovenstående Figur 24 tog et kraftigt knæk i negativ retning efter 2004, hvilket skyldes en kombination af høj udlånsvækst og et stort fald i de akkumulerede nedskrivninger. Havde ændringen af reglerne for nedskrivninger/hensættelser ikke fundet sted, ville kurvens udseende højst sandsynligt have fulgt samme udvikling som i ovenstående Figur 24 - måske med en udfladning af kurven i de senere år. Forudsætningen i dette alternative udviklingsmønster bygger på en fortsættelse af en lineær ligning, hvilket i sidste ende vil betyde, at den ultimativt når et

nulpunkt. Det er naturligvis ikke realistisk, og en udfladning af kurven er dermed nok mere sandsynlig. Spørgsmålet er dog, hvornår udfladningen ville ske, hvilket man kun kan gætte på. Dette alternativ bygger imidlertid på antagelsen om, at kurvens hældning fastholdes i 2005 til 2007.

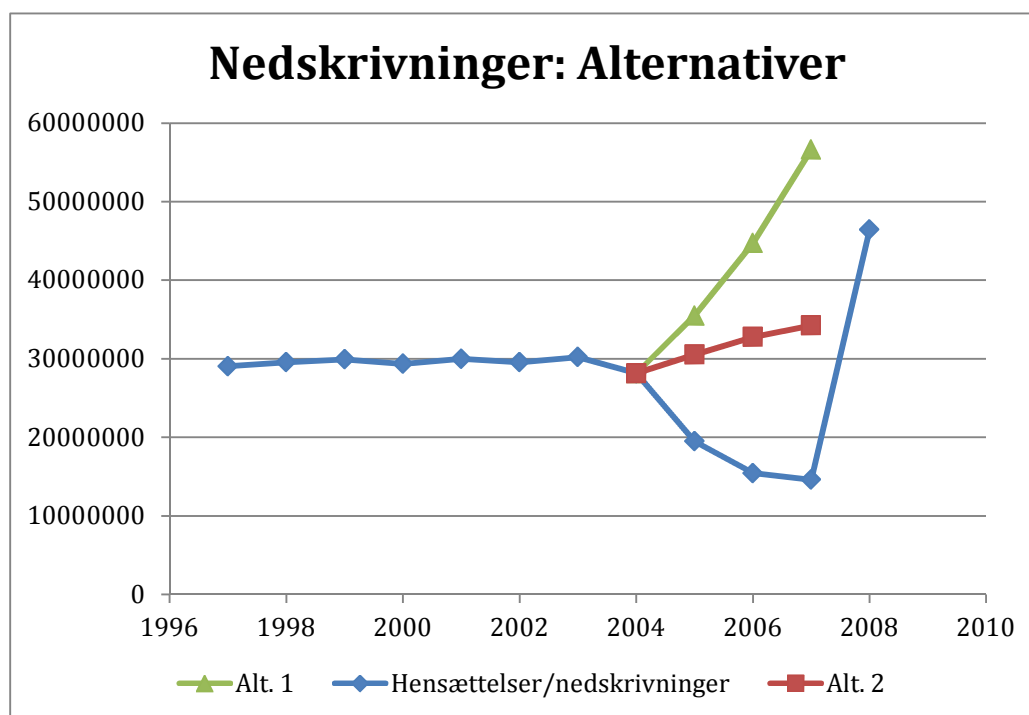
<i>Alternativ 2 - Fastholdelse af udviklingen i akk. nedskrivninger i % af udlån: $y = -0,3377x + 679,36$</i>			
	2005	2006	2007
Akk. nedskrivninger i % af udlån	2,27	1,93	1,60
Beregnet akk. nedskrivning i 1.000 kr.	30.532.185	32.777.262	34.243.759

Tabel 6

For at finde punkter for 2005 til 2007 findes linjens ligning ved at foretage en lineær regression, og de 3 procentsatser udledes. Herefter bruges de beregnede procentsatser og det faktiske udlån til at udlede de tilsvarende akkumulerede nedskrivninger. Her ses stigende akkumulerede nedskrivninger, men dog med en stigning som er mindre stejl end den beregnede i *Alternativ 1*.

3.2.9.3 Analyse af alternativer

De to alternative udfald, hvis ændringen af regnskabsprincip ikke var indtruffet, er beskrevet og beregnet ovenfor og illustreres i følgende *Figur 25*.

Figur 25

De akkumulerede nedskrivninger udgjorde i 2007 14,6 mia.kr. De to opstillede alternativer ville med udgangspunkt i de foretagne forudsætninger resultere i henholdsvis akkumulerede nedskrivninger på 56,6 mia.kr. og 34,2 mia.kr. i 2007. Der er tale om et gab mellem de aktuelle og de beregnede akkumulerede nedskrivninger på henholdsvis 42,0 og 19,6 mia.kr. Gabet illustrerer en mulig effekt af ændringen til neutralitetsprincippet i 2005.

Det er svært at konkludere, hvordan udviklingen i de akkumulerede nedskrivninger havde været, hvis ændringen ikke havde fundet sted. De to opstillede alternativer er to bud på dette. Et godt bud ligger højst sandsynlig et sted midt imellem de to alternativer. De nye nedskrivningsregler påtvang pengeinstitutterne at tilbageføre hensættelser og gjorde det samtidig umuligt for dem at hensætte/nedskrive til tab i de efterfølgende år i lige så høj grad, som de havde gjort før 2005. Generelle indikationer som eksempelvis det anstrengte boligmarked i USA var ikke grundlag nok for, at nedskrivninger kunne foretages i årene op til krisen. De tidligere regler for hensættelse til tab på udlån havde højst sandsynligt betydet en stigende hensættelses-/nedskrivningskonto i denne omtalte periode. Det kan derfor med stor sandsynlighed konkluderes, at ændringen til den internationale måde at nedskrive på har kostet banksektoren en stor del af den buffer, som ellers havde udgjort omkring 35-40 mia.kr. jf. afsnit 3.2.1 *Hensættelser og nedskrivninger*. I 2007 udgjorde bufferen i stedet 14,6 mia.kr., hvilket, givet at oven-

stående antagelser er retvisende, svarer til, at sektoren har mistet omkring 20-25 mia.kr. grundet de nye nedskrivningsregler jf. *Figur 11*. Det er et betydeligt beløb, som kan have haft stor betydning for pengeinstitutternes økonomiske styrke. I samme periode fra 2005 til 2007 faldt solvensen, så den tabte stødpude blev ikke bakket op af et stigende solvenskrav. Dette er i høj grad på grund af Basel II men ligeledes den store ekspansion, som afspejles tydeligt i den store udlånsvækst.

Ultimativt blev de internationale regnskabsstandarder og ændringen af regnskabsprincip for hensættelser/nedskrivninger pålagt fra international side i form af en EU forordning, og der var dermed ikke nogen valgfrihed i forhold til at gennemføre ændringerne. Måden hvorpå Finanstilsynet håndterede og fortolkede reglerne kan dog diskuteres. Pengeinstitutterne blev tæt fulgt og mange fik besked på at tilbageføre større beløb, end de selv havde beregnet jf. afsnit 2.6 *De danske regnskabsregler vedrørende hensættelser før 1. januar 2005*. Denne stringente handlemåde kan i bakspejlet ses som uhensigtsmæssig, men i sidste ende handler det om, at der i mange pengeinstitutterne blev ført strategier, som ikke sikrede dem mod en kommende finanskrise.

Ovenstående alternative analyser viser imidlertid, at indførelsen af dette neutralitetsprincip har stillet pengeinstitutterne væsentlig ringere, og at den havde en markant effekt. De store tal taler deres tydelige sprog.

3.2.10 Bankpakke II

Regeringen vedtog i januar 2009 en kreditpakke for penge- og realkreditinstitutter, som blev kendt som bankpakke II jf. afsnit 2.1 *Finanskrisen og de danske pengeinstitutter*. Bankpakken havde til formål at undgå, at virksomheder og privatpersoner kom i en kreditklemme, hvor de ikke havde mulighed for at låne til økonomisk sunde projekter.¹⁴⁴ Pengeinstitutterne kunne ansøge om et statsligt kapitalindskud, hvis de opfyldte nogle opstillede krav. Der var tale om et lån - såkaldt hybridkernekapital, som institutterne skal betale renter af og afdrage fuldt ud. Den danske stat vil modtage en rente, som svarer til risikoen for det pågældende institut og formodes at ligge på omkring 10%. Den vedtagne pakke havde en ramme på 100 mia.kr. for både penge- og realkreditinstitutter, hvoraf 75% ville gå til pengeinstitutterne.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Økonomi og Erhvervsministeriet, Pressemeddelelse "Aftale om kreditpakke på plads", 18.01.2009

¹⁴⁵ Økonomi og Erhvervsministeriet, Pressemeddelelse "Aftale om kreditpakke på plads", 18.01.2009

Omtrent et år senere var fristen for udbetaling fra bankpakken udløbet den 31. december 2009 og cirka 46 mia.kr. blevet udbetalt til 43 ansøgere.¹⁴⁶ Heraf står realkreditinstitutterne Real-kredit Danmark, BRF Kredit og DLR Kredit for ca. 9 mia.kr., hvilket vil sige, at der er blevet udbetalt 34 mia.kr. til danske pengeinstitutter.¹⁴⁷ Af de 34 mia.kr. har Danske Bank taget størstedelen - nemlig 26 mia.kr.¹⁴⁸

Sammenholdes dette tal med den mistede stødpude, som kunne opgøres til 20-25 mia.kr. jf. *Figur 11* ses det at ændringen af nedskrivningsreglerne har haft en kritisk betydning for pengeinstitutternes stabilitet under finanskrisen.

3.2.11 Delkonklusion

Implementering af IASBs incurred loss model for opgørelse af nedskrivninger til tab på udlån i 2005 resulterede i en stærk reduktion i pengeinstitutsektorens hensættelseskonto. Denne såkaldte hensættelseskonto havde før i tiden tjent som en ekstra stødpude eller en skjult reserve. Fra 2004 og frem til 2007 blev denne kapitalreserve reduceret med ca. 15,6 mia.kr., hvilket svarer til mere end en halvering. Dette indhug i pengeinstitutternes gemte buffer har alt andet lige givet dem dårligere forudsætninger for at komme helskindet gennem den finanskrisen, som for alvor indtraf i efteråret 2008.

Sektoren havde nydt godt af den lange periode med højkonjunktur og de årlige overskud blev større og større frem til 2006. I 2007 præsenterede pengeinstitutterne ligeledes et flot resultat, hvorefter 2008 gav røde tal på bundlinjen.

De gode resultater og den imponerende indtjeningssevne havde ligeledes givet sektoren mod og villighed til ekspansion og det samlede udlån steg drastisk. Fra 1997 og frem til 2008 var udlånet for hele branchen steget med cirka 300%. Faldende nedskrivninger og stigende udlån resulterede i, at nedskrivninger i procent af udlån var faldende og udgjorde i 2007 under 1%.

Fra 2003 til 2006 observeres der særlig gode forrentningsprocenter af pengeinstitutternes egenkapital - de ligger omkring 20% årligt. Det er flotte afkast, som gør bankaktier til gunstige investeringsobjekter, men dette store fokus på forrentningen har også en bagside. Incita-

¹⁴⁶ Økonomi og Erhvervsministeriet, Pressemeddelelse " Udbetaling af kapital fra Kreditpakken er nu gennemført", 08.01.2009

¹⁴⁷ Sonny Wichmann, "De har fået del i Bankpakke 2", 18.12.2009

¹⁴⁸ Hanne Arentoft, *Bankpakke 2 udnyttet halvt ud*, 08.01.2010

mentet i at minimere bankens egenkapital for at opnå højere procentvise afkast er problematisk i det tilfælde, at det går ud over bankernes stabilitet.

Reduceringen af banksektorens tidligere ekstra reserve blev ikke opvejet af en højere solvens. Fra 2005 til 2007 faldt solvensprocenten til 12,3%, hvilket er den laveste sats siden 1999. Faldet heri skyldes primært den høje udlånsvækst og implementeringen af Basel II, som omhandler kapitaldækningsregler. Effekten af Basel II var en lempelse af kapitalkravsområdet, hvilket i høj grad er foruroligende for en sektor, som i forvejen var blevet pålagt at tilbageføre store summer fra deres reserver. Godt nok er egenkapitalen steget over den analyserede årrække, men stigningen i udlån har været større, hvilket afspejles i en forhøjet gearing i sektoren frem til krisens indtraf.

Der blev udbetalt store beløb i udbytte til aktionærerne helt frem til 2008, hvor der paradoksalt blev udbetalt 9,5 mia.kr. Disse udbytter blev udbetalt til aktionærerne efter deres og ledelsens ønske.

Analyserne af de opstillede alternativer giver et indblik i, at ændringen af regnskabsregler i 2005 uden tvivl har haft en betydning for pengeinstitutternes stabilitet under finanskrisen. Beløbene, som er blevet udbetalt grundet skift i regnskabsregler, er store og ikke uden betydning. Der er tale om beløb i milliardklassen og sammenholdt med størrelsen af statens bankpakke II er det ikke uvæsentlige tal.

Ultimativt er den afgørende faktor for pengeinstitutternes seneste krise dog, at de enkelte institutter ikke har formået at sikre sig økonomisk mod fremtidige tab. Ændringen af måden for nedskrivninger har uden tvivl haft en betydning for bankernes situation og hele implementeringen krævede en holdningsændring i måden, hvorpå nedskrivninger/hensættelserne blev foretaget. Det var et farligt regelsæt at implementere på toppen af en højkonjunktur, men i sidste ende bærer bankerne naturligvis selv det endelige ansvar. De burde, sammen med Finanstilsynet, have set advarselsslamperne blinke og have kompenseret for de lavere akkumulerede nedskrivninger ved at forhøje deres krav til kapitalen. Dette var imidlertid ikke tilfældet, da der på samme tid blev indført regler på kapitaldækningsområdet, som kun sænkede kravene hertil. De regulerende myndigheder udsendte således signaler omkring lempelser af den økonomiske ballast og styrke, men pengeinstitutterne, bærer selv det endelige ansvar og burde have polstret sig bedre.

3.3 Effekten af ændringen af reglerne for hensættelser/nedskrivninger: Analyse ud fra interviews

I undersøgelsesprocessen til denne afhandling er der blevet rådført med nogle erfarne fagfolk med en relevant viden om emnet hensættelse til tab på debitorer. De har alle fem været i branchen længe, og var det også, da de internationale standarder blev introduceret tilbage i 2005 og har derfor et godt indblik i, hvordan bankerne og deres interessenter reagerede dengang og hvordan det har påvirket frem til nu.

De har alle fem forskellige baggrunde, hvorfor de hver især kan bidrage med ny viden og en anderledes synsvinkel end de resterende, respondenter kan.

Arne Perlt er tidligere kreditchef og vicedirektør i Forstædernes Bank og kan bidrage til analysen, idet han har vinklen fra bankernes side og har været med til at beregne hensættelserne og kapitalkravet fra før ændringen og frem til 2009.

Thomas Hjortkjær Petersen arbejder som statsautoriseret revisor hos Deloitte og har derved et brugbart indblik i, hvordan regnskabsreglerne er bygget op, og i hvilket omfang det rent praktisk har påvirket bankerne. Ydermere vil hans synsvinkel være mere objektiv, da en revisor ikke burde have en personlig interesse i, hvad et pengeinstituts regnskab viser, hvad enten det er godt eller dårligt, da en revisor skal være sine kunder uafhængig.

Lars Østergaard arbejder i Finanstilsynet, som er den tilsynsmyndighed, der skal holde kontrol med, hvorvidt pengeinstitutterne i Danmark overholder de gældende regler for blandt andet beregning af kapitalkrav.

Jan Kondrup, direktør i Lokale Pengeinstitutter og hans kollega Henrik Ullersted har også pengeinstitutternes synsvinkel, men ikke i samme grad som Arne Perlt, da de repræsenterer mange banker overordnet og ikke er påvirket af det enkelte pengeinstituts individuelle økonomiske risikoprofil.

Til sammen kan disse fem forskellige personer hjælpe til med, at give et svar på, hvorvidt de danske pengeinstitutters økonomiske stabilitet er blevet påvirket grundet brugen af de internationale standarder frem for de tidligere danske ved beregning af hensættelse til tab på debitorer under finanskrisen.

3.3.1 Internationale standarder

De fem respondenter er alle fem enige om, at ændringen af regnskabsstandarderne tilbage i 2005 har haft en betydning for bankernes stabilitet, men hvorvidt det har været af afgørende betydning for finanskrisen, er der delte meninger om.

Det er et faktum, at hensættelserne/nedskrivningerne blev nedsat markant med indførelsen af de nuværende regler tilbage i 2005 jf. afsnit 3.2.1 *Hensættelser og nedskrivninger*. Jan Kondrup fra Lokale Pengeinstitutter, mener, at ændringen har haft stor betydning for pengeinstitutternes stabilitet i Danmark:

*"... At man laver disse regler, der fjerner polstringen i pengeinstitutterne, så de ingen tøj har på da krisen kommer, det har i høj grad været med til at forstærke krisen. Det havde jo været bedre, at man havde haft noget at tære på, da den kom."*¹⁴⁹

I forlængelse af dette mener Henrik Ullersted fra Lokale Pengeinstitutter, at pengeinstitutterne ikke havde mulighed for at nedskrive, selv om der sandsynligvis ville komme tab på den pågældende debitor af den grund, at der endnu ikke var forekommet OIV:

*"Men pengeinstitutterne har jo stået i en situation, hvor de har ydet lån og vidst, at der på porteføljeniveau var en tabssandsynlighed større end 0 på de her lån, men alligevel måtte de ikke indregne en nedskrivning, for der var jo ikke indtruffet objektiv indikation på værdiforringelse."*¹⁵⁰

Med al sandsynlighed vil der, set på porteføljeniveau, komme tab på sigt på et pengeinstituts engagementer. Der foreligger dog langt fra altid en objektiv indikation for, hvor meget eller hvornår tabet vil komme. Når en krise rammer har det den effekt, at nedskrivningerne vil øges markant, og bankerne vil stå over for omkostninger, der ikke var budgetteret med. Nedskrivninger påvirker årets resultat og derved egenkapitalen, og hvis bankerne oplever flere år i træk med rigtig høje nedskrivninger, kan det komme til at true deres kapital og derved deres eksistensgrundlag. Kan et pengeinstitut ikke overholde de gældende kapitalkrav, kan de blive nødsaget til at lukke jf. afsnit 2.8 *Kapitalkravsdirektivet*. Før i tiden havde pengeinstitutterne denne buffer primært i A-hensættelserne, som de havde oparbejdet gennem flere gode år til brug ved dårligere tider jf. afsnit 2.5 *Overgang fra de danske regnskabsregler til internationa-*

¹⁴⁹ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8, side 185

¹⁵⁰ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8, side 183

le regnskabsregler, men da dette ikke længere er en mulighed, kan det have haft betydning for stabiliteten, da krisen ramte.

Frem til 2005 havde pengeinstitutterne placeret en hel del af deres overskud i hensættelserne,

"De havde en gammel hensættelseskonto, som var rimelig polstret og den skulle jo bringes ned. De havde lagt penge til side til dårligere tider og der blev de pålagt at fjerne dem."¹⁵¹

De store kapitalbuffer, som pengeinstitutterne havde oparbejdet frem til ændringen i 2005, var ikke noget, pengeinstitutterne fik lov til at beholde. Ved indførelsen af IAS 39 blev der jf. afsnit 2.6 *De danske regnskabsregler vedrørende hensættelser før 1. januar 2005* udarbejdet nye åbningsbalancer, og pengeinstitutterne blev nødsaget til at tilbageføre store dele af deres hensættelser og mistede derved en allerede oparbejdet kapitalbuffer.

"Så i virkeligheden fik man tilbageført en meget stor del af sektorens hensættelseskonto i 2005. Og man skulle jo også indberette en åbningsbalance til tilsynet fra 1. januar 2005, så tilsynet var sikret, at man nu også anvendte de nye regler som intentionen var."¹⁵²

3.3.2 Tilsynets rolle

For at sikre at alle pengeinstitutter tilbageførte det, de skulle, blev de stikprøvevist udvalgt og Finanstilsynet gennemgik disse banker for at sikre overholdelse af de nye regler. Dette gjorde det umuligt for pengeinstitutterne subjektivt at tage stilling til fremtidige tab, som det tidligere var muligt. Finanstilsynet har til opgave at holde tilsyn med, hvorvidt pengeinstitutterne overholder de gældende regler jf. afsnit 2.2 *Finanstilsynet*, men der er delte meninger om i hvilket omfang, Finanstilsynet har været konsekvent i deres tilsyn, og om de har været for strikse til at begynde med i deres tolkning af lovgivningen. Lars Østergaard fra Finanstilsynet mener, at deres opgave med tilsyn af pengeinstitutterne har været konsekvent også efter finanskrisen, men at de samlede nedskrivninger har ændret sig i takt med, at økonomien har ændret sig:

"Jeg vil ikke sige, at der er blødt op på reglerne. Der er jo sket det, at konjunkturerne har ændret sig, så der også efter IFRS skal nedskrives væsentlig mere. Så det er jo snarere det,

¹⁵¹ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8, side 184

¹⁵² Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8, side 184

man ser - at der er incurred losses nu. Så derfor har man fået store nedskrivninger i de sidste par år."¹⁵³

Lars Østergaard mener, at opblødningen er kommet, fordi økonomien er dårligere, og derved vil det automatisk være muligt at registrere objektiv indikation ved større tab end, når samfundet er inde i en højkonjunktur.

"... Selve reglerne er ikke ændret, men der er ikke samme behov for at holde fast i, at de endelig ikke må nedskrive for meget - det har snarere været den anden vej de sidste to år."¹⁵⁴

Det er Henrik Ullersteds erfaring med arbejdet i Lokale Pengeinstitutter, at Finanstilsynet ser mere lempeligt på reglerne og har givet mere rum til fortolkning de senere år efter finanskrisen. Dette virker som en rimelig udvikling, da sådanne regelændringer ofte kræver en indkørfase, spørgsmålet er bare, hvorvidt de var for stramme i starten, og om lempelsen kom for sent. At Finanstilsynet, efter Henrik Ullersteds mening, har lempet for reglerne, kan fremtidigt have en positiv indvirkning, da det betyder, at pengeinstitutterne kan øge deres nedskrivninger, men for finanskrisens omfang er denne lempelse muligvis kommet for sent.

*"... Tilsynet har måske ændret lidt i sin fortolkning, som jeg ser det fra vores synsvinkel... Reglerne siger, der skal være indtruffet OIV, der har en effekt på forventede fremtidige betalinger forinden, at instituttet kan og skal foretage en nedskrivning. I tilsynets såkaldte "julebrev" for 2008 spillede tilsynet imidlertid ud med en ræsonnementskæde, hvorefter man ikke matematisk behøvede at kunne vise, at der var indtruffet OIV, der havde en effekt på de forventede fremtidige betalinger, men hvis man kunne argumentere for et eller andet forhold, der havde igangsat en række bølger, som førte til en værdiforringelse af udlån, så kunne man komme igennem med det. Det var i hvert fald nye tider."*¹⁵⁵

Thomas Hjortkjær Petersen er af den opfattelse, at Finanstilsynet er blevet meget mere lempelig i deres bedømmelse af, hvorvidt der ligger en risiko i pengeinstitutternes kundeporteføljer eller ej.

¹⁵³ Interview med Lars Østergaard, bilag 6, side 160

¹⁵⁴ Interview med Lars Østergaard, bilag 6, side 160

¹⁵⁵ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8, side 190

"Opblødning er for at sige det mildt. Jeg vil sige, at der har de vendt fuldstændig på en tallerken. Nu er der stort set ikke noget, der er noget værd mere."¹⁵⁶

Han mener dog ikke, dette skyldes finanskrisen, men at Finanstilsynet har haft nogle sager, hvor det fremstår, som om de ikke har reageret, når der har været noget at rapportere om. Dette gælder for eksempel Roskilde Bank, hvor de havde rapporteret om nogle mangler, men hvor nogen mener, de ikke har fulgt op på problemerne,¹⁵⁷ hvilket kan have gjort bankens situation værre, da krisen ramte.

Finansverdenen har lært af disse oplevelser og har gjort sig mange erfaringer, hvilket vil være behjælpeligt i fremtiden, hvorfor det er muligt, at Finanstilsynet under deres tilsyn vil gøre det muligt for pengeinstitutterne at foretage mere realistiske hensættelser. Om det er gennem en opblødning af reglerne, eller en ændring er ikke afgørende, men flere forhold taler for, at det bliver muligt for bankerne at nedskrive mere, end det er muligt i dag for at sikre den økonomiske stabilitet.

3.3.3 Længerevarende højkonjunktur

Samfundet var meget påvirket af den lange optur, økonomien havde befundet sig i siden starten af 90'erne, hvilket sandsynligvis har haft en indflydelse på pengeinstitutternes beslutninger og dømmekraft.

"Man talte jo også makroøkonomisk om, at nu ville der aldrig komme de her nedgangscykler selv om erfarne mennesker, som jeg sagde "selvfølgelig kommer de."¹⁵⁸

Et eksempel hvorpå det ses, at folk var inde i en tankegang om, at det kun ville gå op, var kreditvurderingen af ejendomme. Der var ingen nervøsitet omkring, hvorvidt det på sigt ville hænge økonomisk sammen, selv om det ikke gjorde det nu, for om et halvt år ville ejendomspriserne være steget. Denne indgangsvinkel fungerede i en lang periode, lige indtil krisen ramte i 2008 jf. afsnit 2.1 *Finanskrisen og de danske pengeinstitutter*. Det er muligt, at også pengeinstitutterne blev påvirket af opgangstiderne og derfor ikke ville have hensat så meget som ellers, men alt andet lige må det antages, at de ville have gjort brug af muligheden for at

¹⁵⁶ Interview med Thomas Hjortkær Petersen, bilag 7, side 178

¹⁵⁷ Interview med Thomas Hjortkær Petersen, bilag 7

¹⁵⁸ Interview med Arne Perlt, bilag 5, side 142

foretage større hensættelser, når de havde den. Pengeinstitutterne ville have foretaget større hensættelser, end de gjorde frem til krisen, men ikke nødvendigvis nok til, at det ville have forhindret krisens store omfang. Om ikke andet ville de med høj sandsynlighed ikke have foretaget tilbageførsler af hensættelser.

Arne Perlt mener, at udtalelser, som beskylder regnskabsændringen for krisens omfang, er, at tage munden for fuld i spørgsmålet om, hvorvidt han mener, ændringen har haft en indvirkning på bankerne under finanskrisen.

*"Det er der ingen tvivl om at der har. På den anden side så tror jeg også, at man skal passe på ikke at sige "at hvis vi nu bare havde haft de gamle nedskrivningsprincipper, så havde vi ikke haft nogen problemer, for så havde vi været polstrede, og så havde vi været klar, når den her krise nu kom". Fordi den krise kom, når man sad inde i systemet, som en tsunami og der er ikke nogen, der vidste, at den krise kom. Der skete så mange ting helt op til den dag, hvor Lehman Brothers røg, hvor den adfærd, der var hos alle de kloge hoveder, viser, at de heller ikke havde set den komme."*¹⁵⁹

Dette aspekt, hvormed finanskrisen kom som en overraskelse for hele verden, kan have forstærket effekten, idet ingen var af den opfattelse, at det ville begynde at gå ned af igen. Verdensøkonomien var inde i en højkonjunktur og havde været det så længe, at det ikke var på tale, at der ville komme en lavkonjunktur. Dette gjorde folk uforsigtige, hvilket er en af Arne Perlts argumenter for, at krisen stadig ville have ramt pengeinstitutterne hårdt, hvis de internationale standarder ikke var blevet implementeret i 2005.

*"... Jeg kunne godt forestille mig, at selv om vi havde haft de gamle principper så var der alligevel sket det. Vi havde haft så lang tid med højkonjunktur, og vi troede alle sammen, at det her kan kun gå op og op og op."*¹⁶⁰

Det er muligt, at disse unaturligt lange opgangstider havde affødt en forventning om, at det kun ville gå op, og at denne tankegang ville have betydet, at pengeinstitutterne ikke ville have foretaget hensættelser til tab på udlån og dermed påvirket hensættelseskontoen i opadgående retning. På trods af dette ville muligheden for at foretage større hensættelser med sandsynlighed have betydet, at bankernes samlede hensættelser ville have været større med de gamle

¹⁵⁹ Interview med Arne Perlt, bilag 5, side 141

¹⁶⁰ Interview med Arne Perlt, bilag 5, side 141

regler frem for de nuværende. Det hænger sammen med, at det er svært at forstille sig, at pengeinstitutterne ville have tilbageført hensættelser, hvis de nye regler ikke var blevet implementeret, da dette ikke havde været en tendens frem til 2005.

Et andet aspekt, der kunne have gjort virksomheder, inkl. pengeinstitutterne, uforsigtige, var, at mange medarbejdere, også dem med mange års erfaring, ikke havde oplevet andet end opgangstider.

"Der var mange i sektoren, der var blevet ansat og udlært og med tiden blevet garvede kreditfolk, som ikke havde set f.eks. en ejendom falde i pris".¹⁶¹

Det kan være svært at tro på noget, man aldrig har set eller oplevet selv hvis alting går fremragende, og der ingen indikationer er for en krise, hvorfor så tro der kommer en. Disse medarbejdere havde hørt om kriser og læst om kriser, men havde aldrig oplevet en selv i den tid de havde arbejdet med kreditvurdering. Den positive stemning havde bredt sig og kunne have været med til at fremprovokere denne lidt ubekymrede fremgangsmåde.

3.3.4 Indlån

Pengeinstitutter er primært finansieret via indlån¹⁶², hvilket er en af grundene til at de er meget sårbare når der kommer nedgange i økonomien.

"... Der er en risiko for, at der kommer, det man kaldet et "run" på banken, ligesom der kom på Northern Rock, så det er helt klart, at det er noget, der går ind og påvirker et pengeinstitut."¹⁶³

Dette "run" på bankerne er jf. afsnit 3.1.2 *Hjælpepakker fra staten*, når indlånerne bliver usikre på, om de kan få deres penge ud og derfor begynder at hive dem ud af bankerne. Det skal her pointeres, at de betydelige indlånere er andre pengeinstitutter. Da for eksempel Roskilde Bank gik ned, betød det, at de store kredit- og pengeinstitutter mistede en del af tilliden til de øvrige mellemstore banker, og indlånet blev sat under pres.

¹⁶¹ Interview med Arne Perlt, bilag 5, side 143

¹⁶² Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7

¹⁶³ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7, side 171

*"Og det der er udfordringen i forhold til finansielle virksomheder, det er, hvis virksomhederne lige pludselig begynder at trække deres penge ud. Så trækker du altså stikket i en bank, så går den ikke, og det kan ske i løbet af en måned."*¹⁶⁴

Denne dominoeffekt blev delvist stoppet af folketinget, da de indførte bankpakkerne,

*"Jeg tror ikke, at der er nogen, der kan forestille sig hvad der vil ske på indlånsmarkedet, hvis bankpakkerne ikke var kommet, og folk ikke var trygge ved at have deres penge i banken. Det er altså i virkeligheden noget af det, der er vigtigt for stabiliteten i det system, det er, at vi er trygge ved at sætte vores penge ind."*¹⁶⁵

3.3.5 Medierne

Pressen har en stor indflydelse på befolkningen og kan være med til at forværre tilstande og har til tider haft en tendens til at blæse ting op til noget de nødvendigvis ikke er, hvorfor det er muligt, at de har spillet en rolle i, hvor voldsom krisen er blevet:

*"... Kombineret med en presse, der ikke helt forstår, hvad et bankregnskab er, og den måde de kan finde på at køre hets mod en bank. Amagerbanken var vel et meget godt eksempel på det, hvor der bare kommer 14 dage i streg, hvor en eller anden bank er på forsiden. Det er altså noget af det, der kan skabe "run" på en bank."*¹⁶⁶

Disse risici er alle meget afgørende for pengeinstitutterne, men burde i teorien ikke være en faktor, da solvensbehovet skulle dække dem. Så de risici, der ikke vises i regnskabet grundet den objektive indikation, vises så i solvensbehovet i stedet.

3.3.6 Kapitaldækningskravene

Som nævnt tidligere er det ikke kun hensættelses-/nedskrivningsreglerne, som har haft indvirkning på pengeinstitutternes økonomiske stabilitet under krisen. Kapitalkravenes opgave er at sikre en økonomisk buffer gennem en minimumskapital frem for gennem hensættelser/nedskrivninger og derved sikre mod de tab, en bank kan få, som de ikke har haft mulighed for at nedskrive på grund af reglen om objektiv indikation.

¹⁶⁴ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7, side 172

¹⁶⁵ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7, side 171

¹⁶⁶ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7, side 172

For et pengeinstituts økonomiske stabilitet er det som udgangspunkt ligegyldigt, om bufferen ligger i form af hensættelser eller som en del af kapitalkravet. Det vigtigste er, hvorvidt bankerne har noget at stå imod med, så de ikke ender i økonomiske vanskeligheder, når en krise rammer. Disse regler har ændret sig løbende og den seneste ændring kom tilbage i 2007, lige inden krisen ramte. Denne ændring betød, at kapitalkravet for de fleste pengeinstitutter i Danmark blev lempet jf. afsnit 2.8 *Kapitalkravsdirektivet*. Hos de større pengeinstitutter fordi de benyttede sig af den avancerede model og hos de mindre pengeinstitutter, fordi deres kundeportefølje overvejende består af små og mellemstore virksomheder.

Bankernes stabilitet bliver til en vis grad dækket af kapitaldækningskravene, da der er et minimum på 8% jf. afsnit 2.8 *Kapitalkravsdirektivet*, et minimumskrav der betyder, at hvis kapitalen er nede på 7,5%, så lukker Finanstilsynet banken ned.¹⁶⁷ Basel II udvidede beregningsmetoden så pengeinstitutterne havde mulighed for, ud fra nye modeller, at udarbejde det individuelle solvensbehov ud fra historik, hvilket virker fornuftigt, da alle pengeinstitutter har en forskellig kundeportefølje og risikoprofil. Da der i en længere periode ikke havde været tab, resulterede det i lempede kapitaldækningskrav. Dette forårsagede igen, at pengeinstitutterne oparbejdede en mindre kapitalbuffer.

3.3.7 Stress-test

En måde, hvorpå pengeinstitutterne kan arbejde med deres, risikoprofil er gennem udarbejdelse af stress-tests. Her går man ind og stiller nogle forskellige scenarier op for at se hvordan bankerne vil reagere i tilfælde af, at aktierne for eksempel falder med 20% eller hvis renten stiger med 2%.

*"Det synes, jeg er en god ide... og det er vel også med til at gøre det mere gennemsigtigt over for ikke så regnskabskyndige og så oversætte, hvad betyder de her regler."*¹⁶⁸

Stress-test kan derfor være et værktøj til at opgøre solvensbehovet, idet de viser, at med disse forudsætninger og de forventede tab, vil det have en given effekt på pengeinstituttet, og hvis banken skruer på enkelte variable, hvordan vil det så påvirke.

¹⁶⁷ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7

¹⁶⁸ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7, side 176

3.3.8 Sammenhæng mellem de internationale standarder og kapitaldækningskravene

Nedskrivningsreglerne og kapitaldækningsreglerne har en god basis for at supplere hinanden. Skruer man op for den ene, er der mulighed for at skrue ned for den anden faktor, da både ekstra hensættelser og kapitalkrav kan give pengeinstitutterne en økonomisk buffer.

"Der er jo ingen tvivl om, at jo skrappe kapitaldækningskrav man har, jo mindre er det nødvendigt at nedskrive."¹⁶⁹

Det er dog ikke dette, der er sket. Hensættelses/nedskrivningsreglerne blev strammet markant tilbage i 2005, hvor det blev gjort mere vanskeligt, at hensætte/nedskrive, og de samlede nedskrivninger faldt markant. Teoretisk skulle dette betyde, at kapitaldækningskravene blev øget, da pengeinstitutternes solvensbehov blev højere og derved supplerede de faldende hensættelser/nedskrivninger. Disse to modstridende handlinger, med lavere nedskrivninger samtidig med lavere kapitalkrav, har alt andet lige betydet, at bankerne ikke har haft den nødvendige kapitalbuffer til at klare sig gennem en krise.

Samtidig skal det tages i betragtning, at når pengeinstitutterne nedskriver, så reduceres årets resultat, som så overskudsdisponeres til egenkapitalen. Nedskrivningerne påvirker derved egenkapitalen i negativ retning.

Modstridende betyder dette teoretisk, at høje nedskrivninger forværrer pengeinstitutternes kapital, hvorfor det er vigtigt, at pengeinstitutterne hele tiden balancerer dette, så de ligger inde med en kapital, der kan bære højere nedskrivninger.

3.3.9 Delkonklusion

Det er et faktum, at pengeinstitutterne, ved ændringen, blev tvunget til at nedbringe deres akkumulerede hensættelser/nedskrivninger markant for at overholde de nye regler samtidig med, at kapitalkravet blev lempet grundet implementeringen af Basel II. Tilsammen har dette betydet, at pengeinstitutterne ikke har været i besiddelse af en kapitalbuffer til at stå imod med under den nuværende krise. En kapitalbuffer de godt kunne have brugt, hvilket blandt andet ses i de pengeinstitutter, der har måttet bukke under samt de pengeinstitutter, som var nødsaget til at modtage kapital fra staten gennem bankpakkerne. Det kan derfor konkluderes, at æn-

¹⁶⁹ Interview med Arne Perlt, bilag 5, side 145

dringen har været med til at svække pengeinstitutternes økonomiske situation og derfor har haft en indvirkning under den finansielle krise.

At pengeinstitutterne har manglet en kapitalbuffer skyldes uden tvivl ændringen i brugen af de internationale standarder frem for de tidligere danske regler, men hvorvidt det har haft en afgørende effekt på bankernes økonomiske stabilitet under krisen er sværere at konkludere på.

Det er muligt at samfundet, inklusiv pengeinstitutterne selv, var blevet påvirket af en usædvanlig lang højkonjunktur og derved var blevet uforsigtige, forstået på den måde, at de ikke forsøgte at forebygge og forberede sig på en kommende lavkonjunktur. Derimod foretog pengeinstitutterne risikable investeringer og kreditvurderinger, som under normale omstændigheder ikke ville forekomme - alt sammen fordi den konstante opgang havde gjort dem urealistisk optimistiske. Denne adfærd gjorde ikke situationen bedre for pengeinstitutterne og ville sandsynligvis have været den samme under de tidligere regler for hensættelse til tab på debitorer. Bankerne ville dog dengang have haft en større ballast at stå imod med. Dette kan tale for, at pengeinstitutterne selv bærer en del af skylden for i hvilket omfang, de var eller ikke var rustet til at overkomme en nedgang i økonomien.

En anden faktor, der kan have spillet ind ud over ændring af lovgivning, er pressen. De har en tendens til at blæse en stemning op og kan have været med til at forværre pengeinstitutternes situation med dårlig omtale.

Lige meget hvordan man vender og drejer det, så falder det altid tilbage til, at pengeinstitutterne ikke lå inde med en kapital, der kunne klare en krise, hvilket kunne have været forhindret ved brug af større hensættelser/nedskrivninger eller strengere kapitalkrav.

3.5 Expected loss modellens betydning for pengeinstitutternes stabilitet

I november 2009 udsendte IASB et Exposure Draft, som indeholdt principper for måling af finansielle instrumenter og herunder en ny model for nedskrivninger kaldt expected loss modellen.¹⁷⁰ Udkastet kommer efter den nuværende incurred loss model, som er blevet udsat for en del kritik efter den globale finanskrisens frembrud. Det skyldes, at den nuværende model, som tidligere beskrevet jf. afsnit 2.7 *De nye gældende internationale regnskabsregler - IAS 39*, kræver en objektiv indikation på værdiforringelse, før en nedskrivning må foretages, hvilket resulterer i, at nedskrivninger falder på et relativt sent tidspunkt. Efter denne metode går

¹⁷⁰ Deloitte, "Finansielle instrumenter: Amortiseret kostpris og nedskrivning"

man fra start af ud fra, at der ikke vil ske nogen tab på udlånet, da der jo først må nedskrives når der foreligger en objektiv indikation herfor. Udgangspunktet er dermed ingen tab. Når den effektive rente skal beregnes efter den nuværende model, tages der derfor ikke hensyn til fremtidige tab. Her amortiseres renteindtægter, gebyrer og transaktionsomkostninger over lånets forventede løbetid med udgangspunkt i den effektive rente, som således opgøres uden forventede kredittab.

Ifølge expected loss modellen vil forventede kredittab derimod være indregnet i den effektive rente fra første indregning af lånet.¹⁷¹ Den effektive rente vil efter denne model afspejle den reelle indtægt, som pengeinstitutter har ved at yde lånet. Den nuværende metode er blevet kritiseret netop for at indregne høje renteindtægter, selv når der forventes fremtidige tab på en portefølje af udlån. Dette resulterer i nogle bratte fald i resultatopgørelsen, når en objektiv indikation endelig fremkommer, hvilket ikke er ønskværdigt, hvis der tilstræbes finansiel stabilitet.

Efter expected loss modellen skal pengeinstitutterne revurdere deres forventede pengestrømme på hver balancedag, og alle ændringer heri skal indregnes i resultatopgørelsen og udgør dermed periodens nedskrivninger. Disse reguleringer kan være både positive og negative afhængig af pengeinstituttets forventninger til de fremtidige pengestrømme. Ligeså snart der er forventninger til et tab, skal det således indregnes.

IASB skriver i deres Exposure Draft, at formålet med den foreslåede expected loss model er at give regnskabsbrugerne større mulighed for at forstå og bruge en given information omkring et pengeinstituts finansielle aktivers kreditkvalitet.¹⁷²

3.4.1 Effekterne¹⁷³

De vigtigste og meste betydningsfulde effekter af en ændring til expected loss modellen optræder her.

¹⁷¹ Danmarks Nationalbank, "Kvartalsoversigt, 1. Kvartal 2010", side 92

¹⁷² IASB, Exposure Draft: *Snapshot: Financial Instruments: Amortised Cost and Impairment*, November 2009, side 7

¹⁷³ IASB, Exposure Draft: *Snapshot: Financial Instruments: Amortised Cost and Impairment*, November 2009

3.4.1.1 Tidligere indregning af forventede tab

Den overordnede ændring ved implementering af expected loss modellen er, at de forventede tab indregnes tidligere. De forventede tab indregnes allerede ved første indregning og ændringerne heri reguleres årligt. Der kræves ingen objektiv indikation på værdiforringelse, for at indregning kan ske, hvilket som nævnt betyder, at de forventede tab kan afspejles i regnskaberne på et tidligere tidspunkt. Dette vil alt andet lige gøre pengeinstitutterne mere robuste og hårdføre over for fremtidige ændringer i økonomien. Den tidligere indregning vil have en modcyklisk effekt, som vil lede til større nedskrivninger i de gode tider modsat den nuværende model, som kan virke procyklisk.

3.4.1.2 Forventede tab indregnes i den effektive rente

Til forskel fra incurred loss modellen og ligeledes den gamle danske hensættelsesmodel indregnes de forventede fremtidige tab direkte i den effektive rente. Denne metode giver et mere retvisende billede af den reelle rente og indtjeningen på et givent udlån, da indtjeningen fordeles over hele perioden med hensyntagen til nedskrivninger på tab.

3.4.1.3 Årlig revurdering af forventede tab

Expected loss metoden foreskriver en årlig revurdering og opdatering af forventningerne til de fremtidige pengestrømme og dermed også de forventede fremtidige tab. Det giver et opdateret billede af virkeligheden, da forventningerne indregnes med det samme og ikke kræver direkte relaterede objektive indikationer på værdiforringelse. Det skal igen påpeges, at forventningerne kan både være positive og negative.

3.4.1.4 Gennemsigtighed og afspejling af et mere realistisk virkelighedsbillede

Denne model, som bygger på forventede tab, vil øge gennemsigtigheden for regnskabslæseren, da udspillet lægger op til, at information omkring renteindtægter og forventede tab på udlån skal udspecificeres i regnskabet, så det er muligt at følge udviklingen over tid.

Den forslåede metode vil ligeledes afspejle en mere reel vurdering af et udlånsengagement. Når et lån udstedes, er renten på lånet fastsat, så den afspejler den tilhørende kreditrisiko. En højere risiko for tab betyder en højere rente og dermed et højere muligt afkast for udlåner. Denne metode udskiller det ekstra afkast for tabsrisikoen, og opbygger en slags reserve hertil. Den effektive rente fratrukket det forventede tab er mere reel og det giver et mere realistisk billede at bruge den som fundament.

3.4.2 Udfordringerne¹⁷⁴

Expected loss modellen kræver, at pengeinstitutterne er i stand til at vurdere denne risiko på deres engagementer. Som udgangspunkt vil et pengeinstitut jo ikke vælge at give kredit, hvis de vurderer, at der er en overvejende risiko for at miste pengene. På porteføljeniveau er det mere oplagt at tale om forventede tab og nedskrive på baggrund heraf.

En implementering af ændringer som denne vil uden tvivl kræve et kæmpemæssigt arbejde for alle involverede parter. IASB har nedsat en arbejdsgruppe, som har til opgave at analysere, gennemarbejde og kortlægge hvilke udfordringer, der vil blive mødt undervejs og finde de bedst mulige løsninger herpå.

3.4.2.1 Informationskrav

Det udsendte Exposure Draft indeholder store og omfattende informations- og præsentationskrav. Trenden i regnskabsregulering er, at mere og mere information skal offentliggøres, og IASB lægger også op til en ændring, som følger denne udvikling. Pengeinstitutterne skal oplyse omkring deres anvendte estimater og ændringerne heri samt deres politikker for afskrivning og ligeledes deres stress-test, hvis de laver disse.

3.4.2.2 Operationelle udfordringer og systemændringer

For at kunne opgøre de fremtidige pengestrømme, som expected loss modellen foreskriver, kræver det, at pengeinstitutterne foretager en vurdering af disse hvert år på balancedagen. Med den nuværende incurred loss model skal en nedskrivning først foretages, når der foreligger en objektiv indikation på værdiforringelse, hvorimod samtlige af et pengeinstituts udlån skal revurderes årligt. Disse vurderinger kan dog foretages enten individuelt for betydelige engagementer eller gruppevist. Dette kan derfor være en udfordring for pengeinstitutterne. Metoden minder dog en smule om den tidligere "danske hensættelses model", hvor der ligeledes blev foretaget hensættelser, når de var forventelige.

Et skifte fra den nuværende incurred loss model til den beskrevne expected loss model vil kræve store administrative omkostninger, da en sådan ændring vil betyde, at pengeinstitutternes systemer og beregningsmodeller for nedskrivninger skal tilpasses den nye model. Dette vil dog være uundgåeligt i et hvert tilfælde af ændring af model for nedskrivninger på udlån. Hvis det antages, at der vil komme en ændring af de nuværende regler, vil det derfor ligegyld-

¹⁷⁴ IASB, Exposure Draft: *Snapshot: Financial Instruments: Amortised Cost and Impairment*, November 2009

digst hvilken model, der vælges, være tale om et stort arbejde med at få de nye regler og retningslinjer implementeret hele vejen ned gennem systemet.

Et skift til denne model for beregning af nedskrivninger kræver og forudsætter ligeledes bred opbakning, og det udsendte Exposure Draft er derfor åbent for kommentarer frem til 30. juni 2010.

3.4.3 Analyse ud fra interviews

De adspurgte respondenter er alle overordnet enige omkring, at der bør ske en ændring i reglerne for nedskrivninger, men detaljerne herfor er der dog stadig debat omkring.

Statsautoriseret revisor Thomas Hjortkjær Petersen udtrykker bekymring omkring den generelle tendens til gerne at ville opstille matematiske modeller for regnskabsposter i regnskabet. Dette er ligeledes en bekymring, som dækker expected loss modellen, da den til en vis grad bygger på matematiske formler.

"Det, som jeg ikke rigtig, bryder mig om, for så vidt også de regler, der i forvejen er omkring gruppevise nedskrivninger, er, at der er folk, der godt vil gøre det at aflægge et regnskab til ren matematik. Altså man har det rigtig godt, hvis man har en masse fine modeller til at opgøre den ene aktivpost efter den anden og den ene forpligtigelsespost efter den anden..."¹⁷⁵

Henrik Ullersted fra Lokale Pengeinstitutter beskriver ligeledes en bekymring ved implementering af expected loss modellen. Han beskriver det forhold, at modellen i forhold til den danske model fra før 2005 ikke giver et ligeså stabilt niveau for nedskrivninger/hensættelser, da de årlige ændringer i forventningerne til tab indregnes i regnskabet og medfører dermed en svingende kurve og ikke et stabilt niveau, som det var tilfældet før 2005.

"Jamen, konceptuelt er det da noget, vi støtter op om. At man går fra denne her incurred loss model, som vi har i dag til en expected loss model... Et element man måske kan blive lidt usikker på ved IASBs forslag, det er, når forventningerne ændrer sig - altså når de initiale forventninger efterfølgende ændrer sig, så slår deres model et ordentlig hak op eller ned. Det giver et ordentlig udslag i nedskrivningerne - det har vi nok lidt svært ved at forstå rationalet bag. Vi kunne måske godt tænke os en lidt mere flad kurve."¹⁷⁶

¹⁷⁵ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7, side 172

¹⁷⁶ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8, side 188

Lars Østergaard fra Finanstilsynet ser positivt på den af IASB forslåede model.

"... Det vil jo uden tvivl føre til, at når man er i en gunstig situation og kigger fremad, jamen så kan man jo godt se i horisonten nogle forventede tab, som gør, at man foretager sine nedskrivninger - det er den ene effekt. Den anden effekt er - og det er nok den allervigtigste - det er selve måden, man laver det på. At man siger, at man skal indregne de forventede tab, man har på en betalingsrække i sin effektive rente og dermed, så påvirker man de renteindtægter, man har allerede fra starten af et udlån. Det har været anset for et stort problem, at risikable lån, indtil tabet er indtruffet, ser meget gunstige ud for banken, fordi man normalt tager en højere rente på disse lån."¹⁷⁷

I bund og grund handler det om detaljerne i udformningen af modellen, da der over hele linjen er opbakning om en model, som vil medføre, at pengeinstitutterne kan nedskrive til tab på et tidligere tidspunkt.

3.4.4 Delkonklusion

En implementering af IASBs beskrevne model for nedskrivninger til forventede tab på udlån vil uden tvivl medføre et generelt større niveau for nedskrivninger, og de vil ligeledes falde på et tidligere tidspunkt, hvilket virker modcyklisk. Det er den vigtigste effekt, og der er i hele branchen en bred opbakning om, at en model med denne effekt er, hvad pengeinstitutterne har brug for. Incurred loss modellen bidragede til, at måden, hvorpå pengeinstitutterne nedskrev til tab på udlån, blev mere regelbaseret og dermed mere sammenlignelig på tværs af institutterne. Det viste sig dog, at denne ændring forringede bankernes styrke og modstandskraft i krisetider. En ny model er derfor efterspurgt og expected loss er et bud herpå.

¹⁷⁷ Interview med Lars Østergaard, bilag 6, side 162

Nedenfor i *Tabel 7* ses en oversigt over de to modeller med fordele og ulemper.

MODEL	BESKRIVELSE	FORDELE	ULEMPER
IASB			
Incurred loss	Benyttter neutralitetsprincippet. Pengeinstitutterne kan kun nedskrive, hvis de kan dokumentere tabet. Der skal foreligge objektiv indikation for værdiforringelse.	<ul style="list-style-type: none"> • Større gen-nemsigtig-hed, da den er mere regelbaseret og dermed lettere at sammenligne pengeinstitutter. 	<ul style="list-style-type: none"> • Færre hensættelser/nedskrivninger, hvilket betyder, at bankerne mistede noget af deres stødpude til dårligere tider. • Forstærker procyklikalitet.
Expected loss	Tager løbende højde for forventede tab og skal på hver balancedag revurdere deres estimater. Ved første indregning af udlån tages der stilling til risikoen for tab og denne indregnes i den effektive rente.	<ul style="list-style-type: none"> • Større nedskrivninger i gode tider, hvilket gør pengeinstitutterne mere robuste til dårligere tider. • Reducerer procyklikalitet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Teknisk model, som kræver stor arbejdsindsats, både ved implementering, men også løbende. • Omfattende krav til præsentation af information. • De årlige revurderinger vil betyde, at der vil komme løbende udsving i de akkumulerede nedskrivninger.

Tabel 7

3.5 Betydningen af Europa-kommissionens forslag for pengeinstitutternes stabilitet

Frem til nu har reglerne i kapitalkravsdirektivet og derved Basel-reglerne haft en mærkbar indvirkning på, hvordan pengeinstitutternes stabilitet har været, hvilket blev konkluderet jf. afsnit 3.1.3 *Kapitaldækningskrav*. Det blev yderligere sluttet, at de forskellige regler, der indtil nu har været en del af den danske lovgivning, har haft stor indflydelse på, hvordan bankerne har ageret i op og nedgangstider tvunget af de forskellige regler. I lyset af finanskrisen har Europa-kommissionen ændret strategi og er nu i gang med et udspil til en ændring af kapitalkravsdirektivet i form af en ny regnskabsstandard, som har til formål, at

ruste pengeinstitutterne bedre til krisetider. Disse forslag vil blive analyseret i nedenstående afsnit.

3.5.1 Analyse ud fra empiri

Med udgangspunkt i en tendens, om hvordan bankerne har reageret over de sidste 5-6 år, er det muligt at danne sig et indtryk af hvordan fremtidige ændringer kan komme til at påvirke pengeinstitutternes stabilitet i fremtiden.

Jf. afsnit 2.8.1 *Det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet* har Europa-kommissionen flere mulige metoder under overvejelse til en ændring af det nuværende kapitalkravsdirektiv, og alt afhængig af hvilket et de vælger at implementere, kan effekten på pengeinstitutterne være forskellig. Det er derfor vigtigt, at se på de forskellige metoder hver for sig og til sidst sammenligne dem for at kunne gennemskue, hvilken effekt de enkelte metoder kan have på længere sigt. De metoder, Europa-kommissionen i skrivende stund overvejer i forbindelse med ændringen af det nuværende kapitalkravsdirektiv, er dynamiske hensættelser og modcykliske hensættelser. De to metoder må anses som værende regnskabsregler, som pengeinstitutterne skal følge og ikke kapitaldækningsregler, som direktivet hidtil har udstedt. Dette er en ændring af arbejdsområde, hvilket godt kan komme til at fremstå lidt forvirrende, da det tidligere ikke har været inden for dette område, at Europa-kommissionen har udstedt regler. Dette betyder, at disse regnskabsregler skal kunne spille sammen med et eventuelt udspil fra IASB, da pengeinstitutterne i Danmark er underlagt disse regler jf. LFV. Det er med dette in mente, at de to metoder vil blive analyseret hver for sig i de efterfølgende afsnit, hvor fordele og ulemper vil blive oplistet. Da dette må anses som regnskabsregler og ikke kapitaldækningsregler, vil metoderne blive sammenlignet med regnskabsreglerne udstedt af IASB, idet det ikke er muligt at sammenligne med tidligere regler i kapitalkravsdirektivet, fordi disse ikke tidligere har omtalt regnskabsregler og kun kapitaldækningsregler.

3.5.1.1 Dynamiske hensættelser

Denne form for hensættelser var det første udspil fra Europa-kommissionen til en mulig metode, der kan spille sammen med afløseren af den nuværende incurred loss model, udarbejdet af IASB, kaldet expected loss modellen.

Som beskrevet i afsnit 2.8.1 *Det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet* er dynamiske hensættelser en metode, hvor hensættelserne beregnes på baggrund af historiske

tabs- og hensættelsesprocenter over en økonomisk konjunkturcyklus set i relation til institutternes aktuelle specifikke hensættelser. Metoden bygger på en beregningsmodel, hvor der tages højde for, hvordan konjunktoren ser ud på et givent tidspunkt. Dette betyder, at hvis samfundet befinder sig i en højkonjunktur, så vil der være lave specifikke hensættelser, fordi virksomheder inkl. pengeinstitutter har en sundere økonomi, end hvis der havde været lavkonjunktur. De specifikke hensættelser svarer altså til de hensættelser, der foretages i forbindelse med de uundgåelige tab, mens de dynamiske hensættelser skal dække de sandsynlige fremtidige tab.

Under en højkonjunktur er der flere virksomheder, der starter op, og hele samfundet har en mere stabil økonomi. Dette betyder også, at de tab et pengeinstitut kan forvente/dokumentere (objektive indikationer) er mindre, deraf de lave specifikke hensættelser. Disse lave specifikke hensættelser gør det muligt for pengeinstitutterne at øge de dynamiske hensættelser og på den måde opbygge en kapitalbuffer til dårligere tider, hvor bankerne vil have højere specifikke hensættelser og derved lavere dynamiske hensættelser. Dette betyder, at de samlede specifikke- og dynamiske hensættelser bliver udlignet i løbet af en konjunkturcyklus.

Denne beregningsmåde har både sine fordele og sine ulemper, hvilket vil blive listet i det efterfølgende.

Denne metode giver pengeinstitutterne mulighed for at ruste sig til krisetider, hvilket de ikke har mulighed for i samme grad som før. Dette er en af fordelene, som bankerne og faktisk hele samfundet kan få gavn af, da det kan betyde, at påvirkningen af en lavkonjunktur bliver mindre end, hvis pengeinstitutterne ikke ligger inde med en stødpude.

$$\Delta \text{Dynamiske hensættelser}_t = \sum \alpha_j \Delta C_{jt} + \sum \beta_j C_{jt} - \Delta SH_t$$

Figur 26¹⁷⁸

Formlen til beregning af dynamiske hensættelser jf. afsnit 2.8.1 *Det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet* tager højde for flere forskellige aspekter. Det er en kompliceret formel, men i det efterfølgende vil den blive gennemgået, men dog simplificeret for at give en bedre forståelse af, hvad metoden har at byde på:

¹⁷⁸ Danmarks Nationalbanken, Kvartalsoversigt 3. Kvartal 2009, side 68

Formlen tager blandt andet højde for de gennemsnitlige historiske kredittab α_j , hvilket betyder, at den til en vis grad tager højde for alle de udsving, der kan være under en konjunkturcyklus.

Formlen arbejder ydermere med den samlede mængde af aktiver i den risikogruppe, hvor der ikke er foretaget specifikke hensættelser C_j . Denne gruppe omfatter de aktiver, som er vurderet til ikke til at have specifikke risici, hvilket betyder, at det ikke har været muligt at dokumentere risici ved denne gruppe. Dette betyder dog ikke, at der er en risiko for tab på nogle af aktiverne i gruppen, det betyder, at det ikke har været muligt objektivt at dokumentere, at der vil være tab på denne debitor.

Dette første led i formlen $\sum \alpha_j \Delta C_j$ betyder, at hvis C_j stiger, altså gruppen med specifikke risiko falder, og gruppen uden specifikrisiko stiger, så vil det samlede resultat, de dynamiske hensættelser også stige. Hvis C_j derimod falder, og gruppen af aktiver med specifikke risici stiger, vil de samlede dynamiske hensættelser falde.

Næste del af formlen β_j , er det gennemsnitlige historiske niveau for specifikke hensættelser, altså hvor store har de gennemsnitlige specifikke hensættelser været i en konjunkturcyklus. I anden del af formlen $\sum \beta_j C_{jt}$ ganges β_j med C_j , altså den del af aktivmassen, hvor der ikke er foretaget specifikke hensættelser. Dette har den betydning, at når de specifikke hensættelser er lave (høje dynamiske hensættelser), så har den del af aktivmassen, hvor der ikke er foretages specifikke hensættelser, været høj. Når de to variable multipliceres påvirker resultatet de dynamiske hensættelser, så de stiger.

Det sidste led i formlen er ændringen i de specifikke hensættelser ΔSH , som bliver trukket fra resten af formlen. Hvis de specifikke hensættelser er steget fra et år til et andet, vil de dynamiske hensættelser blive mindre, men de vil stige, hvis de specifikke hensættelser falder fra et år til et andet.

Denne gennemgang, af hvordan formlen er bygget op, stemmer overens med den generelle beskrivelse af dynamiske hensættelser.

Metoden har dog udvist problemer, da den ikke hænger ikke 100% sammen med IASBs expected loss model. Dette skyldes at den er udarbejdet med udgangspunkt i den nuværende incurred loss model.

For at komme uden om dette problem, er det foreslået, at man udelader det første led i formelen for at få de to modeller til at hænge bedre sammen. Dette vil for beregningen betyde, at man ikke længere tager højde for de gennemsnitlige historiske kredittab set i forhold til ændringen i aktivmassen, hvorpå der ikke er foretaget specifikke hensættelser. Dette betyder, at de dynamiske hensættelser, vil blive mindre end ved brug af den komplette formel.

Metoden er dog ikke længere blandt favoritterne til at være en del af ændringerne af de nuværende regler i kapitalkravsdirektivet. Dette er begrundet med, at modellen blandt andet ikke kan benyttes i alle lande i EU, da ikke alle har mulighed for at fremskaffe de informationer, der skal til for at kunne foretage beregningerne jf. afsnit 2.8.1 *Det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet*. Det kan derfor godt være svært at benytte lige præcis denne metode, da det er afgørende, at det er en model, som kan benyttes i hele Europa, så regnskaberne bliver så sammenlignelige som muligt.

Selv om Europa-kommissionen bestemmer sig for ikke at benytte lige netop denne metode, så har den stadig rigtig mange gode ting at byde på, som kan benyttes i udarbejdelsen af andre beregningsmetoder.

En af kritikkerne ved den gamle måde at hensætte på, med A og B-hensættelser, var jf. afsnit 2.6 *De danske regnskabsregler vedrørende hensættelser før 1. januar 2005*, at regnskaberne ikke var specielt gennemsigtige, da der foregik en resultatudjævning via høje hensættelser i opgangstider og lave hensættelser i nedgangstider. Med en metode, som dynamiske hensættelser, vil disse være mere reguleret end tidligere, men de øgede hensættelser vil stadig signalere, at pengeinstitutterne vil lide store tab inden for de næste 12 måneder, som ikke nødvendigvis vil blive realiseret. Så er det spørgsmålet, om man vil have regnskaber, der kan sammenlignes på tværs eller regnskaber, der enkeltvis skal kunne sammenlignes fra år til år.

*"Den grundlæggende tanke i det framework, der ligger til grund til IFRSerne det, er, at der er sammenlignelighed år efter år i den enkelte virksomheds regnskab. Men ikke nødvendigvis på sammenlignelige virksomheder."*¹⁷⁹

En af de punkter, hvorpå den nuværende model er blevet rost, er, at den har gjort regnskaberne mere gennemsigtige.

¹⁷⁹ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7, side 173

3.5.1.2 Modcykliske hensættelser

Denne model har til formål at sikre, at kreditinstitutterne har en reserve til, når der kommer kriser, lavkonjunkturer mv. jf. afsnit 2.8.1 *Det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet*. Til forskel fra modellen dynamiske hensættelser, så gøres det ved, at de modcykliske hensættelser dækker de forventede tab, et pengeinstitut forventer at have over en konjunkturcyklus, mens en kapitalstødpude skal sikre imod uventede tab. Beregningen sker ud fra konkurssandsynligheder over en konjunkturcyklus. Denne model kan dog kun benyttes af pengeinstitutter der bruger de avancerede modeller, da det kræver mange ressourcer.

En ting, de vil forsøge at gøre gennem denne ændring i kapitalkravsdirektivet, er, at de vil reducere procyklikaliteten. De nye modeller kan alle have denne effekt.

Det vil i sidste ende komme til at påvirke bankernes kapitalkrav, idet øgede nedskrivninger/hensættelser og muligheden for at kunne dette ud over objektiv indikation resulterer i, at kapitalkravene bliver mindre. Institutterne har ikke længere behov for så høj en solvensprocent, da de får sikret sig ved de forhøjede hensættelser. Denne faktor skal så regnes ind, når solvensbehovet udregnes.

Et andet aspekt, der taler imod hensættelser, der benytter sig af en konjunkturcyklus til beregning, er, at regnskaber udarbejdes til at vise et øjebliksbillede,

"Det strider lidt mod almindelige regnskabsprincipper og sige, nu tager vi hensyn til noget, som man ikke engang forudser her - tage hensyn til tab, som måske slet ikke når at komme på den eksisterende låneportefølje, men først på en senere."¹⁸⁰

Normalt ville man sige, at forventede tab dem hensætter/nedskriver du til, mens de uforudsigelige tab skal dækkes via kapitaloverdækning.

3.5.2 Analyse ud fra interviews

Det er endnu ikke bestemt, i hvilket omfang kapitalkravsdirektivet skal ændres, men alt peger imod, at der vil komme en ændring, som betyder, at der kan foretages yderligere hensættelser/nedskrivninger til forventede tab på debitorer i fremtiden. Denne ændring ses i lyset af bankernes problemer under den endnu verserende finanskriser, hvor det har været

¹⁸⁰ Interview med Lars Østergaard, bilag 6, side 159

tydeligt, at pengeinstitutterne ikke har været i besiddelse af den stødpude, de har haft behov for jf. afsnit 3.1 *Effekten af ændringen af reglerne for hensættelser/nedskrivninger: Empirisk/teoretisk analyse*. Ekspertene inden for dette område har alle en mening om, hvorvidt Europa-kommissionens forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet kan have en indflydelse på pengeinstitutternes stabilitet i fremtiden.

Arne Perlt er ikke i tvivl om, at pengeinstitutterne har brug for en buffer til dårligere tider¹⁸¹, men han mener stadig, at dette kun kan fungere, hvis der føres en kontrol med institutterne, og kontrollen er konsekvent og ikke påvirket af, hvordan verdensøkonomien ser ud. Der skal tænkes langsigtet for, at det kan have den ønskede effekt.¹⁸²

Statsautoriseret revisor, Thomas Hjortkjær Petersen er af en lidt anden opfattelse, da han mener, at hensættelsesmetoderne i sig selv ikke vil have en større effekt. Derimod mener han, at en ændring også vil føre til, at der "skrues op" for kapitalkravene¹⁸³, hvilket betyder, at bufferen kommer til at ligge i kapitalkravet frem for hensættelserne. Umiddelbart mener han, at måden, hvorpå det gøres ikke, er så vigtig, det vigtigste er, at bankerne får en buffer.

"... Jeg tror, at det Finanstilsynet i bund og grund er interesserede i, at der kommer en større buffer, reserve eller stødpude i den danske banksektor. Hvordan man gør det, om man kalder det dynamiske hensættelser eller skøn eller hvad man gør - det tror jeg i bund og grund man er ligeglad med. Man er bare interesseret i, at der kommer en større stødpude."¹⁸⁴

Det er vigtigt, at dette regelsæt spiller sammen med de internationale regler udarbejdet af IASB, da pengeinstitutter jf. Lfv2, skal aflægge årsrapport efter de gældende IASere og IFRSere. Dette er som nævnt i afsnit 2.8.1 *Det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet* blevet diskuteret meget i forbindelse med udarbejdelsen af ændringsforslaget, men statsautoriseret revisor Thomas Hjortkjær Petersen mener også at det kan have en helt anden effekt.

"... Så det er jo det samme datamateriale, de skal bruge til at opgøre de regnskabsmæssige og solvensmæssige nedskrivninger. Måske med den modifikation, at der skal skrues lidt op for

¹⁸¹ Interview med Arne Perlt, bilag 5

¹⁸² Interview med Arne Perlt, bilag 5

¹⁸³ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7

¹⁸⁴ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7, side 175

*forsigtigheden, når der tales solvens. Men som udgangspunkt bør datamaterialet og de modeller, der leverer inputtet være det samme."*¹⁸⁵

Som nævnt tidligere er det vigtigt, at hvis Europakommissionen kommer med regnskabsstandarder i stedet for kapitalkrav, som deres nye forslag lægger op til, skal det være foreneligt med IASBs nye udspil, som lige nu ser ud til at blive den jf. afsnit 3.4 *Expected loss modelens betydning for pengeinstitutternes stabilitet* omtalte expected loss model. Indtil nu er de kommet med flere forskellige forslag, som ikke nødvendigvis har kunnet spille sammen med IASBs model. Dette kan godt give problemer og gøre hele processen med udarbejdelse af ændringer mere kompliceret. Lars Østergaard fra Finanstilsynet mener derfor, at dette arbejde måske er gået i gang for tidligt.

*"Men, det der vel er holdningen lidt i europæiske banktilsynskredse i øjeblikket, er "Lad nu være med at lægge jer fast på de her kapitaldækningsregler, før man har lagt sig fast på nedskrivningsregler." Fordi at forsøge at skyde efter et bevægeligt mål, det rammer man sjældent plet på. Så derfor tror jeg, at man vil afvente, før man går rigtig i krig med kapitaldækningsreglerne - afvente hvad der kommer ud af øvelsen her i 2010 for nedskrivninger."*¹⁸⁶

Som nævnt tidligere jf. afsnit 3.2.7 *Udbytte* så blev der udbetalt udbytter, da hensættelserne efter forsigtighedsprincippet blev ført tilbage i årene efter 2005, da neutralitetsprincippet blev indført. Dette blev forventet af aktionærene, da en stor stigning i overskuddet normalt betyder store udbytter, men i dette tilfælde betød det, at bankerne førte rigtig mange penge ud af banken og tilbage til aktionærene i stedet for at beholde nogle af dem inde i banken og benytte dem til at skabe et solidt kapitalgrundlag, som under dårlige tider kan holde banken på benene. Direktør i Lokale Pengeinstitutter Jan Kondrup mener, at det kunne være en fordel, hvis der blev implementeret nogle regler i kapitalkravsdirektivet, der foreskriver i hvilket omfang, banker kan udbetale udbytte og i hvilket omfang, bankerne skal beholde en del af dette selv.

"Når man har et overskud i dag, så kan man udbetale noget udbytte, som går ud til aktionærene og resten, det går ned i egenkapitalen - kassen. Det er et område, der nok også bliver

¹⁸⁵ Interview med Thomas Hjortkjær Petersen, bilag 7, side 175

¹⁸⁶ Interview med Lars Østergaard, bilag 6, side 162

*fokus på, og hvor der måske bliver lavet nogle regler for at sikre, at man også kan få lagt noget til side og ikke bare udbetaler det hele til aktionærerne."*¹⁸⁷

Bankerne kommer nemt til at føle sig presset i en situation, som den de stod i tilbage i 2005. Dette skyldes blandt andet, at deres aktionærer bliver påvirket af, hvad de andre banker giver i udbytte i forhold til indtjeningsniveauet. Hvis en bank vælger at give en høj udbytteprocent, så smitter det af på de andre banker og kan gå hen og blive en ond cirkel, hvor en bank kan blive presset til at give et højere udbytte end, hvis der ikke var nogen ydre påvirkning. Hvis Europa-kommissionen implementerede en restriktion, som havde den betydning, at pengeinstitutterne kun kunne give en vis procentdel i udbytte, og den resterende del skulle placeres i kapitalen, ville denne form for pres på risikoaverse banker, fra aktionærerne kunne undgås i fremtiden. Ydermere ville det kunne have den betydning, at risikoelskende banker blev tvunget til ikke at udbetale for høje udbytter.

Det skal her nævnes, at deltagere i bankpakke II må ikke udbetale udbytte frem til 1. oktober 2010 jf. Lov om statsligt kapitalindsud i kreditinstitutter, §8, stk. 2, nr. 3. Herefter må udbytte udbetales, hvis det kan finansieres ud fra de løbende overskud.

Gearingen i bankerne er også, et af de emner, Jan Kondrup fra Lokale Pengeinstitutter mener, er afgørende i denne proces med udarbejdelse af ændringsforslag til kapitalkravsdirektivet. Han mener blandt andet, at når kapitalkravene er blevet ændret i de sidste 20-30 år, har det betydet, at kapitalkravet er blevet mindre.¹⁸⁸ Dette hænger også fint sammen med den effekt, ændringen fra 2007 har haft. Jf. afsnit 3.1 *Effekten af ændringen af reglerne for hensættelser/nedskrivninger: Empirisk/teoretisk analyse* har betydet kapitallempelser både for de store, mellemstore og mindre pengeinstitutter i Danmark. Denne kapitallempelse har så betydet mindre kapital til en given balance og derved en øget gearing.¹⁸⁹ Med andre ord, en stigende gearing betyder en udvidelse af kreditinstitutternes balancer i forhold til deres kapital. Jan Kondrup mener, at denne udvikling skyldes, at man har ment, at man kunne måle risikoen mere præcist.

¹⁸⁷ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8, side 193

¹⁸⁸ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8,

¹⁸⁹ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8,

"Hvis man tager udlån og dividerer med egenkapital, så har udlåns gearingen kunnet blive større og større hver gang, fordi man hævder, at man har kunnet måle risikoen mere præcist."
190

Dette har dog desværre vist sig ikke at være tilfældet, og ved Realkreditrådets årsmøde den 22. april 2010 blev det ifølge Jan Kondrup diskuteret, hvorvidt man nu skulle arbejde på at få gearingen ned.¹⁹¹

*"... vil lave nogle regler om hvor meget egenkapital, der skal være pr. balancekrone. Eller omvendt hvor meget balancen må stige i forhold til ens egenkapital uanset kvaliteten af balancen."*¹⁹²

At indføre en regel, som dikterer, hvor meget balancen må vokse i forhold til egenkapitalen, er en effektiv måde at holde gearingen nede på. Dette kan også have den effekt, at det ikke længere er muligt at spekulere i at geare virksomheden op med alt muligt.¹⁹³

Dette er også noget, der bliver omtalt internationalt, og det er i høring, hvorvidt der skal udarbejdes en gearingsratio og skal beregnes som værende bankens eksponeringer¹⁹⁴ i forhold til dens kapital.

Hvordan kapitalkravsdirektivet ender, er endnu uvist, men der er mange ting på bordet, som den kan udvides med, så pengeinstitutternes situation bliver forbedret. Da det er vigtigt, at en ny regnskabsstandard spiller sammen med de internationale standarder, kan det dog anbefales, at Europa-kommissionen ikke lægger sig fast på en endelig model, før IASB har offentliggjort deres.

3.5.3 Delkonklusion

Indtil nu har Europa-kommissionen ikke udarbejdet regnskabsstandarder, men metoder til beregning af kapitalkravet. Det nye forslag lægger op til, at der udarbejdes regler for hensættelse til tab på debitorer, hvilket er en strategisk ændring i arbejdsområde. Deres forslag betyder en

¹⁹⁰ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8

¹⁹¹ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8, side 192

¹⁹² Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8, side 192

¹⁹³ Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted, bilag 8

¹⁹⁴ Eksponeringer vil omfatte alle aktiver samt en række ikke-balanceførte poster

udvidelse med en beskrivelse af regler for hensættelse, hvor pengeinstitutterne får mulighed for at foretage større nedskrivninger/hensættelser, hvilke skal til for at ruste bankerne til nedgangstider og sørge for, at der ikke forekommer procykliske tilstande, når endnu en lavkonjunktur/finansiell krise rammer landet.

Der er delte meninger om hvilken metode, der skal benyttes og derved hvordan, en endelig ændring vil se ud. Alle er dog enige om, at bankerne enten gennem hensættelser eller højere kapitalkrav skal opbygge en stødpude under gode tider til brug under dårlige tider.

Nedenstående *Tabel 8* viser en oversigt over metoder og alternative forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet.

MULIGE ÆNDRINGER TIL KAPITALKRAVSDIREKTIVET			
<i>Ændring</i>	<i>Beskrivelse</i>	<i>Fordele</i>	<i>Ulemper</i>
Basel I (tidligere)	Beregning af minimumskapital opdeles i kredit og markedsrisiko.	<ul style="list-style-type: none"> Pengeinstitutterne fik opbygget en fornuftigt kapital, til at dække eventuelle tab der ville komme og var derved godt rustede til krisetider. 	<ul style="list-style-type: none"> Der var kun en mulig beregningsmetode, lige gyldigt om det var en gruppe 1 bank eller gruppe 4 bank, der skulle beregne sit kapitalkrav. Der blev ikke taget så meget højde for institutspecifikke kundeporteføljer.
Basel II (nuværende)	<p>Søjle I: Beregning af minimumskapital opdeles i kredit, markeds og operationel risiko. Der er implementeret tre mulige metoder for beregning af kreditrisiko.</p> <p>Søjle II: Tilsyn</p> <p>Søjle III: Offentliggørelse</p>	<ul style="list-style-type: none"> Beregningerne bliver mere institutspecifikke Pengeinstitutternes regnskaber bliver mere gennemsigtige. 	<ul style="list-style-type: none"> Kapitallempler forminske pengeinstitutternes stødpude

MULIGE ÆNDRINGER TIL KAPITALKRAVSDIREKTIVET			
Ændring	Beskrivelse	Fordele	Ulemper
Dynamiske hensættelser (Europa-kommis-sionen)	Beregner hensættelserne på baggrund af historiske tabs- og hensættelsesprocenter over en økonomisk konjunkturcyklus set i relation til institutternes aktuelle specifikke hensættelser	<ul style="list-style-type: none"> Man får udjævnet hensættelserne ved at benytte en hel konjunkturcyklus i beregningerne. 	<ul style="list-style-type: none"> Det er ikke alle lande som kan fremskaffe de nødvendige data til beregning Tvivel om sammenhængen til IASBs expected loss model Regnskaber viser et øjebliksbillede, mens dette beregnes ud fra en cyklus
Modcykliske hensættelser (Europa-kommis-sionen)	Beregner kreditrisikoen, blandt andet på baggrund af den konkursrate, man i gennemsnit kan forvente over en konjunkturcyklus til beregning af hensættelserne.	<ul style="list-style-type: none"> Reducerer procyklikaliteten Ruster pengeinstitutterne bedre til dårligere tider 	<ul style="list-style-type: none"> Kan kun benyttes af banker, som bruger de interne metoder til beregning af kreditrisiko. Det er få danske banker, som gør dette. Kan ikke arbejde sammen med IASBs expected loss model. Regnskaber viser et øjebliksbillede, mens dette beregnes ud fra en cyklus
Udbytte	En regel for hvor meget udbytte en bank må udbetale til sine aktionærer om året.	<ul style="list-style-type: none"> Bankerne får opsparet mere kapital til at kunne komme igennem senere kriser. Bankerne kan ikke blive presset til at udbetale mere udbytte end deres stabilitet tillader. 	<ul style="list-style-type: none"> Begrænser den enkelte banks mulighed for selvbestemmelse Afhængig af hvor verdensomspændende en eventuel implementering vil være vil det kunne have en konkurrenceforvridende effekt.

MULIGE ÆNDRINGER TIL KAPITALKRAVSDIREKTIVET			
<i>Ændring</i>	<i>Beskrivelse</i>	<i>Fordele</i>	<i>Ulemper</i>
Gearing	En regel der betyder, at bankerne ikke kan geare deres foretagender så meget, som de kan i dag.	<ul style="list-style-type: none"> • Begrænser risikoen 	<ul style="list-style-type: none"> • Begrænser den enkelte banks mulighed for selvbestemmelse • Afhængig af hvor verdensomspændende en eventuel implementering vil være vil det kunne have en konkurrenceforvridende effekt.

Tabel 8¹⁹⁵

Ud fra denne tabel over de analyserede ændringsforslag er det tydeligt, at der endnu ikke er enighed om, hvordan en ændring skal udforme sig. Der er flere modeller oppe at vende lige nu, og det er stadig uklart i hvilket omfang, kapitalkravsdirektivet skal udvides med regnskabsregler. Men et er sikkert - der kommer helt klart et udspil til en ændring af det nuværende kapitalkravsdirektiv - omfanget er dog mindre sikkert. Hvorvidt det bliver nogle af de ovennævnte forslag i deres endelige form er usandsynligt, men Europa-kommissionens endelige forslag vil helt klart blive påvirket af de forskellige modellens fordele og ulemper og de diskussioner, der har været omkring dem.

3.6 SKAT og Finanstilsynets interesse i rengskabsregler for hensættelser/nedskrivninger

SKAT og Finanstilsynet er begge offentlige instanser, som har til opgave at varetage en given opgave i den danske stats bedste interesse. I dette tilfælde med SKAT og Finanstilsynet er der tale om to institutioner, som i forhold til hensættelser/nedskrivninger til tab på udlån for de danske pengeinstitutter har modsatrettede interesser.

Finanstilsynets overordnede mission er jf. afsnit 2.2 *Finanstilsynet* at arbejde for at skabe de bedste vilkår for vækst for borgere og virksomheder i fremtiden, hvilket skabes ved at sikre opretholdelsen af tilliden til den finansielle sektor. Finanstilsynets vigtigste opgave er således at sikre, at pengeinstitutterne fører en forsvarlig og fornuftig kreditpolitik og overordnet have en strategi for at sikre en sund økonomi hos pengeinstitutterne, da dette er en forudsætning for tillid hertil. En opgave, som blev sat under hårdt pres under den nuværende finanskrisen hvor

¹⁹⁵ Egen tilvirkning

flere danske pengeinstitutter måtte lade sig overtage af staten, da de ikke kunne leve op til de givne solvenskrav.

SKATs mission er jf. afsnit 2.3 *SKAT* at sikre en retfærdig og effektiv finansiering af fremtidens offentlige sektor ved at indkræve skattebetaling fra borgere og virksomheder.¹⁹⁶ De har til opgave at indkræve den skattebetaling, som er fair og fastsat efter den danske lovgivning.

Modsætningsforholdet mellem de to institutioner kan derfor skitses; Finanstilsynet har til opgave at sikre pengeinstitutternes stabilitet, hvorimod SKAT har til opgave at indkræve en så stor som mulig, men dog stadig fair skattebetaling, fra dem. Umiddelbart kan de to formål godt sikres på samme tid, men reglerne for hensættelser til tab på udlån efter dansk lovgivning før 2005 betød, at det kunne være svært at vurdere, hvad en "fair" skattebetaling var. Disse regler byggede som tidligere nævnt på forsigtighedsprincippet, hvilket lagde op til en meget åben tolkning, da reglerne for hvornår, der måtte hensættes ikke var specificeret, men snarere var helt op til pengeinstituttets ledelse at finde frem til. I og med at danske pengeinstitutter jf. afsnit 2.3 *SKAT* kan fratække tab på udlån i deres årlige resultat og dermed få skattefradrag herfor, bliver opgørelsen af den skattepligtige indkomst mere kompliceret. Et pengeinstituts ledelse har stort set frie muligheder for at fastsætte, hvor meget der skal hensættes til tab på udlån, og dermed åbnes der for en mulighed for en såkaldt resultatudjævning. Ved at hensætte lidt mere til tab i de gode år med store overskud opnår pengeinstitutterne et skattemæssigt fradrag og kan dermed betale en lavere skat det pågældende år. Dette er SKAT naturligvis ikke interesseret i. Omvendt forstyrrer dette scenarie ikke Finanstilsynets overordnede mission, hvilket er at sikre stabilitet hos pengeinstitutterne og tillid hertil. Ved at opbygge hensættelseskontoen i de gode år, polstrer pengeinstitutterne sig til de dårligere tider, hvilket stemmer fint overens med Finanstilsynets målsætning. Modsætningsforholdet ligger hermed klart.

Over en længere periode vil skattebetalingen udlignes, da det der er tale om, et periodiserings-spørgsmål. En udskudt skat betyder, at betalingen falder senere, hvilket er en stor økonomisk fordel for et pengeinstitut. Det er dermed periodiseringen og værdien af den udskudte skat, som er essensen og omdrejningspunktet i denne debat. Størrelsen af denne skattebetaling er dog ikke af uvæsentlig karakter, da der er tale om beskatning for en hel sektor. Denne udskudte skat, som pengeinstitutterne under den danske model for hensættelser fra før 2005, kunne

¹⁹⁶ SKAT, "*Mission og visioner*"

opnå, kan ses som en form for skjult statsstøtte, da modellen gjorde pengeinstitutterne i stand til at opbygge en ekstra reserve og udskyde en skattebetaling.

Det kan ikke udelukkes, at denne form for spekulation i årets hensættelser for de danske pengeinstitutter før 2005 fandt sted. Det kan tænkes, at en ledelse ville inddrage betragtninger omkring opbygning af ekstra reserver og samtidig opnåelse af en skattemæssig fordel.

Hvorvidt SKAT har haft nogen indflydelse i forhold til implementeringen af incurred loss modellen er tvivlsom, da beslutningen omkring skiftet til netop denne model blev besluttet i EU regi og en Europa-forordning pålagde implementering i den danske lovgivning.

SKATs eventuelle indflydelse i dette forhold må derfor udgøre og begrænses til deres indflydelse på den danske fortolkning af det nye regelsæt for hensættelser/nedskrivninger til tab på udlån. Fortolkningen, som blev anlagt af Finanstilsynet, blev efter den generelle holdning opfattet som meget stringent.

Lars Østergaard, Finanstilsynet udtaler:

*"Vi blev nok beskyldt i Danmark for at være særlig nidkære og gå særlig hårdt på pengeinstitutterne - det var i hvert fald hvad de og revisorerne sagde."*¹⁹⁷

Hvorvidt denne stringente tilgang, til implementeringen skyldes et pres fra SKAT, er ikke til at sige. Der forelå dog en etableret dialog og et samarbejde, som fandt sted mellem de to institutioner før 2005, hvor ændringen i regnskabsreglerne blev gennemført.

Lars Østergaard, Finanstilsynet beskriver dette forhold:

*"Nu skal dertil siges, at man faktisk var begyndt at sætte spørgsmålstegn i SKAT ved de nedskrivninger, der rent faktisk var foretaget efter den gamle ordning. Fordi man hele tiden så, at de faktiske tab hele tiden var mindre end hensættelserne. Derfor blev der faktisk indført - allerede inden der kom nye regler - et samarbejde mellem os og dem. Et samarbejde, hvor de kunne bede os om at se, om det så fornuftigt ud, hvad bankerne havde gjort, og at det ikke var helt ude i skoven. For de frygtede jo også den her indkomstudjævning, som også har skattemæssige konsekvenser."*¹⁹⁸

¹⁹⁷ Interview med Lars Østergaard, bilag 6, side 158

¹⁹⁸ Interview med Lars Østergaard, bilag 6, side 166

SKAT har således brugt Finanstilsynet som en slags kontrollør for at sikre, at pengeinstitutterne ikke foretog indkomstudjævning. Under de gamle regler var det imidlertid svært at påpege om hensættelserne var berettiget, da regelsættet var meget åbent. Den nuværende incurred loss metode er mere regelbaseret og kan i højere grad kontrolleres.

Ud fra dette grundlag kan det ikke konkluderes, om SKAT har haft en indflydelse på Finanstilsynets tolkning af de internationale regler for nedskrivninger, som blev gennemført i 2005. Det er dog klart, at de har haft en interesse i, at der blev tilbageført hensættelser, da det alt andet lige har forhøjet pengeinstitutternes resultat og dermed betydet en større skattebetaling. I sidste ende handler det om periodisering, hvilket dog ikke er uvæsentligt, da det er store beløb, det omhandler.

Anskues konflikten i et større perspektiv, er SKAT og Finanstilsynet begge institutioner, som er offentlige, og som derfor skal varetage den danske stats interesser efter bedste evne. I forhold til deres holdning til de danske pengeinstitutter og deres hensættelser/nedskrivninger må det derfor antages, at de overordnet burde have for øje at medvirke til at sikre økonomisk stabilitet. En udhuling af pengeinstitutternes kapitalbuffer er derfor problematisk, da det alt andet lige har været en medvirkende faktor til bankernes svære tider under finanskrisen.

Denne finanskriser har kostet samfundet ualmindelige store tab i form af alle de samfundsmæssige konsekvenser, der følger med en krise. For eksempel kan nævnes stigende arbejdsløshed, faldende forbrug og lavere vækst i virksomheder. Der er mange økonomiske konsekvenser af en finanskriser og effekterne, og årsagerne er alle sammen forbundet på den ene eller anden måde. For den danske stat er det derfor mest fordelagtigt at forsøge så vidt muligt at bidrage til økonomisk stabilitet og deres institutioner burde derfor efterstræbe dette. SKAT og Finanstilsynets rolle i denne sammenhæng burde derfor i et overordnet og langsigtet perspektiv være at sikre, at pengeinstitutterne bidrager til staten i form af skattebetalinger dog uden at gå på kompromis med deres stabilitet.

3.6.1 Delkonklusion

De to statslige institutioner har indirekte haft en effekt på pengeinstitutterne under finanskrisen. Finanstilsynet, da de har holdt tilsyn med pengeinstitutternes beregninger af nedskrivninger og kapitalkrav, som de har været strenge med og derved sørget for, at pengeinstitutterne har nedskrevet så lidt som muligt. Det skattemæssige aspekt er, at pengeinstitutterne havde større incitament til at foretage store hensættelser før 2005, end de har til at øge kapitalover-

dækningen efter 2005, da der var økonomiske fordele ved at hensætte efter de tidligere regler i form af fradrag og udskudt skattebetaling. Det er derfor muligt, at SKAT har brugt Finanstilsynet til at kontrollere, at der ikke blev foretaget for høje nedskrivninger, hvilket ville formindske resultat og derved også skattebetalingen.

4.0 Del IV

4.1 Konklusion

Frem til 2005 hensatte de danske pengeinstitutter til tab på udlån efter forsigtighedsprincippet. Dette princip gav bankerne et stort råderum for selv at bestemme, hvor store deres hensættelser skulle være, da der ikke forelå et specificeret regelsæt for beregning af hensættelserne samt kontrol heraf. Fra 2005 skulle pengeinstitutterne hensætte/nedskrive til tab efter neutralitetsprincippet, som følge af implementeringen af de internationale regnskabsstandarder og LFV, som samtidig blev gjort IASB-forenelig. Denne ændring betød, at pengeinstitutterne først kunne nedskrive, når der forelå objektiv indikation for værdiforringelse på deres udlån. En større del af sektorens akkumulerede hensættelser måtte derfor tilbageføres, da de ikke levede op til dette nye krav.

4.1.1 Internationale standarder

Siden midten af 90'erne havde den danske økonomi været præget af stor vækst og befundet sig i en højkonjunktur. Pengeinstitutterne leverede flotte resultater og øgede deres vækst markant i denne periode. Perioden med økonomisk vækst havde varet i så mange år, at en forståelig optimisme havde bredt sig i den finansielle sektor. Mange kreditrådgivere i pengeinstitutterne havde derfor aldrig oplevet en lavkonjunktur, hvor priser på aktiver falder og bankerne mister penge på deres udlån. Denne optimisme har uden tvivl bidraget til det kraftigt voksende udlån, hvoraf nogle engagementer har haft en højere risikoprofil end traditionelt grundet de gode økonomiske vilkår med let adgang til kapital. Især fra 2005 og frem til krisens udbrud var udlånet for sektoren steget eksplosivt med mere end 25% årligt.

I 2008 vendte økonomien og de gode tider endte meget pludseligt. I efteråret 2008 gik den store amerikanske investeringsbank Lehman Brothers konkurs, og dette står efterfølgende som et vendepunkt. I tiden op til var der flere krisetegn, men denne begivenhed kom som en stor overraskelse og sendte chokbølger verden over. De finansielle markeder var præget af en følelse af panik, og tilliden til penge- og kreditinstitutter faldt drastisk. Det var starten på en krise, som også ramte de danske pengeinstitutter hårdt. Det var blevet utrolig svært for bankerne at skaffe livsnødvendig kapital, og da ejendomme og værdipapirer samtidig faldt i værdi var de bagvedliggende sikkerheder for deres udlån i stor fare, hvilket satte pengeinstitutterne under pres.

Ændringen af regnskabsprincip i 2005 betød som nævnt, at pengeinstitutternes stødpude i form af en polstret hensættelseskonto blev udhulet. De blev fra Finanstilsynets side pålagt, at tilbageføre store summer, som indgik som ekstraordinære indtægter i pengeinstitutternes regnskaber. Fra 2004 til 2007 blev denne stødpude reduceret med 15,6 mia.kr. Sammenholdes dette beløb med størrelsen af bankpakke II, er det tydeligt, at ændringen til neutralitetsprincippet havde en væsentlig betydning for bankernes stabilitet under finanskrisen. Der blev udbetalt 34 mia.kr. i form af hybridkernekapital til de danske pengeinstitutter. Reduceringen af sektorens kapitalbuffer er derfor betydelig set i denne sammenhæng. Indførelsen af ændringen af regnskabsprincip, med de beskrevne konsekvenser, kan derfor synes meget uhensigtsmæssig at foretage på toppen af en højkonjunktur. Implementeringen af de internationale regnskabsstandarder var bestemt i EU-regi, men måden hvorpå Finanstilsynet valgte at tolke dette regelsæt, kan der sættes spørgsmålstegn ved. De var stringente i forhold til hvornår, der måtte nedskrives, og de forlangte, at flere pengeinstitutter tilbageførte større beløb fra deres hensættelseskonto, end de selv havde beregnet. Der er uden tvivl en signalværdi i dette, som ikke opfordrer til at være ekstra polstret til fremtidige dårlige tider.

Ultimativt er det dog pengeinstitutternes eget ansvar at sikre, at de har kapital nok til at imødegå fremtidige tab. De reducerede akkumulerede hensættelser/nedskrivninger op til finanskrisens udbrud burde med nutidens viden in mente have været kompenseret af en større solvens og kapitaloverdækning. Denne voksede imidlertid ikke i den omtalte periode. Der blev derimod indført lempelser på kapitalkravsområdet, hvilket resulterede i en faldende solvens i de danske pengeinstitutter. Optimismen i sektoren og generelt i Danmark kan ligeledes have haft en indflydelse på kreditgivningen. Som beskrevet tidligere havde der i en meget lang årække ikke været økonomisk nedgang, og forventningen til fremtiden bar derfor præg af dette, hvilket betød, at der var let adgang til at få ydet et lån i et pengeinstitut - også til projekter, som efter krisens frembrud må anses som værende i den mere risikable ende af skalaen. Faktum er, at krisen kom som en overraskelse, og dens betydning for den finansielle sektor var markant. En økonomisk buffer havde derfor været at foretrække, da den alt andet lige ville have afdæmpet det hårde slag, som krisen betød for pengeinstitutterne.

4.1.2 Kapitallempelser

Denne markante nedgang i nedskrivningerne skulle teoretisk være blevet opvejet af et øget kapitalkrav, hvilket betyder, at pengeinstitutterne skulle placere en større del af deres over-

skud i egenkapitalen og derved opbygge en ekstra kapital til de tab, som de ikke havde mulighed for at nedskrive på grundet reglerne om OIV.

Dette var dog ikke tilfældet, da der i 2007 blev implementeret ændringer til kapitalkravsdirektivet, der gjorde, at de fleste pengeinstitutter i Danmark oplevede kapitallempelser. Dette skyldes, at der kom flere metoder til beregning af minimumskapitalen, som var mere institutspecifikke, og som gjorde, at beregningerne tog mere højde for de enkelte bankers risikoprofil, hvorfor hensigten var, at udregningerne skulle være mere præcise.

Lempelserne kom kort inden krisen ramte og havde desværre den betydning, at pengeinstitutterne heller ikke her fik oparbejdet en ekstra kapital, hvilket gjorde dem endnu mere sårbare over for uventet nedgang i økonomien.

4.1.3 SKAT og Finanstilsynet

De to statslige institutioner, Finanstilsynet og SKAT har indirekte haft en negativ effekt på pengeinstitutternes kapitalbuffer under finanskrisen. SKAT har haft en interesse i, at pengeinstitutterne nedskrev så lidt som muligt, da dette betyder, at de kan indkassere en større skattebetaling. Finanstilsynet er den myndighed, der har mulighed for at holde kontrol med dette, hvilket de har gjort med en streng fortolkning af de indførte regler. Til sidst er det muligt, at pengeinstitutterne ikke har oparbejdet en større egenkapital som compensation for de markant mindre hensættelser/nedskrivninger, da der ikke længere var en økonomisk fordel i form af fradrag og udskudte skattebetalinger.

4.1.4 Forslag til ny hensættelse/nedskrivningsregel

Både IASB og Europa-kommissionen arbejder med en udarbejdelse af et nyt regelsæt for hensættelser/nedskrivninger på pengeinstitutters tab på udlån. IASB er dog det organ, som lov-mæssigt er berettiget til at udarbejde internationale regnskabsstandarder, hvorfor en implementering af nedskrivningsregler i kapitalkravsdirektivet vil være sekundært i forhold til IASBs IFRS 9. Hvis sådan en ændring bliver en realitet, vil den ikke være en del af det "rigtige" regnskab, men mere en tilføjelse til gavn for myndigheder m.m. Det er ydermere vigtigt, at en hensættelsesregel i kapitalkravsdirektivet spiller sammen med IASBs metode.

IASB har foreslået en model, der hedder expected loss, som gør, at pengeinstitutterne kan nedskrive til tab på et tidligere tidspunkt end den nuværende incurred loss model foreskriver. Et pengeinstitut skal vurdere et udlån ved første indregning, hvor tabssandsynligheden fra-

trækkes de fremtidige betalingsstrømme på udlånet. Dette betyder, at pengeinstitutterne har mulighed for at forøge deres nedskrivninger og derved i mindre grad har brug for en kapitalbuffer i form af en forhøjet egenkapital.

Europa-kommissionen har ligeledes fremlagt forslag omkring ændring af reglerne for nedskrivninger/hensættelser til tab på udlån for pengeinstitutterne. De er kommet med flere forskellige udspil, men essensen af modellerne er, at de opbygger en større kapitalbuffer i gode tider til brug i nedgangstider. Effekten er hermed at udligne store udsving i konjunkturerne, og de har derved en modcyklisk virkning.

Både IASB og Europa-kommissionens forslag bygger på en ide om at skabe mere stabile forhold i den finansielle sektor, så man undgår procykliske tilstande, som var det, der dannede fundamentet for den nuværende finanskriser. For pengeinstitutternes stabilitet vil forslagene derfor have en positiv påvirkning, da pengeinstitutterne dermed vil være bedre økonomisk rustet til dårligere tider.

Der er mange forskellige forslag i spil, men et endeligt udspil er endnu ikke vedtaget. Det forventes, at der vil komme et endeligt forslag i andet halvår af 2010. Det, der er det afgørende aspekt i udarbejdelsen, er, at en ny model skal opbygges, så den gør pengeinstitutterne mere resistente og modstandsdygtige over for nedgang i konjunkturerne og derved sørge for, at de får opbygget en tilfredsstillende kapitalbuffer i form af større nedskrivninger/hensættelser.

Implementeringen af incurred loss modellen har uden tvivl haft en betydning for de danske pengeinstitutters stabilitet under den finansielle krise, og det kan konstateres, at det er af afgørende betydning, at bankerne har en ekstra kapitalbuffer til fremtidige tab. Dette underbygges ydermere af de igangværende diskussioner om en ændring af de nuværende regler for nedskrivninger til tab på udlån, som alle bygger på en tankegang om at opbygge større kapitalstødpuder. Det er derfor klart at foretrække, at der forebygges frem for at være nødsaget til at foretage feberredninger.

5.0 Perspektivering

Ændringen af regnskabsprincippet for nedskrivningsregler samt ændringerne af kapitaldækningskravene, som blev gennemført op til finanskrisen frembrud i 2008, har uden tvivl påvirket de danske pengeinstitutter. Det er derfor meget interessant at følge debatten om de fremtidige tiltag og reguleringer på området. Krisen har talt sit tydelige sprog, og der er derfor bred enighed om, at der både i Danmark, men også på internationalt plan, bør foretages ændringer på disse områder, så pengeinstitutterne står bedre rustet fremover. Som det ser ud nu, er der bred opbakning om, at de tiltag, som skal foretages, skal gå i retningen mod at give pengeinstitutterne en større økonomisk ballast ved på den ene eller anden måde at lade nedskrivningerne kunne falde tidligere end de nuværende regler tillader samt eventuelt regulere kapitaldækningskravene. Hvordan udfaldet af arbejdet med udformning af nye regler bliver, er ikke sikkert på nuværende tidspunkt, men bliver spændende at følge fremover.

Afhandlingens problemstilling og besvarelse heraf er afgrænset i overensstemmelse med opgavens sidemæssige begrænsninger. Hvis vi havde haft mulighed for at udvide denne opgave kunne følgende aspekter være interessante at inddrage:

5.2.1 Bankdirektørernes incitamentsaflønninger

På toppen af højkonjunktoren fra 2005 og frem til krisens frembrud havde flere af pengeinstitutternes bestyrelser tildelt deres direktion særdeles fordelagtige incitamentslønningspakker. Bonusordninger og aktieoptioner var udbredt hos direktørerne i de danske pengeinstitutter. Som udgangspunkt er brug af incitamentslønninger hverken positivt eller negativt, men disse lønningssystemer er skabt for at fremskynde en given adfærd, og udformningen af dem er derfor afgørende ved vurderingen af dem. Aktieoptioner handler om at optimere selskabets aktie og bonusordninger kan være udformet på mange forskellige måder. Eksempelvis kunne størrelsen af det årlige overskud være afgørende for bonusudbetalingen. Sådanne incitamentssystemer skal vedtages med stor påpasselighed. Hvis de skabes med det formål at skabe store årlige overskud og få aktiekursen til at stige, kan det være en meget kortsigtet løsning, der kan fremprovokere adfærd, som ikke tilgodeser pengeinstituttets fremtidige stabilitet. Denne problematik kunne være interessant at sammenholde med afhandlingens problemstilling og lave en analyse heraf.

5.2.2 Krisen i starten af 90erne

I starten af 1990erne oplevede de danske pengeinstitutter den seneste bankkrise siden den nuværende finanskrisen. Det er mange år siden, og pengeinstitutterne havde mange gode år mellem de to nedgangsperioder. Det kunne være interessant at udarbejde en analyse af den daværende krise og sammenholde med den nuværende. Tilbage i de tidlige 90ere gjorde man i Danmark brug af hensættelsesregler efter forsigtighedsprincippet. Disse regler var således gældende både før, under og efter krisen. En komparativ analyse af de to bankkriser kunne derfor være interessant for at belyse ændringen af regnskabsregler for hensættelser og nedskrivninger og dens betydning for denne finanskrisen.

5.2.3 Bankkrisen i Europa

Modellen for hensættelser til tab på udlån før 2005 var ikke ens for Europa. I Danmark var de gældende regler som tidligere beskrevet baseret på forsigtighedsprincippet, hvor der var mulighed for at hensætte til tab, før en decideret "trigger event" havde indtruffet. Dette var ikke udbredt i de europæiske lande. Det kunne derfor være interessant at inddrage et internationalt europæisk perspektiv, hvor de øvrige landes modeller analyseres og sammenholdes med bankernes modstandskraft og økonomiske styrke under finanskrisen.

5.2.4 Revisorerne rolle

Det kunne ligeledes være interessant i højere grad at inddrage revisorerens rolle i forhold til måden, hvorpå pengeinstitutterne hensætter/nedskriver til tab på udlån. En analyse heraf kunne omhandle, hvilken betydning ændringen af reglerne herfor har haft for revisorerens arbejde eller mere overordnet i forhold til, hvordan de oplevede pengeinstitutterne under finanskrisen. Som revisor har man et ansvar, når der skrives under på et årsregnskab, og i 2008 foreligger der flere eksempler på pengeinstitutter, hvor revisors erklæring omkring going-concern ikke stemte overens med virkelighedens udfald. Hvor revisors ansvar skal placeres i denne sammenhæng er et spørgsmål, som kunne være interessant at forsøge at besvare.

5.2.5 Typer af pengeinstitutter

Når en krise rammer den finansielle sektor, og sætter pengeinstitutterne under pres er det langt fra alle, der bliver ramt lige hårdt. Under den nuværende finanskrisen var det eksempelvis investeringsbankerne i USA, som først havnede i økonomiske vanskeligheder. Især de danske pengeinstitutter, som var meget eksponeret over for ejendomssektoren, kom i alvorlige pro-

blemer, da der med krisen samtidig fulgte drastiske fald i ejendomspriserne. En analyse af bankernes balancesammensætning og/eller deres størrelse kunne være en interessant vinkel at besvare problemstillingen ud fra.

6.0 Litteraturliste

Bøger:

Andersen, Ib (2006)

Den Skinbarlige Virkelighed
Samfundslitteratur 2. Udgave

Kvale, Steinar (2006)

Interview - En introduktion til det kvalitative forskningsinterview
Studentertiliteratur 1. Udgave 13. Oplag

Artikler:

Abild, Lars

Bureaukrater og ukritiske politikere har hjulpet finanskrisen på vej
Information den 22. juni 2009

Arentoft, Hanne

Bankpakke 2 udnyttet halvt ud
Business.dk, den 8. januar 2010
<http://www.business.dk/finans/bankpakke-2-udnyttet-halvt-ud>

Beskæftigelsesministeriet

Ledige højtuddannede: Stigende ledighed skal bremses
Bm.dk den 17.06.2009
<http://www.bm.dk/Aktuelt/Nyheder/Debatindlaeg/Arkiv/2009/Ledige%20hoejtuddannede%20Stigende%20ledighed%20skal%20bremses.aspx>

Brøndum, Rikke

Sådan startede den aktuelle finanskriser
Erhvervsbladet.dk den 7. oktober 2008

Espersen, Lene

Lov om statsligt kapitalindskud i kreditinstitutter
Folketinget.dk den 3. februar 2009
http://www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?/samling/20081/lovforslag/L102/som_vedtaget.htm

Lunde, Niels

Læs her hvad nationalbankdirektøren i virkeligheden mener
Politikken.dk, den 7. februar 2010

Pedersen, Helge J. og Graven, Jacob

Værste økonomiske krise siden 30'erne
Politikken.dk den 8. september 2008

Sheikh, Jakob

Politikere har ny bankpakke på plads
Politikken den 24. marts 2010

Skovgaard, Lars Erik

Finanskrisens anatomi
Berlingske Tidende den 23. marts 2008

Wichmann, Sonny

De har fået del i Bankpakke 2
Business.dk, den 18. december 2009
<http://www.business.dk/finans/de-har-faaet-del-i-bankpakke-2>

Økonomisk ugebrev

Banker polstres bedre til udlånstab
Erhverv på nettet den 31. august 2009

Publikationer og rapporter:

Bank Trelleborg A/S

- Bank Trelleborg A/S: Selskabsmeddelelse, den 21. januar 2008

BIS

- BIS Quarterly Review: The ABX: how do the markets price subprime mortgage risk?, September 2008
- Bernanke, Ben S. (BIS Review): Lessons from the failure of Lehman Brothers
- Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework
- Consultative Document Operational Risk

CEPOS

- Lempelig pengepolitik - En medvirkende årsag til finanskrisen, notat 28/11/2008

Danmarks Nationalbank

- Finansiell stabilitet 2006
- Finansiell stabilitet 2007
- Finansiell stabilitet 2008
- Kvartalsoversigt, 1. kvartal 2005
- Kvartalsoversigt, 3. kvartal 2008
- Kvartalsoversigt, 3. kvartal 2009
- Kvartalsoversigt, 1. kvartal 2010
- Balance- og strømstatistik for MFI-sektoren december 2009

Danske Bank

- CRD - Kapitalkravsdirektiv

Deloitte

- Overblik over IFRS regnskabskrav mv. for børsnoterede og finansielle virksomheder
- Finansielle instrumenter: Amortiseret kostpris og nedskrivning
- Minimumskrav

Erhvervs- og økonomistyrelsen

- Pressemeldelse: Bredt folketingsflertal bag vedtagelse af lov om finansiell stabilitet
- Pressemeldelse: Aftale om kreditpakke på plads
- Pressemeldelse: Udbetaling af kapital fra Kreditpakken er nu gennemført

Europakommissionen

- Svar på den finansielle krise: Kommissionen anmoder interesserede parter om at give deres syn på eventuelt yderligere ændringer af kapitalkravsdirektiverne ("CRD IV") til kende

Finanstilsynet

- Årsberetning 2005
- Størrelsesgruppering for banker, sparekasser og andelskasser
- Om os
- Individuelt solvensbehov
- Årlige publikationer om statistik for pengeinstitutter

Fondbrådet

- Et pengeinstituts indregning af gruppevis nedskrivninger på udlån samt fejl og mangler i årsrapporten generelt
- Pengeinstitutternes regnskaber 1. halvår 2006

IASB

- Exposure Draft: *Snapshot: Financial Instruments: Amortised Cost and Impairment*, November 2009
- About the IASC Foundation and the IASB
- Exposure Draft: *Snapshot: Financial Instruments: Amortised Cost and Impairment*

KPMG

- Finans, februar 2005 nr. 22

SKAT

- Mission og visioner
- Ligningsvejledningen: Almindelig del 2010 - 1

Skatteministeriet

- L 77 - forslag til lov om ændring af ligningsloven - resumé (lov nr. 306 af 19.04.06)

Internet:

- www.e-campus.dk
- www.finansielstabilitet.dk
- www.iasb.org

Diverse:

- BEK nr. 1470 af 17/12/2009: Bekendtgørelse om kapitaldækning
- Erhvervsankenævnet, kendelse af 7. februar 2008 (J.nr. 2007-0012531)
- Kendelse af 7. februar 2008 (J.nr. 2007-0012531)
- Lovbekendtgørelse 90 af 3. februar 2005
- Udenrigsministeriet rådsmøde (økonomi og finans), den 7. juli 2009

7.0 Bilagsoversigt

Bilag 1: Interviewramme, Arne Perlt

Bilag 2: Interviewramme, Lars Østergaard

Bilag 3: Interviewramme, Thomas Hjortkjær Petersen

Bilag 4: Interviewramme, Jan Kondrup og Henrik Ullersted

Bilag 5: Interview med Arne Perlt - Fortroligt

Bilag 6: Interview med Lars Østergaard - Fortroligt

Bilag 7: Interview med Thomas Hjortkjær Petersen - Fortroligt

Bilag 8: Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted - Fortroligt

Bilag 9: Talmateriale fra Finanstilsynet

Bilag 1

Interviewramme, Arne Perlt

GENERELT:

1. Hvordan har du i dit job arbejdet med regler vedrørende hensættelser og nedskrivninger til tab på udlån?

HENSÆTTELSER EFTER IFRS:

2. Ændring af regnskabsregler til IFRS: hvordan har det rent praktisk ændret fremgangsmåden for at hensætte/nedskrive?
3. Eksempler fra virkeligheden? En hensættelse/ en nedskrivning?
4. Hvilke fordele ser du ved den ”gamle danske” måde at hensætte på (A- og B-hensættelser)?
 - a. Og hvilke ulemper har den?
5. Hvilke fordele ser du ved den ”nye internationale” måde at hensætte på (nedskrive)?
 - a. Og hvilke ulemper har den?
6. Oplever du at ændringen af regnskabsprincipper har haft en betydning for de danske banker under finanskrisen?
 - a. Hvordan mener du i så fald at det har påvirket dem?

KAPITALDÆKNINGSKRAVENE:

1. Hvordan har kapitaldækningskravene ændret sig fra 2005 og frem til nu (Basel II)?
2. Kapitalkrav, hvordan opgøres det? fordeling/opgørelse af aktivsiden ud fra risikovægtning. Indberette til Finanstilsynet (solvenskrav).

3. Er du bekendt med det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet, som udarbejdes af EU-kommissionen? *Opbygge hensættelser i gode tider og når en lavkonjunktur rammer har pengeinstitutterne en stødepude til at dække ikke-forventede tab.*
 - a. Hvilken betydning tror du at det vil have for bankernes stabilitet fremover?

OPSAMLING:

4. Sammenhæng mellem kapitaldækningskrav og nye nedskrivningsregler (hvordan komplementerer de hinanden)? (kompensation)
5. Gennemsigtighed i regnskaber? Er det mere eller mindre gennemskueligt nu at "læse" bankens sundhed ud fra regnskabet? For regnskabslæser.
6. Ændringerne af regnskabsregler, har de haft en påvirkning af egenkapitalens forrentning? *Overskud/egenkapital = Egenkapitalens forrentning. Banken ser ikke længere så rentable ud, hvorfor de kan risikere at få færre investorer.*
7. Hvilken rolle mener du at Finanstilsynet har spillet i forhold til at få gennemført og implementeret de nye IFRS-standarder og nye kapitaldækningskrav? *Finanstilsynet er interesseret i, at bankerne overlever. Vil have høje hensættelser.*
8. Hvilken rolle mener du at Skat har spillet i forhold til at få gennemført og implementeret de nye IFRS-standarder og nye kapitaldækningskrav? *SKAT vil sørge for, at de får deres penge hjem. Vil have realistiske hensættelser.*

DIVERSE:

9. Forskellen mellem store og lokale pengeinstitutters modeller for hensættelser/nedskrivninger?
10. Forskellen mellem gruppevise hensættelser før og efter nye regler? Fx Bolig, landbrug
 - a. Konjunkturahensættelse?

Bilag 2

Interviewramme med Lars Østergaard

GENERELT:

7. Hvad består dit arbejde af her i Finanstilsynet?
8. Hvordan har du i dit job arbejdet med regler vedrørende hensættelser og nedskrivninger til tab på udlån?
9. Hvad er Finanstilsynets vigtigste opgave?

HENSÆTTELSER EFTER IFRS:

10. Ændring af regnskabsregler fra ÅRL til IFRS: hvordan har det rent praktisk ændret fremgangsmåden for at hensætte/nedskrive?
11. Praktisk eksempel? En hensættelse/ en nedskrivning?
12. Havde i gjort jer nogle tanker inden implementeringen omkring hvad den ville betyde for bankernes stabilitet?
13. Hvilke fordele ser du ved den "gamle danske" måde at hensætte på (A- og B-hensættelser)?
 - a. Og hvilke ulemper har den?
14. Hvilke fordele ser du ved den "nye internationale" måde at hensætte på (nedskrive)?
 - a. Og hvilke ulemper har den?
15. Hvilken rolle mener du at Finanstilsynet har spillet i forhold til at få gennemført og implementeret de nye IFRS-standarder og nye kapitaldækningskrav?
16. Var i dialog med bankerne omkring de praktiske ændringer i måden at hensætte/nedskrive på?

17. Oplever du at ændringen af regnskabsprincipper har haft en betydning for de danske banker under finanskrisen?
 - a. Hvordan mener du i så fald at det har påvirket dem?
18. Tror du at bankerne ville have været bedre økonomisk rustet hvis ændringen ikke var sket?
19. Er du af den opfattelse at der nu efter finanskrisen er sket ”en opblødning” af reglerne for hvornår man må nedskrive?

KAPITALDÆKNINGSKRAV:

20. Hvordan har kapitaldækningskravene ændret sig: fra 2005, Basel II, nye ændringer?
21. Kapitalkrav, hvordan opgøres det? fordeling/opgørelse af aktivsiden ud fra risiko-vægtning
22. Hvordan foregår det når I er ude at føre tilsyn i forbindelse med opgørelse af kapitaldækningskrav?
23. Hvad har ændringerne i kapitalkravet betydet for Finanstilsynets arbejde?
24. Er du bekendt med det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet, som udarbejdes af EU-kommissionen?
 - a. Hvilken betydning tror du at det vil have for bankernes stabilitet fremover?
25. Sammenhæng mellem kapitaldækningskrav og nye nedskrivningsregler? (kompensation)

DIVERSE:

1. Gennemsigtighed i regnskaber? Er det mere eller mindre gennemskueligt nu at ”læse” bankens sundhed ud fra regnskabet?
2. Kan du forklare hvad Stress-test går ud på?

-
- a. Hvad kan de bruges til?

 3. Hvilken rolle mener du at SKAT har spillet i forhold til at få gennemført og implementeret de nye IFRS-standarder og nye kapitaldækningskrav?

 4. Forskellen mellem store og lokale pengeinstitutters modeller for hensættelser/nedskrivninger?

 5. Om ændringen af måden at hensætte på og de nye kapitaldækningskrav har haft noget indflydelse på bankernes forrentning af egenkapital?

Bilag 3

Interview med Thomas Hjortkjær Petersen

GENERELT:

26. Hvordan har du i dit job arbejdet med regler vedrørende hensættelser og nedskrivninger til tab på udlån?

HENSÆTTELSER EFTER IFRS:

27. Ændring af regnskabsregler til IFRS: hvordan har det rent praktisk ændret fremgangsmåden for at hensætte/nedskrive?
28. Praktisk eksempel? En hensættelse/ en nedskrivning?
29. Havde I gjort jer nogen tanker inden implementeringen omkring hvad den ville betyde for bankerne?
30. Hvilke fordele ser du ved den "gamle danske" måde at hensætte på (A- og B-hensættelser)?
- Og hvilke ulemper har den?
31. Hvilke fordele ser du ved den "nye internationale" måde at hensætte på (nedskrive)?
- Og hvilke ulemper har den?
32. Var I, i dialog med bankerne omkring de praktiske ændringer i måden at hensætte/nedskrive på?
33. Oplever du at ændringen af regnskabsprincipper har haft en betydning for de danske banker under finanskrisen?
- Hvordan mener du i så fald at det har påvirket dem?
34. Er du bekendt med IASB forslag omkring expected loss modellen?
- I så fald, i hvilket omfang vil den have indflydelse på bankerne (fordele/ulemper)

35. Tror du at bankerne ville have været bedre økonomisk rustet hvis ændringen ikke var sket?
36. Er du af den opfattelse at der nu efter finanskrisen er sket "en opblødning" af reglerne for hvornår man må nedskrive?

KAPITALDÆKNINGSKRAVENE:

37. Hvordan har kapitaldækningskravene ændret sig: fra 2005, Basel II, nye ændringer?
38. Kapitalkrav, hvordan opgøres det? fordeling/opgørelse af aktivsiden ud fra risikovægtning
39. Hvad har ændringerne i kapitalkravet og regnskabsreglerne betydet for revisorenes arbejde?
40. Er du bekendt med det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet, som udarbejdes af EU-kommissionen?
 - a. Hvilken betydning tror du at det vil have for bankernes stabilitet fremover?
41. Sammenhæng mellem kapitaldækningskrav og nye nedskrivningsregler? (kompensation)

DIVERSE:

6. Gennemsigtighed i regnskaber? Er det mere eller mindre gennemskueligt nu at "læse" bankens sundhed ud fra regnskabet?
7. Kan du forklare hvad Stress-test går ud på?
 - a. Hvad kan de bruges til?
8. Hvilken rolle mener du at Finanstilsynet har spillet i forhold til at få gennemført og implementeret de nye IFRS-standarder og nye kapitaldækningskrav?

9. Har det haft nogen betydning for jer (revisorer) at der blev indført en regnskabskontrol som bliver foretaget af Finanstilsynet.
10. Hvilken rolle mener du at SKAT har spillet i forhold til at få gennemført og implementeret de nye IFRS-standarder og nye kapitaldækningskrav?
11. Forskellen mellem store og lokale pengeinstitutters modeller for hensættelser/nedskrivninger?
12. Om ændringen af måden at hensætte på og de nye kapitaldækningskrav har haft noget indflydelse på bankernes forrentning af egenkapital?

Bilag 4

Interview med Jan Kondrup og Henrik Ullersted

GENERELT:

42. Hvad består dit arbejde af i Lokale Pengeinstitutter?
43. Hvordan har du i dit job arbejdet med regler vedrørende hensættelser og nedskrivninger til tab på udlån?

HENSÆTTELSER EFTER IFRS:

44. Ændring af regnskabsregler til IFRS: hvordan har det rent praktisk ændret fremgangsmåden for at hensætte/nedskrive?
45. Praktisk eksempel? En hensættelse/ en nedskrivning?
46. Havde I gjort jer nogen tanker inden implementeringen omkring hvad den ville betyde for bankerne?
47. Hvilke fordele ser du ved den ”gamle danske” måde at hensætte på (A- og B-hensættelser)?
 - a. Og hvilke ulemper har den?
48. Hvilke fordele ser du ved den ”nye internationale” måde at hensætte på (nedskrive)?
 - a. Og hvilke ulemper har den?
49. Var I, i dialog med bankerne omkring de praktiske ændringer i måden at hensætte/nedskrive på?
50. Oplever du at ændringen af regnskabsprincipper har haft en betydning for de danske banker under finanskrisen?
 - a. Hvordan mener du i så fald at det har påvirket dem?

51. Er du bekendt med IASB forslag omkring expected loss modellen?
 - a. I så fald, i hvilket omfang vil den have indflydelse på bankerne (fordele/ulemper)
52. Tror du at bankerne ville have været bedre økonomisk rustet hvis ændringen ikke var sket?
53. Er du af den opfattelse at der nu efter finanskrisen er sket "en opblødning" af reglerne for hvornår man må nedskrive?

KAPITALDÆKNINGSKRAVENE:

54. Hvordan har kapitaldækningskravene ændret sig: fra 2005, Basel II, nye ændringer?
55. Kapitalkrav, hvordan opgøres det? fordeling/opgørelse af aktivsiden ud fra risiko-vægtning
56. Er du bekendt med det nye forslag til en ændring af kapitalkravsdirektivet, som udarbejdes af EU-kommissionen?
 - a. Hvilken betydning tror du at det vil have for bankernes stabilitet fremover?
57. Sammenhæng mellem kapitaldækningskrav og nye nedskrivningsregler? (kompensation)

DIVERSE:

13. Gennemsigtighed i regnskaber? Er det mere eller mindre gennemskueligt nu at "læse" bankens sundhed ud fra regnskabet?
14. Kan du forklare hvad Stress-test går ud på?
 - a. Hvad kan de bruges til?
15. Hvilken rolle mener du at Finanstilsynet har spillet i forhold til at få gennemført og implementeret de nye IFRS-standarder og nye kapitaldækningskrav?

16. I 2005 blev der indført en regnskabskontrol som bliver foretaget af Finanstilsynet. Hvad tror du grunden her til er og har det haft nogen betydning for bankerne?
17. Hvilken rolle mener du at SKAT har spillet i forhold til at få gennemført og implementeret de nye IFRS-standarder og nye kapitaldækningskrav?
18. Forskellen mellem store og lokale pengeinstitutters modeller for hensættelser/nedskrivninger?
19. Om ændringen af måden at hensætte på og de nye kapitaldækningskrav har haft noget indflydelse på bankernes forrentning af egenkapital?

Bilag 9

i 1.000 kr.	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997
Akkumulerede hensættelser/nedskrivninger												
A-Hensættelser					22.374.000	24.563.000	23.635.000	24.518.000	23.826.000	23.840.000	23.103.000	22.348.000
B-hensættelser					5.780.000	5.641.000	5.934.000	5.469.000	5.534.000	6.089.000	6.465.000	6.710.000
Individuelle nedskrivninger/ hensættelser	37.185.600	12.024.239	13.013.084	15.643.757								
Gruppevise nedskrivninger/ hensættelser	9.009.429	2.504.760	2.323.146	3.783.125								
Nedskrivninger/hensættelser på andre tilgodehavender hos kreditinstitutter	239.631	70.846	107.500	79.361								
I alt	46.434.660	14.599.845	15.443.730	19.506.243	28.154.000	30.204.000	29.569.000	29.987.000	29.360.000	29.929.000	29.568.000	29.058.000
Udlån	2.297.857.992	2.145.464.510	1.694.966.465	1.344.141.958	1.066.515.000	934.195.000	893.192.000	837.066.000	778.770.000	686.198.000	606.083.000	576.629.000
Hensættelse i procent af udlån	2,02	0,68	0,91	1,45	2,64	3,23	3,31	3,58	3,77	4,36	4,88	5,04
Egenkapital i alt	231.698.752	244.010.144	215.391.619	171.640.386	144.689.000	138.148.000	129.208.000	116.917.000	116.841.000	94.408.000	90.758.000	84.294.000
Gearing	9,92	8,79	7,87	7,83	7,37	6,76	6,91	7,16	6,67	7,27	6,68	6,84
Solvensprocent	14,1	12,3	13,8	13,2	13,4	13,9	13,5	13,0	12,7	11,8	11,3	11,6
Resultat før skat	-6.418.684	39.701.820	42.415.288	35.319.925	30.859.000	27.919.000	20.949.000	19.433.000	17.805.000	14.285.000	14.036.000	13.335.000
Skat	-302.643	7.101.771	8.962.504	8.252.462	7.945.000	7.242.000	5.834.000	4.913.000	3.434.000	2.467.000	2.136.000	1.178.000
Årets resultat	-6.116.045	32.600.054	33.452.781	27.067.466	22.914.000	20.677.000	15.115.000	14.465.000	14.371.000	11.818.000	11.900.000	11.542.000
Forrentning af egenkapital (før skat)	-2,77	16,27	19,69	20,58	21,33	20,21	16,21	16,62	15,24	15,13	15,47	15,82
Forrentning af egenkapital (efter skat)	-2,64	13,36	15,53	15,77	15,84	14,97	11,70	12,37	12,30	12,52	13,11	13,69
Udbetalt udbytte	9.466.183	8.363.128	9.379.425	15.816.816	12.825.000	8.878.000	6.558.000	5.728.000	10.050.003	4.725.000	5.235.000	5.225.000
Aktie-/andels-/garantikapital ultimo	36.692.349	33.598.375	29.743.910	24.118.686	23.771.000	23.167.000	22.755.000	22.109.000	25.040.000	22.832.000	22.617.000	-
Udbytte i procent af aktiekapital	25,80	24,89	31,53	65,58	53,95	38,32	28,82	25,91	40,14	20,69	23,15	-
Udbytte i procent af egenkapital	4,09	3,43	4,35	9,22	8,86	6,43	5,08	4,90	8,60	5,00	5,77	6,20
Indlånsoverskud	-624.297.988	-495.998.918	-372.254.696	-131.213.969	-42.406.805	-18.139.498						